

Kirkeasyl i grenseland

Lokal erfaring med kirkeasyl som territorialitet

Helene Harris-Christensen

Institutt for geografi UiB

Kirkeasyl i grenseland

Lokal erfaring med kirkeasyl som
territorialitet

Masteroppgave i Samfunnsgeografi av
Helene Harris – Christensen

Institutt for geografi
Universitetet i Bergen
Januar 2006

Innholdsfortegnelse

FIGURLISTE	IV
FORORD	V
KAPITTEL 1 INNLEDNING	1
To kirkeasylhendelser – Tre steder	5
Kirkeasyl i vik	5
Kirkeasyl i Bø/Kollen.....	6
Leserveiledning.....	8
KAPITTEL 2 KIRKEASYLPERSPEKTIVERING	9
Fra asyl til kirkeasyl.....	12
KAPITTEL 3 MOT EN TILNÆRMING TIL TERRITORIALITET	21
Territorialitet – et romlig begrep.....	21
Rom som forskjell.....	24
Territorialitet - et naturlig eller menneskeskapt fenomen?	26
Territorialitet og makt	29
Territorialitet og identitet.....	31
Territorialitet og sted	32
Produsert rom – produksjon av rom.....	35
Kirkeasyl - et inntak til å studere territorialitet.....	37
KAPITTEL 4 DATAPRODUKSJON	41
Feltarbeid	41
Intervju.....	43
Intervjusamtalen	45
Kontekst	45
Informanter.....	47
Feltarbeid i egen kultur	48
KAPITTEL 5 TOLKNING SOM ANALYSEMETODE	51
Analyse av hendelser	51
Hvordan produseres mening?	53
Tegn- noe som står for noe annet.....	57
Konnotasjoner og denotasjoner	57
Metafor	58
Metonym	59
Kategorier og prototyper/prototypiske markører	60
Status og roller	61

Metode for tolkning.....	61
KAPITTEL 6 LOKALE HANDLINGSPREMISSER	63
Stedskategori og stedsprototyp	63
Vik som stedskategori	64
Vik som stedsprototyp.....	64
Bø som stedskategori	65
Bø som stedsprototyp	66
Kollen som stedsprototyp.....	67
By - bygd- en dikotomi som skaper mening til hendelsene?	69
Dugnad og interessefelleskap – to handlingspremisser	75
Handlingspremissene skaper lokale grenser – en oppsummering.....	77
KAPITTEL 7 POLITISKE HANDLINGSPREMISSER.....	79
Myndighetskategorien	79
Myndighetene er inkompetente	80
Myndighetene er kompetente	81
Hvordan være en samfunnsborger?	82
Kvalitetsikreren – et handlingspremiss.....	85
Lojalisten – et handlingspremiss.....	86
Handlingspremissene skaper politiske grenser – en oppsummering.....	88
KAPITTEL 8 SOSIOKULTURELLE HANDLINGSPREMISSER.....	91
Innvandrerkategorien	91
Innvandrere er kriminelle	92
Innvandrere er lykkejegere.....	93
Innvandrere er løgnere	94
Innvandrere er synlige og mange	95
Oss og de Andre – en dikotomi	95
Kirkeasylant som kategori.....	98
Kirkeasylanter er norske.....	98
Er kirkeasylanter løgnere?.....	99
Kirkeasylanter er Gjester.....	101
Generaliserte Andre versus signifikante Andre – to handlingspremisser	102
Handlingspremissene skaper sosiokulturelle grenser – en oppsummering	106
KAPITTEL 9 MORALSKE HANDLINGSPREMISSER	107
Offerkategorien	108
Menneskeheten er en familie	111
Den omsorgsfulle hjelperrollen – et handlingspremiss.....	111
Den pliktoppfyllende hjelperrollen – et handlingspremiss.....	114
Handlingspremissene skaper moralske grenser – en oppsummering	117

KAPITTEL 10 KIRKEN SOM TERRITORIUM OG TERRITORIALISERING	119
Kirken som territorium	119
Hva er inkludert i kirken som territorium	120
Hva er ekskludert i kirken som territorium	121
Er kirkeasyl en transgresjon?	123
Territorialisering	124
Kirkeasyl i grenseland – en oppsummering.....	126
KAPITTEL 11 KONKLUSJONER	129
Empiriske konklusjoner	129
Metodiske og teoretiske konklusjoner	131
LITTERATURLISTE	135
Annet kildemateriale	142

Figurliste

Figur 3.1: Teoretiske dimensjoner av territorialitet (Kuusisto-Arponen 2003:47)	35
Figur 3.2: Analytiske elementer som inngår i territorialitet.....	39
Figur 4.1: Komponenter som inngår i intervjusituasjonen (etter figur 2 i Briggs 1992:41)	44
Figur 5.1: Peirce sine elementer som inngår i meningsaspektet (etter Heradstveit og Bjørge 1987:28)	54
Figur 5.2: Semiotisk modell for samfunnsvitenskaplig analyse, Aase (til publisering) ...	55
Figur 6.1: Oversikt over de prototypiske markørene som konstituerer stedsprototypene	68
Figur 6.2: Tegn Informantene bruker som skiller by fra bygd	71
Figur 9.1: Moralsk relasjon mellom statusene mor og barn	112
Figur 9.2: Moralsk relasjon mellom ulike institusjoner og informant.....	113
Figur 9.3: Moralsk relasjon mellom statusene far og barn	115
Figur 9.4: Moralsk relasjon mellom ulike institusjoner og informant.....	116
Figur 10.1: Oversikt over handlingspremisser som inkluderer og ekskluderer kirkeasylpraksisen i kirken som territorium.....	125

Forord

I følge FNs høykommissær for flyktninger antas det at ca 9.2 millioner mennesker kan betraktes som flyktninger i verden (UNHCR 2005). *Flyktninger/asylsøkere* defineres som mennesker som flykter fra sitt hjemland i frykt for sitt eget liv. I 2004 søkte 4986 mennesker asyl i Norge. Av disse fikk ca. 2700 avslag på asylsøknaden (UDI 2005). I Norge har *kirkeasyl* blitt en utvei for noen utviste asylsøkere. Denne oppgaven skal imidlertid rette fokus mot lokalbefolkningens møte med to kirkeasylhendelser.

Kirkeasyl fremsto gjennom feltarbeidet som et sensitivt tema å snakke om. Kirkeasyl berører mange tema som spenner seg fra praktiske problem til mer abstrakte meningshorisonter. Tidlig i løpet av feltarbeidet gjorde jeg et valg om å anonymisere både informanter og stedene jeg gjorde feltarbeid på. Det jeg hevder er etiske forpliktelser overfor informantene har således ført til at spesifikk informasjon som alder, bosted, yrke osv. ikke er brukt som utgangspunkt for dataproduksjon og påfølgende analyse. I forhold til stedene blir det i denne oppgaven brukt fiktive navn og dermed plasseres heller ikke stedene på norgeskartet. Anonymisering har ført til at interessante elementer som utgangspunkt for analyse går tapt. Likevel føles det riktig å kunne ta hensyn til både kirkeasylanter, informanter og stedene gjennom anonymiseringen.

Ingen navn på informanter nevnes dermed her. Jeg vil allikevel takke alle de 41 informantene som jeg intervjuet i løpet av mitt 2 måneder lange feltarbeid. Hele oppgaven er fundert i intervjumaterialet og denne oppgaven hadde således ikke latt seg skrive om ikke disse menneskene delte sine erfaringer og meninger med meg. Jeg vil særlig rette en stor takk til kontaktpersonene på kirkekontorene som ønsket meg velkommen og var til stor hjelp med å skaffe informanter. En stor takk rettes også til de to kirkeasylantfamiliene som var svært vennlige og positive til denne oppgaven.

En stor takk rettes også til Tor Halfdan Aase, min veileder. Å ha en veileder føles som en god støtte i arbeidet med å skrive masteroppgave. Tor sine innspill og kommentarer har kommet svært godt til nytte i arbeidsprosessen min.

Videre må hele Institutt for geografi både ansatte og studenter takkes. Det geografiske miljø er svært inkluderende og skaper gode og trygge rammer for studentlivet.

Til slutt vil jeg også takke familie og venner. Mamsen og Papsen som alltid støtter meg uansett hva jeg begir meg ut på. Ikke minst vil jeg takke alle mine venner som er svært viktige personer i livet mitt. Håvard, takk for hjelp med forside, gjennomlesning av oppgaven og ikke minst for det kjempefine hverdagslivet vi skaper sammen. Du er unik.

Helene Harris - Christensen

Kapittel 1 Innledning

Vi er alle enige om at det i et sivilisert, demokratisk samfunn ikke er plass for kirkeasyl. Men flertallet mener at det likevel må være plass for respekt for kirkefreden. Også ikke-kristne eller ikke spesielt religiøse kjenner den spesielle roen og freden som hersker i et kirkerom. Det er det grunn til å sørge å ivareta. Det er ikke uten grunn at forgangen i kirkene fra gammelt av heter våpenhus. Man skulle ikke bare legge fra seg våpnene sine der – også det symbolske i handlingen, at man skulle legge fra seg maktbruken, ufreden og konflikten, er det verdt å ivareta (Ane Sofie Tømmerås, Ap, Stortinget 1998c:1221).

Vi skal verne om kirken. Men vi kan ikke la Kirken bli påvirket av det som skjer utenfor, på en måte som gjør at det man skal drive med der, blir ødelagt (...) Jeg mener faktisk at kirken skal fylles opp av kirkegjengere og ikke med kirkeasylanter (Vidar Kleppe, Frp, Stortinget 1998c:1225).

Kirkeasyl er en utfordring for nestekjærligheten og rettferdighetsfølelsen hos menighetens folk. Når det kommer mennesker og banker på kirkens dør, er det klart at det er vanskelig for mennesker som bryr seg om andre, å si at nei, du får ikke komme inn. Jeg har stor forståelse for at man da åpner døren og sier at ja, kom inn, så skal du få husrom, og du skal få mat og drikke (Finn Kristian Marthinsen, KrF, Stortinget 1998c:1226)¹.

Kirkeasyl har skapt debatt om hva kirken skal være, hvilke praksiser som tilhører rommet, hvilke grenser som skal settes, med andre ord hvilke meninger som skal/bør betegne stedet. Da det første kirkeasylet ble opprettet, i Tromsø året 1993, ble det stilt mange spørsmål. Skal kirken, som er en del av staten, motsi myndighetene? Skal kirken legge til rette for å ta imot utviste asylsøkere? Skal kirken delta i innvandringspolitiske debatter? Skal kirkerommet være et fristed, utenfor myndighetens maktsfære? Kirkeasyl fremstår i dag som en praksis som utfordrer allerede produserte meninger som tillegges kirken og kirkerommet. Samtidig kan kirkeasylpraksisen også hevdes å skape nye problemstillinger som er med på å produsere nye meninger til blant annet kirken og kirkerommet. I henhold til spørsmålene ovenfor viser disse imidlertid at det ikke bare er meninger tilknyttet kirkerommet som utfordres.

¹ Sitater fra forhandlinger i stortinget om justiskomiteens avvisning av forslaget om å avvikle systemet med kirkeasyl. (Stortinget 1998c:1218-1235)

Kirkeasylpraksisen synes å aktivisere meninger som bygger på forskjellige relasjoner som for eksempel mellom kirke og stat, mellom lokale og nasjonale myndigheter og involverer således meningsproduksjon med bakgrunn i grunnleggende sosiale, politiske og moralske strukturer.

Debatten om kirkeasyl har, siden det første kirkeasylet ble opprettet, tatt svært mange divergerende retninger. I stor grad har debatten tatt utgangspunkt i å søke mot et legitimitetsgrunnlag for praksisen. Juridisk har kirkeasyl ingen formelle lover og regler tilknyttet seg. Å betrakte praksisen som sedvane synes heller ikke i følge jurister å fremskaffe et legitimitetsgrunnlag (Ludvigsen 1994). Men hvis kirkeasyl er "ulovlig" betyr det at kirkemedlemmer eller andre personer/organisasjoner som støtter opp om kirkeasyl utfører sivilt ulydige handlinger? Diskusjonen om sivil ulydighet går i forskjellige retninger og kort oppsummert synes kirkeasyl å bli oppfattet som langt fra det som vanligvis betraktes som sivil ulydighet (Hagtvet 1994, Vetvik og Omland 1997, Bue 1994, Taranger 1994, Engstad 1994). Et annet spørsmål, av politisk karakter, har vært hvorfor myndighetene ikke griper inn og henter ut asylanter som oppholder seg i kirken. I 1993, med den store kirkeasylbølgen reagerte myndighetene på kirkeasylpraksisen ved å informere politiet at det ikke var aktuelt å gå inn i kirkerommet for å hente ut asylanter av hensyn til kirkefreden (Ludvigsen 1994). Myndighetenes henvisning til kirkefreden synes å fremdeles utgjør deres forholdende til kirkeasylpraksisen. Kirken selv har i liten grad uttalt at de bifaller praksisen og uttrykker ingen ønsker om å institusjonalisere kirkeasylpraksisen (Bispemøtet 1993). Kirkelige organ og utvalg har fokusert særlig på to argument som legitimerende for kirkeasylpraksisen, henholdsvis argumentet om *det hellige rom* og *barmhjertighetsargumentet*². Disse to argumentene fremstår som svært grunnleggende, men også debatterte, i studier av kirkeasylpraksisens legitime posisjon i dagens samfunn. (Montgomery 1994, Loga 1998, Vetvik og Omland 1997).

Trass i at de to argumentene, det hellige rom og barmhjertighetsargumentet, for mange utgjør legitimitetsgrunnlaget for kirkeasyl synes likevel praksisen å fremtre som paradoksal,

² Barmhjertighetsargumentet blir i ulike rapporter og dokument referert til med andre lignende begreper som for eksempel barmhjertighetsprinsippet, nestekjærlighet og nødhjelp. I dokument hvor det eksplisitt brukes et annet begrep blir det referert til med dette. Ellers i oppgaven omtales barmhjertighetsprinsippet, nestekjærlighet og nødhjelpsaspektet som "barmhjertighetsargumentet".

ambivalent og konfliktfull. Jeg hevder at fordi opprettelsen av kirkeasyl er opp til hver enkelt menighet, hvert enkelt individ, å finne ut av, må også fokus for forståelsen av kirkeasylpraksisen rettes mot disse individene. Denne oppgaven søker et sosiokulturelt perspektiv på kirkeasylpraksisen sett fra nettopp ”disse individene” sitt ståsted. Trass i mangslungne diskusjoner om praksisens legitimitet og kanskje konklusjoner som tyder på at praksisen ikke har legitimitet, må det tas høyde for det siden 1993 og fram til dags dato kontinuerlig har vært asylanter i ulike norske kirker. Selv om det verken finnes formelle rettsnormer, inngripen fra norske myndigheter eller forsøk på institusjonalisering fra kirkens side, praktiseres og opprettes det kirkeasyl, hvor menneskene rundt de aktuelle situasjonene må tolke og forholde seg til dem.

Denne oppgaven anlegger et fenomenologisk perspektiv nettopp for å undersøke hvilke meninger menneskene som involveres i konkrete kirkeasylhendelser skaper. Ved å ta utgangspunkt i konkrete hendelser og personer som er involvert i dem, skaper dette et grunnlag for å studere hva disse personene ”mener” om kirkeasyl. Hvordan de tolker og forstår hendelsen blir i denne oppgaven operasjonalisert som hvilke *handlingspremisser* de produserer (Aase til publisering). Hvilke handlinger vi utfører er avhengig av hvilke intensjoner vi bruker for å gi mening til handlingene. Vi skaper premisser som legges til grunn for handlinger. Jeg argumenterer for at i det et kirkeasyl oppstår vil lokalbefolkningen på stedet der hendelsen skjer, tolke og skape mening til hendelsen. Hva er det som skjer? Hva skal vi gjøre? Hvem har ansvar? De som involveres fra lokalbefolkningen har jeg i denne oppgaven valgt å betegne som informanter. Informantenes forståelser av konkrete kirkeasylhendelser defineres således som informantenes produksjon av handlingspremisser. Den første problemstillingen blir som følger:

P1 Hvilke handlingspremisser produseres i tilknytning til kirkeasylhendelser?

Forskerens forsøk på å forstå andre menneskers forståelser, i denne sammenheng informantenes, hentyder imidlertid ikke bare til et fenomenologisk perspektiv, men også til et hermeneutisk perspektiv. Betragtninger rundt den dobbelte hermeneutikk, å tolke andres tolkninger, skaper i denne oppgaven en viktig base for den metodologiske tilnærmingen.

Oppgavens fenomenologisk – hermeneutiske tilnærming skaper antagelser om at forskjellige informanter vil kunne skape forskjellige handlingspremiss i sitt møte med en

kirkeasylhendelse og således produseres også svært ulike meninger om kirkeasylfenomenet. Ulike meninger vil videre kunne produsere divergerende sannheter og det er disse ”sannhetene” denne oppgaven tar sikte på å analysere frem gjennom informantenes produksjon av handlingspremisser. Jeg argumenterer for at ulike sannheter om kirkeasylpraksisen, fremkommet gjennom handlingspremissene, vil kunne illustrere en forståelsesramme for kirkeasylfenomenets komplekse og paradoksale stilling i det norske samfunn.

Produksjonen av ulike sannheter, hevder jeg, er konstituerende for at kirkeasylpraksisen blir sett på som konfliktfylt, ambivalent og paradoksal. Særlig rettes konflikten mot spørsmålet om kirkeasylpraksisen fremtrer som en passende praksis i kirkerommet. Jeg vil i denne oppgaven argumentere for å betrakte *kirken som et territorium*. Kirkerommet fremtrer som en kategori som er tillagt allerede produserte meninger. I det kirkeasyl oppstår synes praksisen å utfordre disse meningene som tillegges rommet. Gjennom handlingspremissene skapes ”nye” meninger som tillegges både kirkeasylpraksisen samt kirketerritoriet og slik er de med til å *territorialisere*. Dialektikken mellom et allerede produsert territorium og territorialisering kan ses på som analytiske elementer av begrepet *territorialitet*. Dialektikken skapes gjennom erfaring, praksis og handlingspremisser. Denne oppgaven tar således sikte på også å svare på følgende problemstilling:

P2: Hvordan kan territorialitet ses på som et aspekt ved kirkeasylhendelser?

Forståelsen av territorialitet bygger således på både et produsert element, territorium og et produktivt element, territorialisering. I denne oppgaven vil fokus særlig rettes mot det produktive elementet som operasjonaliseres gjennom hvordan informantene skaper handlingspremisser (kap. 6,7,8,9). I siste analysekapittel (kap.10) vil jeg diskutere både hvordan kirken fremstår som et allerede produsert territorium og hvordan handlingspremissene skaper territorialisering.

For å kunne svare på de to problemstillingene, P1 og P2, har jeg valgt å produsere datamaterialet med utgangspunkt i to konkrete kirkeasylhendelser. Jeg argumenterer for at begge problemstillingene vil være avhengige av å la kontekstspesifikke elementer gjennom empiriske observasjoner danne grunnlaget for analyse og konklusjoner. I det følgende skal jeg

re-presentere to kirkeasylhendelser som i denne oppgaven utgjør utgangspunktet for det empiriske datamaterialet.

To kirkeasylhendelser – Tre steder

En hendelse, hevder Aase (til publisering), kan ikke presenteres som virkeligheten. I denne oppgaven blir hendelsene re-presentert ut ifra informasjon gitt fra informantene. Hendelsene som gjengis i det følgende er dermed ikke virkeligheten slik den er, eller som i dette tilfellet slik den var, men virkeligheten slik den fremsto for informantene. Med et slikt perspektiv vil da også mulighetene for flere tolkninger av virkeligheten kunne fremstå som sanne og rette. Hendelsene som beskrives er forsøkt anonymisert. Det vil si at mange detaljer som for eksempel konkrete datoer, navn på personer osv. ikke er tatt med i re-presentasjonen. Stedsnavnene er også anonymisert og de navn som brukes er fiktive navn.

Mitt første møte med hendelsene var at de fant sted på to ulike steder. Gjennom feltarbeid ble det imidlertid klart at den ene hendelsen, på Bø, ikke bare kunne refereres til ved henvisning til dette stedet. Stadig ble også et annet stedsnavn, Kollen, brukt i samtaler med informantene. Bø og Kollen er to steder og tidligere to kommuner, som tidlig på 1960-tallet ble slått sammen til en kommune med navnet Bø. Kirkeasylantene i Bø kommune har oppholdt seg i et menighetshus på Kollen. I denne oppgaven blir det således fokusert på *to* kirkeasylhendelser, men *tre* steder.

Kirkeasyl i vik

I begynnelsen av september 2002 satt en familie (mor, far og to mindreårige barn) igjen i kirken på Vik. Det var søndag og gudstjenesten var ferdig. Alle tilstedeværende hadde gått til kirkekaffe på kirkekontoret og kun kirketjeneren var igjen for å låse kirken. Familien sa de ønsket å snakke med presten. Kirketjeneren forklarte at presten var på kirkekontoret og at de kunne gå bort der, men familien ønsket ikke å forlate kirken. Kirketjeneren gikk bort til kirkekontoret for å hente noen andre som kunne snakke med dem. Daværende klokker ble med bort i kirken og forklarte familien at de ikke kunne bli sittende i kirken. Ute i våpenhuset sto bagasje som familien hadde med seg. Klokkeren klarte å overtale familien til å bli med bort på kirkekontoret og de ble vist inn på samtalerommet der. Daværende sokneprest var ikke tilstede denne søndagen. Det ble utover kvelden konstatert at situasjonen dreide seg om kirkeasyl. Familien som oppholdt seg på kirkekontoret hadde fått brev med utkastelsesordre fra Utlendingsmyndighetene. Det var deres andre avslag om oppholdstillatelse i Norge.

Familien på fire hadde før kirkeasylet oppholdt seg på det lokale asylmottaket hvor de hadde bodd i 2 år før denne hendelsen. Menighetsrådet ble innkalt til møte samme kveld. Der ble følgende vedtak gjort:

Menighetsrådet mener at det ikke har grunnlag for å overprøve utlendingsnemndas vurdering i saken, og vil ikke tillate eller på noen måte støtte at asylsøkerne tar opphold i Vik kirke eller i andre menighetslokaler i Vik (Utskrift fra menighetsrådets møtebok 03.10.02).

Menighetsrådet forlot kirkekontoret nærmere midnatt og tilbake satt familien og klokkeren. Hun mente at familiene trengte hjelp og ønsket ikke å forlate dem. Menighetsrådet hadde satt en frist til slutten av september for familien til å forlate kirkekontoret. Familien ble sittende på samtalerommet i to uker og bare noen dager før fristen gikk ut, ble de flyttet til menighetshuset noen hundre meter bortenfor kirkekontoret. Menighetsrådet hadde igjen et møte hvor det ble konkludert med en oppfordring til at asylet burde avsluttes. Men kirkeasylet fortsatte å vare. Kirkeasylet i Vik hadde ikke støtte fra menighetsrådet. Heller ikke prestene har ønsket å uttale sin mening om kirkeasylet som oppsto. De som har bistått med mat og praktisk hjelp til familien har vært enkeltpersoner fra ulike hold i Vik. Familien har ved ulike anledninger vært i kontakt med helsepersonell for å utrede om helsetilstanden til familien. De har vært i kontakt med både lokale samt regionale sykehus/helsepersonell. Pressedekningen av denne hendelsen har vært liten i omfang. Kun et fåtalls artikler har vært produsert i de lokale/regionale avisene. Lite mediedekning var et ønske fra familien i kirkeasylet. De var redde for å provosere og støte både lokalbefolkningen og andre asylsøkere.

I april 2004 vedtok myndighetene at asylsaker som inkluderte barn som hadde vært lenge i asylmottak skulle prioriteres. I oktober 2004 fikk familien i kirkeasylet i Vik opphold på humanitært grunnlag. De hadde da sittet to år i kirkeasyl og til sammen vært i Norge i fire år. Innvilgelsen av oppholdet for familien har ikke blitt omtalt i media. Det var første gang at kirkeasyl ble opprettet i Vik kirke. Det har heller ikke vært noen andre kirkeasyl i andre sokn som tilhører samme prestegjeld som Vik sokn.

Kirkeasyl i Bø/Kollen

I begynnelsen av januar 2001 var en asylsøkerfamilie (mor, far og to mindreårige barn) på legebesøk i kommunesenteret. De fikk vite om avslaget på sin søknad om oppholdstillatelse i Norge mens de var hos legen. Det var bekjente av familien som kom med beskjeden. De hevdet at det var et urimelig avslag om oppholdstillatelse og de diskuterte sammen hva de

kunne gjøre med situasjonen. Familiens bekjente tok kontakt med kirkekontoret. De som var på legekantoret bestemte seg for, sammen med familien, at kirkeasyl var løsningen på situasjonen akkurat der og da. NRK filmet dem i det de gikk inn i kirken i Bø. Familien selv fryktet å overnatte i kirken og det ble åpnet for at de kunne overnatte på menighetshuset. Dagen etter ble de kjørt til et annet menighetshus tilhørende soknet på Kollen. De hadde tidligere bodd på et midlertidig asylmottak³ på Kollen og hadde allerede etablert omgangskrets her. Cirka to uker etter at familien gikk i kirkeasyl hadde kommunestyret i Bø et møte hvor kirkeasylet ble tatt opp til diskusjon. Kommunestyret gjorde et vedtak om å støtte opp om kirkeasylantene. De arbeidet også politisk gjennom andre kanaler for å fremme saken for familien og diskutere løsninger for kirkeasylproblematikken. Pressedekning fra media har i forbindelse med denne familiens kirkeasyl vært stor. Allerede fra starten av har både Tv og aviser vært med til å representere hva som skjedde. Særlig har debatten i de lokale/regionale avisene vært intens, med mange leserinnlegg og meningsyttringer. I begynnelsen av februar fikk familien igjen avslag, men denne gang på søknad om arbeidstillatelse. Begge de to foreldrene i familien hadde før kirkeasylet arbeidet og ønsket å fortsette med dette inntil deres anke på oppholdstillatelse ble behandlet av utlendingsmyndighetene. Ett år etter kirkeasylets opprettelse fikk familien beskjed om at de skulle møte utlendingsnemnda i Oslo for samtaler i forbindelse med søknaden om oppholdstillatelse. Sammen med ordføreren og en person fra støttegruppa dro to av familiemedlemmene til møtet. I slutten av måneden fikk de avslag på søknaden om oppholdstillatelse fra utlendingsnemnda. Mora i familien ble etter en uke lagt inn på sykehus som følge av stor påkjenning i forbindelse med avslaget på søknaden.

Da Myndighetene vedtok, april 2004, å prioritere asylsaker med barn som har vært lenge i asylmottak, ble også denne familiens søknad vurdert under dette. Familien fikk beskjed om innvilging av oppholdstillatelse i midten av november 2004. Det har ikke vært opprettet kirkeasyl i Kollen sokn tidligere. Det har det derimot i Bø. Her har det tre ganger tidligere vært både familier og enslige som har sittet i kirkeasyl. I to av tilfellene fikk kirkeasylantene opphold. I et tilfelle oppløste familien kirkeasylet ved å reise fra kirken.

³ Dette midlertidige asylmottaket ble opprettet i forbindelse med den store asylsøkerstrømmen fra krigen i eks-jugoslavia. I dag er dette asylmottaket ikke lengre i drift. Kommunen har kun et asylmottak som er lokalisert i kommunesenteret i Bø.

De to re-presenterte hendelsene skaper utgangspunkt for analyse for dermed å kunne besvare problemstillingene P1 og P2. Det er således ikke hendelsene per se som studeres, men hvilke meninger som brukes for å skape forståelse og tolke kirkeasylpraksisen som meningsfull.

Leserveiledning

I **kapittel 2** skal jeg søke å sette kirkeasylfenomenet i kontekst gjennom ulike perspektiver henholdsvis, juridiske, politiske og religiøse problemstillinger som har vært fremsatt i debatten om kirkeasyl. **Kapittel 3** retter fokus mot å skape en vitenskapelig posisjon mot en teoretisk tilnærming til territorialitetsbegrepet. Dette kapitlet skal således frembringe utgangspunkt for å kunne svare på den teoretiske problemstillingen P2. I **kapittel 4** diskuteres ulike aspekt i henhold til denne oppgavens produksjon av data. Det at data ikke samles inn, men produseres av forskeren er et viktig utgangspunkt for denne oppgaven. Diskusjon av intervjusituasjon og videre dataproduksjon må imidlertid dras inn i diskusjonen av hvorledes data skal behandles. Hva informantene ”mener” om kirkeasyl var det overordnede tema i feltarbeidperioden. Men hvis jeg skal analysere og tolke hva ulike mennesker ”mener” må jeg ha et begrepsapparat og en metode som fremmer antagelser om hvordan mening skapes og hvordan jeg skal tolke dem. I **kapittel 5** rettes fokus mot tolkning som analysemetode. Tolkning er en metode som i stor grad anlegger et fenomenologisk-hermeneutisk perspektiv, der samhandling mellom informant og forsker i stor grad må diskuteres, særlig ut i fra konkrete studier. Kapittel 5 legger dermed et snitt for hvordan analysekapitlene i denne oppgaven struktureres slik at leseren kan følge argumentasjonen i disse kapitlene. I det første analysekapitlet, **kapittel 6**, analyseres produksjon av *lokale handlingspremisser*. Her fokuseres det på informantenes produksjon av stedskategorier, hvordan disse synes å være konstituert og hvilke system de settes inn i. **Kapittel 7, 8 og 9** følger samme struktur men i forhold til produksjon av andre handlingspremisser henholdsvis, *politiske, sosiokulturelle og moralske handlingspremisser*. De fire analysekapitlene (6,7,8,9) søker i hovedsak å svare på problemstilling P1. I **kapittel 10** er det derimot den teoretiske problemstillingen (P2) som skal svares på. Her koples den teoretiske tilnærmingen til territorialitet (kapittel 3) sammen med empirien og handlingspremissene produsert i de tidligere kapitlene. I **kapittel 11** vil konkluderende og perspektiverende elementer trekkes frem med bakgrunn i analysen.

Kapittel 2 Kirkeasylperspektivering

Krigen som startet i eks-jugoslavia i 1992 drev mange mennesker på flykt. Det antas at ca. 300.000 flyktninger fra Kosovo og Makedonia befant seg i Europa i februar 1993. I både Norge og Sverige fikk asylsøkere fra Kosovo midlertidig opphold på humanitært grunnlag. Sverige opphevet denne midlertidige ordningen allerede i 1992. Asylsøkere som hadde fått avslag i Sverige prøvde dermed å søke oppholdstillatelse i Norge. Regjeringen i Norge bestemte seg i lys av dette for også å oppheve den midlertidige ordningen i frykt for at asylsøkerstrømmen fra nabolandet skulle bli for stor. Alle asylsøkere skulle imidlertid få gjenopptatt asylsøknaden sin, også de som hadde fått endelig avslag tidligere. Men fikk de igjen avslag i denne runden skulle de sendes tilbake til Kosovo (Vetvik og Omland 1997:28).

Flere kirkelige og humanitære organisasjoner reagerte på vedtaket regjeringen gjorde. Mellomkirkelig råd, Amnesty International, Det norske flyktningeråd og Norsk Organisasjon for Asylsøkere (NOAS) var blant disse som kritiserte regjeringen og hevdet at forholdene i eks-jugoslavia ikke var tiltrekkelig trygge for eventuelle tilbakesendelser. Mens regjeringen vektla likhetsprinsippet om at kosovoalbanerne ikke skulle forskjellsbehandles i forhold til asylsøkere fra andre land, hevdet de humanitære organisasjonene at det fremdeles var unntakstilstand og utrygge forhold i eks-jugoslavia (Vetvik og Omland 1997:28). Debatten fortsatte men skulle vise seg å skape uante konsekvenser, også utenfor Stortinget.

12.februar 1993 gikk to barnefamilier og fem militærnekttere fra Kosovo i kirkeasyl i Elverhøy kirke, Tromsø. Henrik Broberg fra Regnbuen Antirasistiske Organisasjon i Tromsø hadde kjennskap til et kirkeasyl som ble opprettet i København tidligere. En gruppe fra organisasjonen tok kontakt med kapellanen i Elverhøy kirke og disse ble sammen

initiativtakere til dette første kirkeasylet⁴. Flere menigheter fulgte eksempelet i Tromsø. I november 1993 satt ca. 650 kosovoalbanere i 134 menigheter i landet (Vetvik og Omland 1997:32).

Myndighetenes reaksjon på opprettelsen av alle kirkeasylene ble synliggjort gjennom et brev om retningslinjer til politiet (Justisdepartementets brev av 05.07.93 i Ludvigsen 1994). Til tross for at politiet vanligvis skal effekteure utkastelsesordre, gav daværende justisminister Grete Faremo instruksjoner om ikke å gå inn i kirkene for å hente ut asylsøkerne. Hun viste til at myndighetene ikke fant det nødvendig å bryte kirkefreden (Ludvigsen 1994).

Den 19.november kom en fellesuttalelse fra kirkemøtet i Bergen. Under selve kirkemøtet pågikk det parallelt et "hemmelig møte" mellom sentrale leder i kirkelige organ samt justisministeren. Partene her ble enige om en fellesuttalelse som skulle presenteres på kirkemøtet. I korte trekk gikk den ut på at alle de Kosovoalbanske asylsøkerne som satt i kirkeasyl skulle få "generøst" gjenopptatt behandlingen av asylsøknadene sine mot at de forlot kirkeasylet og dro tilbake til asylmottakene innen 1.desember. Trass i at dette kom brått på kirkemøtet ble uttalelsen møtt med stor applaus. Ved utgangen av desember var de fleste kirkeasylene opphørt.

Strømmen av Kosovoalbanske flyktninger fra Sverige fortsatte og disse ble etter hvert ikke omfattet av fellesuttalelsen. Igjen startet asylsøkerne å søke tilflukt i kirkene utover i 1994. Myndighetene arbeidet stadig med å revurdere søknader. I 1995 hadde de gitt opphold til 2350 asylsøker og avslag til 65 personer, som var omfattet av fellesuttalelsen. De fleste kirkeasylantene var i den gruppen som fikk opphold. Av de asylsøkerne som kom til Norge etter 1.desember 1993, fikk 32 personer opphold og 2777 avslag (Vetvik og Omland 1997:32).

I 1996 startet en ny bølge med kirkeasyl. Omfanget var ikke på langt nær så stort som i 1993-1994, men kirkeasyldebatten ble satt på dagsorden igjen, nå i mer nyanserte former. Særlig var forholdet mellom de ulike kirkelige organene ikke like enhetlig og samlet slik de fremsto i

⁴ 12.februar 1993 regnes som det første kirkeasylet i den store kirkeasylbølgen på 90-tallet i Norge. Det var imidlertid også et kortvarig kirkeasyl i 1987, med asylsøkere fra Iran og Chile i Lambertseter kirke i Oslo (Vetvik og Omland 1997).

1993. Loga (1998:4) hevder at denne andre runden i kirkeasyldebatten både var en debatt mellom stat og kirke samt mellom de kirkelige organene. Og fra å være særdeles praktisk orientert har debatten stadig beveget seg i retning av å diskutere prinsipper og selve kirkeasylpraksisens legitimitet.

I 1998 fremsatte stortingsrepresentanter fra Fremskrittspartiet ”*et forslag om å avvikle systemet med kirkeasyl slik at politiet gis adgang til å pågripe personer uavhengig av bakgrunn, lovbrudd og hvilken bygning de oppholder seg i* (Stortinget 1998a:1).” Begrunnelsen for forslaget var i følge stortingsrepresentantene at norsk lov også må gjelde inne i kirkebygningene. Hvis lovlige fattede vedtak skal effektueres, så må praksisen med kirkeasyl avvikles. De hevdet i forslaget at kirkeasyl er en provoserende praksis som strir imot deres rettsoppfatning. Forslaget ble tatt opp i justiskomiteen hvorpå det ble utarbeidet en innstilling til Stortinget. Flertallet i komiteen var enige med forslagstillerne på flere punkter. Kirkeasylopphold kan virke negativt inn på barns fysiske og psykiske helse. Komiteen så seg også enige i at det er vanskelig å gripe om de avgrensingene som er gjort i forhold til hva som er ”hellig rom” og hvilke bygninger som er verdslige. For det tredje hevdet komiteen at det ikke er rettslig plass for kirkeasyl i et moderne demokratisk rettssamfunn. Ordningen er heller ikke akseptert og godtatt som legal, fra myndighetenes side. Komiteen sluttet seg til justisministerens brev til komiteen om at:

Kirkeasyl er et begrep som er innført og definert av kirken. Kirkeasyl er ikke et juridisk begrep. Norsk lov gjelder innenfor kirkens bygninger, kirkens bygninger er derfor ikke et rettstomt rom (Stortinget 1998b:1).

Komiteen understrekte også at ordningen med kirkeasyl ikke fungerer rettferdig overfor alle asylsøkere i Norge. Likevel poengterte flertallet i komiteen at politiet ikke går inn i kirken for å hente ut kirkeasylantene av hensyn til kirkefreden. Det ble henvist til brevet fra justisministeren av 05.02.93, med retningslinjer for politiet i kirkeasylsaker. Komiteen understrekte at det dermed ikke er noen formelle regler eller et etablert system som hindrer politiet i å gå inn i kirken, men en respekt for det ”hellige rom”. Flertallet i komiteen avviste forslaget om å avvikle systemet med kirkeasyl ettersom de ikke anså kirkeasyl som et eksisterende system eller ordning som kan avvikles (Stortinget 1998b). Den påfølgende debatten i Stortinget viste tydelig at det var bred politisk enighet om mange av de uheldige konsekvensene av kirkeasyl som praksis (Stortinget 1998c). Særlig ble det fokusert på de argumentene som ble nevnt ovenfor fra både forslagstillerne, komiteen og Justisministeren.

Likevel var det også bred enighet, med unntak av representanter fra Fremskrittspartiet, om at kirkerommet må karakteriseres som ”et hellig rom” hvor maktutøvelse ikke skal foregå.

Debatten i Stortinget viser hvor paradoksal kirkeasylpraksisen er. Ingen ønsker å opprettholde den samtidig som ingen ønsker at myndighetene skal gå inn å sanksjonere. Samtidig som kirken anses å være underlagt staten var flere av argumentene rettet mot at det er kirken som selvstendig organisasjon som har ansvar for å ta stilling til kirkeasylpraksisen. Voteringen over innstillingen, om at forslaget om å avvikle systemet med kirkeasyl avises, bifaltes innstillingen med 81 mot 15 stemmer (Stortinget 1998c:1235, Stortinget 1998d). Justiskomiteens medlemmer fra partiet Høyre ønsket at Stortinget skulle foreta en faglig kirkehistorisk gjennomgang av ordningen med kirkeasyl. Dette ble også tatt opp i stortingsdebatten hvor flere påpekte at det var nødvendig med en historisk og juridisk utredning om kirkeasylets legitimitet. I innstillingen fra komiteen ble forslaget avvist av flertallet.

Jeg vil hevde at det ikke nødvendigvis er en historisk-juridisk gjennomgang som skal til for å forstå praksisen med kirkeasyl. Flere hovedoppgaver og forskningsrapporter peker mot at kirkeasylets legitimitet ligger mer i sosiale maktstrukturer i samfunnsliv og hverdagsliv. Jeg argumenterer for at en analyse med et samfunnsvitenskapelig perspektiv vil kunne i større grad øke forståelsen for hvorfor samfunnsaktører, det være seg politikere, kirkelige ansatte og mannen i gata, blir handlingslammet fra å ta negative avgjørelser i forhold til en praksis de egentlig ikke bifaller. For å skape et slikt samfunnsvitenskapelig perspektiv skal jeg først kort skissere de mer tradisjonelle historiske, juridiske og religiøse perspektivene, som har søkt å forstå og forklare kirkeasylpraksisen.

Fra asyl til kirkeasyl

To begrep synes å være opphav til selve asylbegrepet. Det ene er det greske ordet *asylon* som betyr ukrenkbar/fristed (Birkeland 1987:22). Det andre er *asylos* og betyr beskyttelse mot plyndring (Montgomery 1994). Loga (1998) hevder at disse to begrepene danner grunnlag for to viktige legitimitetsargument i kirkeasyldebatten henholdsvis det hellige rom og barmhjertighetsprinsippet.

Tempelet i det gamle Hellas ble karakterisert som hellig og særlig alteret var vernet direkte av guden og skulle være beskyttet mot plyndring og overgrep. Asylbegrepet som var knyttet til

tempelet må anses som et kultisk asyl, det vil si at den kom av at stedet var en hellig plass. Denne tanken om at Gudsrommet er hellig ble overtatt av den kristne kirke. Våpen skulle for eksempel ikke tas med inn i kirken og måtte legges igjen i forrommet, våpenhuset. Asylfunksjonen hørte ikke nødvendigvis til kirkerommet, men grunnet rommets hellige karakter skulle den bli en konsekvens av rommets hellige karakter. På 1100-tallet samlet Gratianus de kirkelige lovene i den såkalte *Decretum Gratianum*. I et av dekretenes kan en spore de to hovedtankene som danner grunnlaget for de kirkelige asyloforskriftene, henholdsvis *Reverentia loci*- respekten for det hellige rom og *Intercessio*- prestens plikt til å hjelpe de som søkte hjelp (Montgomery 1994:51-52).

I middelalderen fantes det to forskjellige lovverk, et for staten og et for kirken. Makten var således fordelt mellom den sakrale og profane makt. Om noen hadde gjort noe galt eller kommet i vanskeligheter skulle asylretten kunne brukes for å unngå gatejustis og vilkårlig lynsjing. Men asylet skulle ikke fungere som en unndragelse fra straff. Den ble snarere sett på som en betenkningstid, hvor eventuelle skyldspørsmål kunne utredes og den rette straffen kunne utmåles. Asylretten var dermed en individrett i middelalderen. Hvem som helst kunne søke asyl i kirken, enten de var mordere eller uskyldige. I dag derimot er asylretten en territorialrett (Hansen 1994). Det er ikke hvem som helst som kan få beskyttelse. Asylretten har således gått fra å være universalistisk og individrett til å bli partikularistisk og territoriell. Denne endringen synes å skape paradokser i synet på dagens situasjon med kirkeasyl. For eksempel hevder Hansen at:

(...) vi befinner oss i en situasjon der kirkeasyl er fylt opp av mennesker som egentlig har søkt territorielt asyl, men som ender opp i et innenlandsk asyl for å beskytte seg mot den stat de har søkt asyl hos (Hansen 1994:26).

Først og fremst betyr det at staten er aktøren som i dag kan innvilge asyl. Territorielt asyl er en beskyttelse et land gir på sitt eget territorium. Et land kan også innvilge ekstra territorielt asyl som gis: i forfølgelseslandet, for eksempel innenfor asyllandets ambassade eller militærbase; på territoriet til en tredje stat; på et herreløst land eller i internasjonalt farvann, for eksempel på et av landets handels eller krigsskip (Birkeland 1987:14)⁵. Da kosovoalbanerne gikk i kirkeasyl i 1994 var det særlig de juridiske betraktningene rundt

⁵ Asylretten er lovfestet gjennom folkeretten og menneskerettighetserklæringen.

praksisen som fikk oppmerksomhet. Kan kirkeasyl karakteriseres som et ekstra-territorielt asyl?

Geir Ludvigsen (1994) argumenterte for at selv om kirken har en viss frihet innenfor teologiske og lærespørsmål har den ingen ekstra-territorialrett innenfor kirkerommet (Ludvigsen 1994:3). Han fant heller ikke indikasjoner fra lovverket på at kirkerommet verken har noen spesiell forvaltningsrettslig eller forfatningsrettslig stilling (Ludvigsen 1994:3). Asylspørsmål og asylrett har i dagens politiske landskap ingen åpenbare forbindelser til kirkelige organ. De er nærmest utelukkende en del av den statlige verdslige makt. Er kirkeasyl i denne forbindelse ulovlig?

Ludvigsen poengterer at hvis kirkeasyl skal anses som en juridisk institusjon må det finnes andre hjemler enn loveverket. Han setter opp to mulige hjemler som kan brukes for å karakterisere kirkeasyl som en slik institusjon, enten ved at det foreligger en sedvane eller at myndighetene respekterer eksplisitt kirkeasylet som en institusjon. Tre vilkår settes opp for at en praksis kan betraktes som en sedvanerett. For det første må det være en fast praksis, den må være utøvd lenge og den må også være utøvd i den tro at det var en rettsregel som ble fulgt (Ludvigsen 1994:4). I følge Ludvigsen oppfyller ikke kirkeasylpraksisen disse vilkårene og kan dermed ikke karakteriseres som en sedvanerett. Da justisministeren gav instruks til politiet om ikke å gå inn i kirken for å pågripe kirkeasylantene, hevder Ludvigsen, at myndighetene eksplisitt uttrykte respekt for kirkeasylpraksisen og implisitt kan dette tolkes at myndighetene ser på kirkeasyl som en institusjon. Instruksen justisministeren gav bygger imidlertid på en intern forvaltningsmessig instruks som kan fravikes ved en tilsvarende kontra-instruks. Dermed gir instruksingen ingen rettigheter verken for kirkeasylantene eller menighetene til å utføre noe som helst form for eksterritorialrett innenfor kirkerommet (Ludvigsen 1994:3-4). Samtidig med at Justisministeren gav instruksingen ble det også uttalt eksplisitt at myndighetene ikke respekterte kirkeasyl som en juridisk bindende institusjon. Ludvigsen hevder således at kirkeasyl ikke nyter rettslig legitimitet, men at det er av respekt for kirkefreden at pågrepelse av kirkeasylantene ikke ble effektuert (Ludvigsen 1994:4). Hvis kirkeasyl ikke har juridisk legitimitet, betyr det at praksisen er ulovlig og at iverksettelsen av praksisen kan betraktes som sivil ulydighet?

Å gjøre motstand mot statsmakten kan, i følge Hagtvet, historisk deles inn i to hovedformer, henholdsvis bejempelse av urettmessige herskere og sivil ulydighet. Mens den første formen

er motstand mot statsmakten som helhet, mot tyranniet, er sivil ulydighet rettet mot skjevheter innenfor en rettsorden som i utgangspunktet er akseptert. Sivil ulydighet må appellere til at majoriteten antas å respektere de ulydige handlingene. Betingelsene for å karakterisere en handling som sivil ulydig er at: handlingen må være overlagt, aksjonistene må være klar over at det de gjør er i strid med loven, at den er offentlig og representerer en utfordring til myndighetene og at den foregår åpent og synlig (Hagtvet 1994:172). Sivil ulydighet kan ikke tjene ens egne formål, den må virke moralsk berettiget på allmennheten. Aktørene må også ta straffen som idømmes. Ettersom samvittigheten ofte fremstår i ulik grad må sivil ulydighet kun brukes når det foreligger grovt overgrep på fundamentale sivile rettigheter, som for eksempel ytringsfrihet, rettsikkerhet osv (Hagtvet 1994:173).⁶ Sivil ulydighet har ofte vært rettet mot urettferdige samfunnsforhold som mot spesifikke lover. Kort oppsummert definerer Hagtvet sivil ulydighet som:

1.en protest mot et myndighetsvedtak, enten dette er gitt lovs form eller ikke, med sikte på å påkalle oppmerksomhet omkring en opplevd urett. Og 2. protesten må gi en moralsk begrunnelse, dvs. den må være et forsøk på å levendegjøre et allment rettsideal (Hagtvet 1994:175).

Av de kriteriene som fremstilles ovenfor er det flere som indikerer at kirkeasyl er en form for sivil ulydighet, særlig gjennom definisjonen. Kirkeasyl var en respons i utgangspunktet på at myndighetene gjorde et vedtak om å oppheve den midlertidige oppholdstillatelsen til kosovoalbanerne. Den moralske begrunnelsen de brukte var at kosovoalbanerne kunne risikere livet om de dro tilbake til Kosovo. Kirkeasylene ble i stor grad synlige og åpne ved at media ble brukt for å formidle hendelsene. Det første initiativet til kirkeasyl i Tromsø kan nok av enkelte hevdes å være en sivil ulydighetshandling. Problemet er de etterfølgende kirkeasylene nok i mindre grad kan karakteriseres sådan. For det første var det myndighetene som respekterte kirkeasylene ved å avstå fra å hente ut asylantene. For det andre hevdet flere av de som arbeidet med å hjelpe asylantene at de selv ikke så på kirkeasylene som sivil ulydighet. I en undersøkelse gjort av Vetvik og Omland (1997) hadde 60 % av de spurte, liten eller ingen følelse av at kirkeasyl var en sivil ulydighetshandling. Diskusjonen om sivil ulydighet kan oppsummeres med at de som var involvert i handlingene hevdet at praksisen ikke hadde en slik karakter (Bue 1994, Taranger 1994), mens utenforstående har hevdet det

⁶ Hagtvet (1994) poengterer at til tross for at mange er enige i karakteristikken av sivil ulydighet, er emne langt fra enhetlig teoretisk. Når blir handlingene revolusjonære? Bryter sivil ulydighet med demokratiet eller er det en styrke? osv. Disse problemstillingene vil jeg derimot ikke gå inn på her ettersom dette ligger utenfor rammene for denne oppgaven.

var det (Engstad 1994). Men også finnes de som poengterer at det er myndighetene som respekterer kirkeasylet, ikke menighetene (Ludvigsen 1994).

Kirkeasylet er heller ikke en politisk protest. Biskop Bjørn Bue hevder at kirken selv ikke har bedt om at asylantene må komme til kirken (Bue 1994). Kirken har utarbeidet noen retningslinjer for hvordan menighetene skal takle situasjonene som oppstår, uten likevel å ville institusjonalisere praksisen.

Bispemøtet skrev et brev til Den norske kirkes menigheter 6.okt. 1993 (Bispemøtet 1993), som søkte å avklare de prinsipielle spørsmål om kirkeasyl og gi noen råd om hvordan det burde praktiseres i den aktuelle situasjonen. Bispemøtet understrekte at kirken burde holde en nøytral profil i kirkeasylsaker. For eksempel oppfordrer de til at asylmenigheten må samtale med asylantene om hvordan asylet kan avsluttes. Kirkeasylet, hevdet de, er bare en midlertidig situasjon da det på den ene side koster penger og ressurser å ha asylanter og på den annen side at kirke og bedehus ikke er bygget for å bo i. De oppfordret også menighetsmedlemmene til ikke å ta parti med asylantene og heller ikke fungere som en moralsk ankeinstans eller alternativ domstol. Formelt er det menighetsrådet som skal ta avgjørelsen om det skal være kirkeasylanter og de kan be asylantene forlate kirken (Bispemøtet 1999). Her ser vi at kirken søker å nøytralisere sin holdning til kirkeasyl ved å innta en posisjon mellom å godta og nekte kirkeasyl. Denne holdningen fremtrer også i dokumentet ” *Kirkeasyl – erfaringer, dilemmaer og veien videre*”, som ”kirkeasylutvalget” utarbeidet.

Mellomkirkelig råd (MKR 1998) oppnevnte våren 1997 et økumenisk kirkeasylutvalg, som skulle gå igjennom de erfaringene som ble gjort etter 1993. Målet var å drøfte og reflektere over disse erfaringene samt prinsippene som ligger til grunn for kirkeasyl. I innledningen hevdet kirkeasylutvalget at kirkeasyl er et fenomen som kirken må leve med. Denne uttalelsen uttrykker i stor grad den holdningen bispemøtet har til kirkeasyl. Kirkeasyl er ingen ønskelig situasjon for noen. Likevel, hevder kirkeasylutvalget, vil det heller ikke være aktuelt å nekte personer adgang til kirkerommet. I forhold til kirkeasylets legitimitet hevder utvalget at:

I spørsmålet om kirkeasyl, er det kirkebygningen som gir beskyttelse, ikke menighetens aktive handling eller omsorg for vedkommende asylant i kirkerommet (MKR 1998:2).

Likevel påpeker de senere i dokumentet at de to tilnæringsmåtene henholdsvis ”det hellige rom” og ”barmhjertighetargumentet”, ikke må settes opp mot hverandre. Det hellige stedet er en forutsetning for kirkeasylet og for at menigheten kan vise barmhjertighet overfor asylantene. Men kirkeasylutvalget understreker at barmhjertighetsprinsippet ikke bare blir en konsekvens av kirkerommets hellighet. De hevder også at det finnes en ”levende moralimpuls” og denne aktiviseres uavhengig om det hellige rom eksisterer eller ikke (MKR 1998:4). Utvalget presiserer at kirkeasyl er ingen institusjon eller ordning. Det går verken an å opprette, søke om eller gjøre vedtak om nei til kirkeasyl. Kirkeasyl er en situasjon som oppstår når asylsøkere oppsøker kirkerommet og nekter å forlate det. Asylsøkeren er en gjest som ikke vil gå (MKR1998:2). Dokumentet fra kirkeasylutvalget viser hvor mangfoldig kirkeasyldebatten har vært. Debatten inneholder tema om alt fra det hellige roms eksistens til brannsikkerhet i bygningene asylantene oppholder seg i.

Loga (1998) har i sin hovedfagsoppgave analysert mange av temaene i kirkeasyldebatten og diskuterer disse i lys av Habermas sin kommunikative diskursteori. Her skisserer hun opp de ulike argumentene og plasserer dem inn i ulike kategorier for handling og argumentasjon. Tanken bak en slik analyse er å kartlegge debatten i søket mot en forståelse av hvorfor partene ikke ble enige om kirkeasylets status. Loga hevder at ulike aktører vektla ulike argumenter. Menighetsmedlemmene vektla barmhjertighetsprinsippet, kirkeledelsen vektla hellig rom prinsippet, mens myndighetene i utgangspunktet vektla det formaljuridiske og hevdet at praksisen var en sivil ulydighet, men som de allikevel respekterte i henhold til det kristenetske fellesskapet. Loga argumenterer for at kirkeasylene ikke først og fremst omhandlet et spørsmål om kirkerommets hellighet. Barmhjertighetsprinsippet var lite fremtredende i debatten og Loga hevder at dette prinsippet må undersøkes nærmere i forhold til særlig menighetsaktørens begrunnelse. Ved å dele barmhjertighetsprinsippet inn i flere kategorier henholdsvis: en kristenetske nestekjærlighetsbegrunnelse, en prinsipiell humanitær stillingtagen og en empatibasert omsorgsbegrunnelse fant hun at de ulike aktørene brukte ulike kategoriene for å begrunne kirkeasyl som praksis. Dilemmaet i kirkeasylsaken hevder Loga fremsto som et møte mellom to uforenlige moralske imperativer; menighetsaktørens barmhjertighetsbegrunnelse og myndighetenes rettferdighetsbegrunnelse. Teoretisk kan disse to imperativer tolkes i lys av to ulike moralforståelser. Menighetsaktørens handlinger ble sett på som empatibaserte og spontane ut i fra Lèvinas og Baumanns fenomenlogiske moralforståelse. De samme handlinger vil derimot ut i fra Kants moralforståelse tolkes som urettferdige, irrasjonelle, følelsesstyrte eller religiøst motivert. Loga argumenterer således for

at ulike moralske forståelser av handlingene påvirket debatten og førte til at partene ikke kom til enighet om hvordan kirkeasylproblematikken skulle løses (Loga 1998).

Mange interessante tema har blitt gjenstand for forskning i lys av kirkeasyldebatten. Problemstillinger spenner fra juridiske, politiske, religiøse og humanitære spørsmål, men også fra praktisk orienterte til filosofiske betraktninger (Hansen 1994, Hansen 1995, Bjertnæs 1997, Omland 1997, Loga 1998, Romme-Larsen 2004)⁷. Til tross for at problemformuleringene er brede og vidt forskjellige er det likevel enkelte aspekt som går igjen i de fleste artikler/oppgaver/dokument hvor kirkeasyl diskuteres. Respekten for ”det hellige rom” og ”barmhjertighetsprinsippet” er argumenter som har blitt brukt for å legitimere kirkeasyl helt fra da Gratianus samlet kirkelovene på 1100-tallet til dagens situasjon med kirkeasyl.

Men hvilke av disse to argumentene er det beste forsvar for kirkeasylpraksisen? Vetvik og Omland stilte dette spørsmålet til kirkelige ansatte som hadde erfaring med kirkeasyl i 1993. Undersøkelsen viser at hvis informantene skulle velge mellom et av de to argumentene svarte 20% at de valgte ”det hellige rom” argumentet, mens 78 % valgte ”nødhjelpsprinsippet” (jmf. barmhjertighetsargumentet) (Vetvik og Omland 1997:107). Av de som valgte det hellige rom argumentet var det flest prester fra Den norske kirke. Flere argument for kirkeasyl var også med i undersøkelsen og for eksempel hevdet hele 81 % at det i noen eller stor grad var galt av myndighetene å sende asylantene tilbake til Kosovo (Vetvik og Omland 1997:104). Til tross for at argumentene for kirkeasyl peker i retning av at handlingene var en politisk protest mot myndighetenes vedtak, hevdet ca 60 % at de hadde liten eller ingen følelse av at det var sivil ulydighet (Vetvik og Omland 1997:111).

De to argumentene henholdsvis ”det hellige rom” og ”barmhjertighetsargumentet” har vært grunnleggende i studiet av kirkeasylets legitime posisjon som praksis i dagens samfunn. Trass i argumentenes slagkraft, synes likevel den foregående gjennomgangen av kirkeasylhistorien å vise at kirkeasyl er en praksis med paradokser som skaper ambivalente meninger om den. For hva ligger bak begreper som hellig rom og barmhjertighet? Hvorfor er det for eksempel enighet om at opphold i kirken søndag kl. 11.00 er noe annet et å oppholde seg der mandag kl. 11.00. Og er det slik at vi alle har en ”levende moralimpuls” skapt av kjærlighet til vår neste? Denne oppgaven søker ikke mot en endelig forståelse av hva kirkeasyl ”egentlig er”.

⁷ Disse litteraturhenvisningene er studentoppgaver samt hovedfagsoppgaver.

Kirkeasylpraksisen skal videre brukes som et inntak til å forstå hvordan mennesker skaper mening til steder som i denne sammenheng til kirken. Hvordan vi bruker ulike steder (rom) for å skape mening til våre handlinger og praksiser er tema for neste kapittel.

Kapittel 3 Mot en tilnærming til territorialitet

Hvordan vi tenker om begreper som sted og rom er i følge Massey (1999:5) et kjernetema i geografisk tenkning. Hun understreker imidlertid at det å bruke et romlig vokabular ikke kan sammenlignes med å romliggjøre ens tilnærming til forståelse og kunnskap (Massey 1999:10). I stedet for å simpelthen bruke romlige begreper må det teoretiske fokus rettes mot konstruksjonen av disse begrepene. Dette kapitlet starter med å posisjonere oppgaven inn i den epistemologiske debatten om hvordan begreper forstås som romlige i hovedsak rettet mot territorialitet som et romlig begrep. Deretter søkes en forståelse av territorialitetsbegrepet gjennom tre diskusjoner som henholdsvis betegner territorialitet som naturlig eller menneskeskapt, makt eller identitetsorientert og som koplet med sted eller rom. Kapitlet avslutter med å oppsummere diskusjonene i en tilnærming til territorialitetsbegrepet og diskuterer hvordan kirkeasyl kan brukes som inntak til å studere territorialitet.

Territorialitet – et romlig begrep

Territories refers to a portion of geographic space which is claimed or occupied by a person or group of persons or by an institution, It is, thus, an area of 'bounded space' (Storey 2001:1).

Begrepet territorium referer vanligvis til et område som et land eller en nasjon har gjort krav på. Slike territorier defineres gjerne som stater/nasjonalstater og fungerer som en politisk – territoriell enhet. Prosesser hvor individer eller grupper gjør krav på et slikt territorium omtales som territorialitet. Territorialitet er et sentralt begrep, særlig innenfor den politisk geografiske tradisjonen. Studie av (nasjonal)stater, hvilken rolle disse spiller som primære politiske agenter i det internasjonale systemet har lenge vært fokuset innen for denne retningen. Likevel har det utover 1990-tallet blitt et økt fokus på studiet av grenser og territorier i en videre kontekst, hva skala angår. Territorialitet synes å variere fra det globale

til det lokale nivå og økt fokus rettes også mot tema som identitet, menneskelige aktører, den sosiale produksjon av territorier, grensenarrativ og generelt kritiske perspektiver til geografisk kunnskap (Kuusisto-Arponen 2003:43). Fra å være et begrep som i stor grad har blitt brukt for å studere stater og samspillet mellom dem, har begrepet blitt svært viktig også for å forstå romlige praksiser på et mer lokalt nivå. Konflikter som utspiller seg som gjennom hverdagslige romlige praksiser synes å kunne informere ulike måter å begrepsliggjøre territorialitet på. Problemer, løsninger og planlegging vil kunne belyses gjennom å se på sosial praksis som uttrykk for territorialitet.

Territorialitet føyer seg inn i rekken av mange ulike romlige begrep, henholdsvis rom, sted, region, stat, lokal, global, lokalisering osv. Rombegrepet har imidlertid fått en karakter av å fremstå som en fellesbetegnelse på disse, derav romlige begrep. Denne generiske rollen begrepet har fått har i stor grad ført til at "rom" har blitt begrepet som teoretikere fyller med divergerende meninger etter hvilke paradigmer som på ethvert tidspunkt gjør seg gjeldende. For noen tradisjoner innenfor geografifaget har imidlertid også stedsbegrepet blitt favorisert, som for eksempel i den humanistiske tradisjon (Peet 1999). Den geografiske debatten om hva som generisk bør/må betraktes som det romlige synes å være en rød tråd i geografis vandring gjennom de ulike vitenskapelige paradigmene. Rombegrepet kan således synes å ha informert også hvordan disse andre begrepene, det være seg sted, region eller territorialitet, konseptualiseres.

Harvey (1973, i Simonsen 1999 og i Aase 1997a) hevder at den generelle debatten omkring det romlige aspekt kan deles inn i tre, hvor det har vært en utvikling i fra en absolutt via en relativ til en relasjonell romforståelse. De ulike måtene å forstå rom på har i hovedsak bestått i å forstå hvordan objekter posisjoneres og hvordan de er en del av rommet (Simonsen 1999). I den *absolutte* romforståelsen ser en gjerne på rom som en container, hvor objektene befinner seg i rommet. Dette var den typiske måten å forstå rom på i den tradisjonelle regionalgeografien. Den *relative* romforståelsen åpner opp for at rom kan karakteriseres som det som befinner seg imellom objektene. De emner som ble anvendt i forskningen var blant annet lokalisering, transportomkostninger og andre romlige interaksjonsmønstre. Objektene i seg selv var mindre interessante, mens avstanden og lokaliseringen til objektene ble sett på som prima forskningsområde for geografene. Begge disse romforståelsene oppfatter det sosiale og det romlige som to forskjellige fenomener, som blir produsert og forsket på hver for seg. Utover på 1980-tallet har utviklingen gått i retning av å forstå rom som en *relasjonell*

prosess. Denne romtilnærmingen forstår de sosiale og romlige prosessene, som gjensidig konstituerende prosesser gjennom et dialektisk forhold. Her er objektene særdeles interessante. Hvis det sosiale og romlige skal forstås som en og samme sak, henleder det til at rom dermed er inneholdt i objektene. Rom eksisterer ikke uten objekt og objektene eksisterer ikke uten rom (Simonsen 1999).

Simonsen støtter seg til en relasjonell tilnærming til rom. Hun hevder utgangspunktet for forståelsen av "rom" må være at:

(...) romligheten teoretiseres og analyseres som en fundamental menneskelig og social dimension, og derfor også som en social kategori (Simonsen 1999:10).

Hvordan mennesker samhandler og deres handlingspremisser utgjør sosiale relasjoner og kan forstås som praksis. Simonsen argumenterer for at studie av det romlige altså må starte med teorier om sosiale prosesser og praksis (Simonsen 1999).

Spørsmålet om hva som er det romlige, mener Aase (1997a) er mindre fruktbar i den samfunnsvitenskaplige forskningen. Han hevder at spørsmålet som heller bør stilles er hvordan det romlige produseres;

Various spaces emerge in different social contexts, and our energy should be spent on understanding those contexts rather than searching for a "real", once-and-for-all definition of space (Aase 1997a:5).

Aase argumenterer for at det romlige er konstruert med utgangspunkt i kontekst, og hevder det i ulike kulturer vil være flere romforståelser enn de tre som er nevnt ovenfor. Aase hevder at Harvey (1973 i Aase 1997a) har bidratt til en forståelse av mange av de prosesser som konstituerer for eksempel rom i amerikanske byer, ved å definere de tre romforståelsene som er nevnt ovenfor. Likevel mener han at det andre steder og i andre kulturer gjerne fremtrer andre forståelser av det romlige. Ved å fokusere på produksjonen av rom vil en eventuell analyse kunne i stedet for å begrense romforståelsen åpne opp for nye måter å tenke rom på. Aase sin variant for produksjon av rom kaller han konstruksjon av *symbolsk rom*. Han hevder at rom produseres gjennom sosiale praksiser og ettersom sosiale praksiser er for det meste svært forskjellige, vil også flerfoldige konstruksjoner av rom fremtre i våre teorier.

Henri Lefebvres "Production of space" (1991) har fått stort gehør i geografiske diskurser. Han presenterer et skifte fra fokus på ting i rommet til i stedet på selve rommets produksjon. Lefebvre har utviklet en begrepslig triade bestående av tre elementer: *materiell praksis, representasjoner av rom og representasjonenes rom*. Disse elementene kan betegnes som henholdsvis erfart, begrepslig og levd rom som produseres i et dialektisk forhold og skaper således - det sosiale rom. Simonsen argumenterer i henhold til Lefebvres triade at:

Triaden med sine tre momenter giver rummets produktion en åben og processuel karakter, den giver den substantielt og uadskilleligt både et materielt og et symbolsk indhold, og den rækker i skala fra kropslig levet erfaring til overordnede sociale processer (Simonsen 2001:40).

Svært mange geografer har latt seg inspirere av Lefebvres triade. Mens enkelte har latt seg inspirere til å videreutvikle hele triaden, har andre brukt deler av triaden til å skape romlige teoretiske rammeverk. Å karakterisere det generisk romlige som bestående av materialitet, dominerende sosiale strukturer og et levd hverdagsliv, synes å være en grunnleggende romforståelse i geografifaget. Men uansett med bakgrunn i hvilke elementer som rom produseres gjennom og fra, er nok Lefebvres prosessuelle betegnelse av rom det viktigste bidrag til forståelsen av romlige begrep. Hvorledes steder, regioner og territorier ikke må ses på som statiske størrelser, tatt for gitt og naturliggjort, men heller karakteriseres som dynamiske, stadig i endring, skiftende og gjennomtrengelige.

I forhold til denne oppgavens problemstillinger må imidlertid rombegrepet utdypes. For refleksjoner som allerede ble synliggjort i kapittel 2 antar at rom, gjennom konkrete lokaliteter eller som mentale kategorier, synes å forskjelliggjøres i henhold til ulike meninger som tillegges dem gjennom forskjellige tid-rom forståelser. Forskjellen på steder, samt forskjellig praksis på et og samme sted synes å i stor grad strukturere meningsinnholdet til produksjon av rom. Smith (1999) argumenter for at forskjell i så måte ikke bare kan forstås gjennom temporaliteten. Hun hevder at konstruksjon av forskjell i stor grad også fremstår som romlig. Ved å anlegge et snitt på praksiser, hevder hun at mennesker bruker rom for å tenke seg selv og andre inn i forskjeller og likheter (Smith 1999:136).

Rom som forskjell

Who is felt to belong and not to belong contributes in an important way to the shaping of social space (Sibley 1995:3).

Følelser som tilknyttes oppfatningen av andre mennesker, forskjellige fra oss selv, legger føringer på hvordan vi skaper sosial interaksjon. Sibley (1995) argumenterer også for at dette gjør seg gjeldende for steder. Han hevder at ulike følelser som frykt og begjær, frastøtning og tiltrekning, binder mennesker og steder sammen på komplekse måter. Hvordan disse koplingene skjer, har å gjøre med hvordan vi konstruerer selvet. Selvet, hevder Sibley, konstrueres gjennom forholdet til andre mennesker, men også gjennom ikke- menneskelige aspekt i den materielle verden. Sibley bruker psykoanalytiske teorier med utgangspunkt i hvordan vi fra tidlig barndom skaper relasjoner mellom oss selv og objekter. Et spedbarn vil i en tidlig fase erfare en nærhetsfølelse overfor sin mor og føle seg i ett med henne. Etter hvert vil imidlertid barnet oppleve at det skapes en grense mellom seg selv og moren. Moren vil kunne ses på som et objekt der av barnet oppfattes som separert fra seg selv. Barnet vil således oppfatte at det er en distanse mellom seg selv og objekter, det være seg mennesker eller materielle objekter. Moren blir for barnet det Mead (1934) karakteriserer som den *generaliserte Andre* (i Sibley 1995:9). Grensene som trekkes mellom selvet og objektene skaper imidlertid frykt, og følelsen av sikkerhet fås gjennom å eksternalisere frykten. Ved å assosiere frykten med det som ligger utenfor selvet, skapes beskyttelse. Frykten defineres som ”det Andre”, ikke som en naturlig iboende følelse, men som en konsekvens av å forholde seg til andre mennesker og gjennom å bli en del av en kultur. Ved å bruke Julia Kristevas begrep ”abjection” hevder imidlertid Sibley at ”det Andre” aldri kan tas vekk, selv ikke i konstruksjonen av selvet.

What Kristeva describes as abject is ”opposed to I”, it is ”radically excluded”, but always a presence (Sibley 1995:8).

Det som ekskluderes som det Andre, gjennom det uverdige, vil alltid være til stede som en del av selvet. Distinksjoner som lages mellom det rene og urene, orden og uorden, Oss og de Andre, vil med andre ord alltid være avhengig av selve distinksjonen for å kunne uttrykkes. Distinksjoner som prøver å ekskludere det uverdige vil skape følelser av frykt fordi eksklusjonen av det aldri vil være mulige (Sibley 1995:8).

Grensene mellom selvet og objektet kan projiseres til å gjelde hvordan vi gjennom kulturell sosialisering skaper forskjeller. Grensedragningen mellom hvordan vi forholder oss til objekter skaper et utgangspunkt for kategorisering. Ved å skape individuelle identiteter, skaper vi samtidig kontraster, henholdsvis som ”det Andre” og ”det uverdige”. Ved å skape

grenser deler vi verden inn i kategorier. Således skaper grensene forskjeller som både produseres av, men samtidig produserer kategorisering.

Lakoff og Johnson hevder at alle mennesker kategoriserer. Menneskehjernen har ikke kapasitet til å registrere alle sanseinntrykk hver for seg, slik at vi må kategorisere det vi ser, hører, føler, lukter og smaker (Lakoff og Johnson 1999:17). Lakoff og Johnson hevder at vi ikke kan komme unna å bruke våre kategorier når vi skaper mening og forståelse for verden. I følge dem er bare en liten prosent av våre kategorier formet av bevisst handling. De argumenterer for at mesteparten av kategoriene er formet automatisk og gjennom underbevisstheten, som et resultat av å fungere i verden (Lakoff og Johnson 1999:18). Kategoriene vi former er en del av vår erfaring. De hevder at våre begreper er nevrologiske strukturer som gjør oss i stand til å mentalt karakterisere kategorier og trekke slutninger om dem.

Rom som forskjell og vår evne til å kategorisere hevder jeg skaper en epistemologisk base for denne oppgaven. Utgangspunktet vil imidlertid ikke være å føre romdiskusjonen videre per se, men søke å bruke denne epistemologiske basen av den generiske romforståelsen i søken mot å diskutere territorialitet opp mot empirien, nemlig kirkeasyl. Gitt oppgavens posisjonering av det romlige skal jeg i det videre diskutere ulike teoretiske tilnærminger til territorialitetsbegrepet gjennom det jeg har valgt å betegne som tre diskusjoner, beskrevet innledningsvis.

Territorialitet - et naturlig eller menneskeskapt fenomen?

Territorialitet blir gjerne i faglitteraturen delt opp i to ulike sett med teorier. Den ene bygger på en biologisk/genetisk tradisjon som argumenterer for at territoriell adferd er et naturlig fenomen (Storey 2001). Denne retningen kan igjen deles inn i to, hvor den ene retningen består av teoretikere som hevder at menneskelig adferd er bestemt av hvordan vi er genetisk programmert. Vi har biologisk behov for personlig rom og vil som følge av dette gjøre det vi kan for å forsvare territoriet. Ratzel (i Storey 2001) er kanskje den mest kjente geografen innenfor denne retningen, som har utarbeidet teorier om hvordan stats og nasjonsdannelser kan ses på som organiske prosesser, sammenlignet med andre biologiske adferdsmønstre (som for eksempel hos dyr og planter). Retningen har sitt opphav i biologisk forskning og blir gjerne omtalt som biologisk determinisme:

(...)in essence, the argument is that territorial behaviour is a consequence of our evolutionary past rather than our cultural past (Storey 2001:12).

Den possibilistiske retningens tilhørere, argumenterer også for at territoriell adferd er noe som er naturlig, men er ikke deterministisk på samme måte som den biologiske. Denne retningen tar utgangspunkt i at mennesker har muligheter for å velge sin adferd som følge av sin biologiske natur. Denne retningen kan karakteriseres som en mer behavioristisk tilnærming (Storey 2001).

Disse to retningene, som karakteriserer territorialitet som et naturlig fenomen, har vært utsatt for mye kritikk. For det første hevdes det at teoriene mangler empiriske støtte. De eksemplene som har blitt brukt for å underbygge påstandene har vært svært selektive. Det har også vært poengtert at teoriene omfatter lange logiske feilslutninger. Possibilistene og biologene sammenligner menneskelig adferd homologt med dyreadferd. Kritikken baserer seg på at selv om gjerne mennesker og dyr har lik adferd, vil motivasjonsfaktorene bak adferden mest sannsynlig være svært ulik. Adferden kan ha parallelle trekk, være analoge, men det betyr ikke nødvendigvis at adferden er homolog, helt lik. Det ligger med andre ord forskjellige prosesser bak menneskeadferd og dyreadferd (Storey 2001).

Den andre tradisjonen har sett på territoriell adferd som konstruert gjennom samfunnsprosesser. Territorialitet er ikke noe som instinktivt skapes av menneskelige behov, men som produseres som følge av sosiopolitiske prosesser i samfunnet. Tonboe (1994) definerer territorialitet som:

Tendensen til at identificere sig med, tilegne sig, individuelt eller kollektivt, og om nødvendig forsvare et større eller mindre stykke land overfor "uvedkommende" personer, grupper eller sociale funksjoner (Tonboe 1994:9).

Tonboe argumenterer for at territorialiteten fremtrer med mange bruddflater og flere perspektiver. Særlig påpeker han forholdet mellom det biologiske kontra det sosiokulturelle. Men også innenfor det sosiokulturelle finnes bruddflater. Utgangspunktet for definisjonen hevder Tonboe, finnes i enten fremhevelsen av den identitetsmessige, positive og inkluderende innersiden versus en mer maktorientert, negativ og ekskluderende ytterside. Tonboe uttrykker imidlertid at disse tilsynelatende uenighetene om hvor fokus for territorialiteten ligger, bør snarere brukes analytisk som komplementerende. Fordi territorialiteten kjennetegnes nettopp ved en enorm variasjon i tid og sted (Tonboe 1994:21).

Tonboe stiller imidlertid spørsmål til hvordan vi skal forholde oss til territorialiteten. Hva er det som berettiger oss til å kalle et fenomen- territorialitet? Er territorialitet et symptom, et problem eller en løsning på et sosialt problem (Tonboe 1994:11)? De to sosiokulturelle polene, henholdsvis den identitetsmessige og maktorienterte, bruker Tonboe som en fortolkningsramme idet han søker svar på spørsmålet ved at:

Territorialitet må ses på som et symptom på noget socialt, som af og til også udgør et problem i sig selv, men som også kan anvendes til at løse sociale problemer for eksempel gennem (fysisk) planlægning – alt afhængig af den konkrete kontekst (Tonboe 1994:23).

Territorialitet kan fremtre som et problem for eksempel på grunn av overbefolkning, invasjon, voldsom sosial forandring, konflikt og press eller lignende. I kriser, hevder Tonboe, vil territoriet få en økt betydning som kompenserende sikkerhet og som et tilknytningspunkt. Men Tonboe hevder at territorialitet, gjennom differensiering også kan ses på som løsning på et sosialt symptom. For eksempel kan segregerte innvandrer kulturer oppfattes som styrkende for samfunnets helhet. Den dominerende hovedkulturen vil erkjenne den spesielle innvandrer kulturs særegenhet og således respektere dens bidrag til mangfold, muligheter og ressurser (Tonboe 1994:24).

Tonboe påpeker at det er den sosiale struktur og styrke som avgjør om territorialiteten får den positive innadrettede opplevelsesorienterte og identitetsdannede karakter eller den negativt utadrettede karakter av eksklusjon, forsvar og aggresjon. Om territorialiteten i en gitt kontekst ses på som sunn eller usunn, som problem eller løsning, avgjøres sosialt, ikke biologisk, nemlig i det verdimeslige og normative (Tonboe 1994:24).

Svar på spørsmålet om hvordan vi skal forholde oss til territorialitet, hevder Tonboe, synes således ikke å kunne defineres forut for en analyse. Territorialitetens karakter, som symptom, problem eller løsning vil være avhengig av kontekstuell informasjon om det spesifikke, sosiale og romlige gjennom konkrete studier. Hva det sosiale angår har flere teoretikere søkt ytterligere mot en teoretisk tilnærming til det Tonboe definerer som en identitetsmessig og en maktorientert fortolkningspol.

Territorialitet og makt

Robert David Sack's, *Human territoriality* (1986), er nok den mest klare teorien som eksplisitt søker å teoretisere begrepet territorialitet. Sack stiller seg kritisk til tidligere forskning omkring territorialitet og mener at få forskere har klart å presentere en systematisk analyse av begrepet. I stedet for å fokusere på territorialitet som den geografiske aktøren, har mange henvist til hvilke former som dannes ved territoriell adferd. Han henviser også til den sosio-psykologiske litteraturen som fokuserer i for stor grad på det personlige rom og hvordan menneskenes behov blir avgjørende komponenter i territoriell handling.

Sack fremhever at territorialitet innbefatter en studie av maktrelasjoner, det være seg alt fra personlige til internasjonale relasjoner. Han understreker imidlertid at territorialitet verken er en del av menneskelige instinkter eller at maktrelasjonene nødvendigvis fremtrer som aggressive. Han hevder at mennesker bruker territorialitet som følge av mange ulike motivasjonsfaktorer og kopler adferd og territorialitet ved at:

Territoriality in humans is best understood as a spatial strategy to affect, influence, or control resources and people, by controlling area; and, as a strategy, territoriality can be turned on and off (Sack 1986:1-2).

Sack argumenterer for at territorialitet ikke er en hvilken som helst form for adferd eller strategi, men understreker at det er en form for romlig adferd. Territorialitet dreier seg i hovedsak om hvordan mennesker bruker områder, hvordan de organiserer seg i rommet. Et viktig poeng hos Sack er hvordan han lar territorialitetsbegrepet få en prosessuell karakter. Territorialitetsstrategier endrer seg over tid, noe som fører til at adferd som på et tidspunkt karakteriseres som territorialitet, vil på et annet ikke nødvendigvis bli det. Han mener i den sammenheng at det interessante med territorielle strategier vil være å avdekke endringer i dem, over tid (Sack 1986). I følge Sack er politiske territorier og private eiendommer de mest kjente former for territorialitet. Han mener imidlertid at territorialitet kan uttrykkes på mange forskjellige skalanivå i utallige sosiale kontekster. Noen territorielle effekter kan være universelle. Andre igjen vil først og fremst vise seg ved spesielle historiske perioder eller i det organiseringen av rom endrer seg (Sack 1986).

Sack poengterer at det eksisterer et skille mellom territoriell og ikke- territoriell adferd. Hvis noen prøver å kontrollere noe som befinner seg i rommet (space) er dette en form for maktutøvelse, men ikke nødvendigvis en territoriell handling. Hvis derimot noen prøver å

forhindre at noen bruker rommet (space, place) så kan handlingen karakteriseres som territoriell adferd. Et svært interessant poeng som Sack presenterer er at territoriell adferd kan skape grenser, slik at romlige enheter som før ikke eksisterte kan oppstå som følge av territoriell adferd. Ved opphør av territoriell adferd kan territoriet bli oppløst og den romlige enheten som engang var, forsvinner. I lys av dette hevder Sack at vi trenger ikke bare en definisjon på hva territorialitet er, men også hva territorialitet gjør, hvilke effekter denne type adferd fører med seg. Slik definerer dermed Sack territorialitet som:

The attempt by an individual or group to affect, influence, or control people, phenomena, and relationships, by delimiting and asserting control over a geographic area. This area will be called the territory (Sack 1986:19).

Sack understreker at territorier, ulikt mange "vanlige" steder, krever hele tiden at territoriet blir vedlikeholdt og opprettholdt ved territoriale strategier. Grensene for territoriet blir dermed viktige fordi det er disse som blir brukt for å kontrollere og påvirke territoriet. Således hevder Sack at territorialitet bærer preg av å være et produktivt begrep. Når grensene defineres blir territorialitet utøvd (Sack 1986).

Trass i Sacks viktige bidrag til konseptualiseringen av territorialitetsbegrepet har flere kritiske bemerkninger blitt fremsatt. For det første hevder Kuusisto-Arponen at Sack forstår territorialitet som et instrument til å kunne utøve kontroll og bruke makt. Hun støtter seg derimot til Häkli (1994, 1998 i Kuusisto-Arponen 2003), som hevder at territorialitet ikke bare kan ses på som et instrument til maktbruk, men må snarere karakteriseres som å konstituere selve makten. For det andre argumenterer Kuusisto-Arponen for at det ikke bare er diskurser om kontroll som er relevant i studiet av territorialitet. For eksempel vil andre sosiokulturelle romlige prosesser være vel så viktige for forståelsen av territoriale praksiser. Sack ser på territorialitet, gjennom geografisk skala, som en topdown prosess. Kuusisto-Arponen hevder imidlertid at det perspektivet, forstått som den vertikale skalainndelingen, blir for snever for å forstå territorialiteten. Hun argumenterer for at også en horisontal konstruksjon definerer den territoriale rammen innenfor de ulike skalanivå. Det kan være uklart i lokale kontekster hvem som kontrollerer hvem og i følge Kuusisto-Arponen er de som kontrolleres og de som kontrollerer ofte de samme individene. Kuusisto-Arponen forkaster imidlertid ikke Sacks arbeid, men hevder at andre prosesser, gjennom for eksempel sosiale og kulturelle meningssystemer, også må inngå i definisjonen av territorialitet (for Kuusisto-Arponens teoretiske rammeverk, se senere i dette kapitlet).

Territorialitet og identitet

(...) territory is vitally important to people and may serve as an intergral component of self-identity (Storey 2001:17).

Crouch (1994) argumenterer for at territorier først og fremst blir konstituert i forhold til kulturelle identiteter. Disse kan være virkelige eller forestilte. Crouch hevder at både ideér, metaforer, ikoner og sosial praksis er viktige elementer i etableringen, endringen og opprettholdelsen av dem. Territorier er fysisk avgrensede, men disse grenser blir i stigende grad gjennomtrengelige, fleksible, skiftende, ustabile, tilpassede og forhandlede, etter som tiden går. Crouch hevder at territorier så vel som steder skapes av gjennomlevd erfaring (Crouch 1994:59). Hegemoniske diskurser vil imidlertid påvirke den måte hverdagserfaringene oppleves på og slik også påvirke konstruksjon av territorier og dens grenser. Likevel argumenterer Crouch for at aktiviteter og erfaring vil kunne transformere de hegemoniske diskursene og ikonene slik de fremtrer i rommet. Grenser markerer rom for felles identiteter. Disse kan være sosiale nettverk, kulturelle felleskap eller fysiske områder. Gjennom å være konkrete geografier blir disse identitetene markert som territorier med egne kulturelle distinksjoner (Crouch 1994:61).

Et av eksemplene Crouch viser til er kolonihagen som sosial praksis. Crouch hevder at kolonihagen blir en metafor for de sosiale praksisene som finner sted der. Han hevder at det ikke kun er det materielle, gjennom arbeid og den fysiske realitet som betyr noe. Like viktig er stedet sett på som symbolsk for sosiale praksiser som for eksempel gjenbruk og anti-kommersialisme. Territorier dannes gjennom en vedvarende kamp mellom den hegemoniske sosiale romliggjørelse og den gjennomlevede erfaring, hverdagslivets kultur. Crouch hevder således at territorier konstrueres gjennom felles identiteter der for eksempel en felles praksis uttrykkes gjennom stedets materialitet. Anvendelsen av det rommet som brukes vil ofte overskride hva som ellers vil være tillatt utenfor territoriet og slik skapes fysiske markeringer på hvorledes stedet/territoriet er et spesielt sted (Crouch 1994:74).

Pratt (1999) argumenterer for at fokus nettopp må legges på denne overskridelsen og på markeringene som skaper steder/territorier. Hun hevder at identitet alltid er definert gjennom forskjell – gjennom konstruksjonen av en konstituerende utside (Pratt 1999:156). Hennes fokus på identitet som forskjell må imidlertid ses i sammenheng med den nyere teoretiske diskusjonen om hybride og mobile identiteter. Hybridene ses på som teoretisk kategori som

bryter med den essensialistiske måten å tenke identiteter på. Trass i at mobiliteten og hybridene søker å oppheve forskjellstenkningen, hevder Pratt at det mobile og hybride likevel er prosjekter som tar utgangspunkt i å skape grenser. Noen identiteter kan sies å være mer mobile og hybride enn andre, men alle identiteter involverer uansett eksklusjon (Pratt 1999:153-154). Hun argumenterer for at selv om noen grenser krysses, vil det alltid skapes nye grenser, selv hybridene identifiseres gjennom noe den ikke er. Og hva grenser angår hevder hun at i det grenser mellom identiteter blir uskarpe og usikre, er det nettopp da at grensene reproduseres (Pratt 1999:160). Identitet blir, i følge Pratt, således ikke bare et spørsmål om hva som inkluderes, slik Tonboe (1994) og til dels Crouch (1994) postulerer, men like mye et spørsmål om hva som ekskluderes.

Eksklusjon er således ikke, slik Tonboe (1994) argumenterer for, knyttet opp til makt men synes også, i følge Pratt (1999), å inngå i forståelsen av identitetsbegrepet. Tonboes karakterisering av territorialitetens karakter, mellom en identitetsmessig versus en maktorientert fortolkningspol, hevder jeg må omformuleres. Både makt og identitet fremstår som begreper produsert gjennom eksklusjon og inklusjon, gjennom produksjon av forskjell. Territorialitet må således ikke ses på enten gjennom makt eller identitet, men gjennom eksklusjon og inklusjon – produksjon av grenser, som inneholdt i alle begrepene henholdsvis makt, identitet og territorialitet. Men hvis inklusjon og eksklusjon ses på som grunnleggende mekanismer i produksjon av territorialitet, hva er det som ekskluderes og inkluderes, og hvor blir noe ekskludert eller inkludert fra? Inklusjon og eksklusjon må gjennom et geografisk perspektiv koples sammen med romlige kategorier som for eksempel sted eller rom. Spørsmålet blir imidlertid hvilket?

Territorialitet og sted

Territorialitet har foruten å blitt diskutert gjennom begrepene makt og identitet også vært en del av rom-sted diskusjonen. Ellingsen i så måte favoriserer stedsbegrepet. Stedsbegrepet, hevder Ellingsen, fremtrer både som en empirisk realitet, som en naturlig måte å tenke på, samtidig som begrepet muliggjør en vitenskaplig tilnærming gjennom å betrakte det som en generisk abstraksjon (Ellingsen 2003:59).

Place in my view has the advantage of bringing the two together, allowing concrete description which honours the experience, perceptions and practices of those who use it; and scrutinizing the notion theoretically. Place is a "concrete universal", which is operative in contingent circumstances but cannot exist without those concrete manifestations. This is in contrast to the

concept of 'space' which is constituted in the mind of the theoretician alone, who, in order to illustrate and support a reasonable argument, always turns to place (Ellingsen 2003:59).

I hans doktorgradsavhandling argumenterer Ellingsen således for at territorialitetsbegrepet bør utforskes gjennom stedsbegrepet snarer enn rombegrepet (se for øvrig Sacks definisjon). Ellingsen definerer territorialitet som:

"The process by which various groups appropriate place"(Ellingsen 2003:52).

Prosessene Ellingsen refererer til i definisjonen søker han å forstå som intersubjektive prosesser som former handlingsmønstre mellom individer i tid og sted. Disse prosessene ser han på gjennom å bruke Turners begreper, henholdsvis kategorisering, regionalisering, normativisering, ritualisering, rutinisering og stabilisering av ressursoverføringer. Kategorisering, hevder Ellingsen, blir forstått som en betingelse for de andre begrepene og er relatert til meningssystemer. Kategorisering kan ses på gjennom tre dimensjoner, henholdsvis praksisnivået, observerbare adferdsmønstre; det begrepelige planet, gjennom kilder og mønstre for adferden og den materielle verden, gjennom materielle referanser som mønstre for adferd. Territorialitet ses på som en dynamisk prosess hvor begreper og objekter bindes sammen gjennom institusjonalisert samt hverdagslig praksis (Ellingsen 2003:52-54).

Ellingsen synes å være teoretisk inspirert av Lefebvre og bruker hans triadiske modell som utgangspunkt for forståelsen av territorialitet. Ellingsens bidrag synes imidlertid å være at kategorisering både i seg selv, men også gjennom produksjon av tegn, representasjoner, symboler og metaforer samt systematisering av disse i større ideologier og kosmologier, vil være utgangspunkt for den triaden hvor praksis konstituerer linken mellom begreper og objekter. Bruken av kategorier strukturerer hvordan vi tenker om verden og strukturerer samtidig våre praksiser. Ellingsen argumenterer for at kategorisering er en praksis som langt på vei skaper en basis for andre praksiser. Territorialitet omhandler en kombinasjon av hvordan mennesker klassifiserer seg selv og sine omgivelser, med andre ord hvordan mennesker kategoriserer (Ellingsen 2003: 68-71).

Ellingsens fokus på territorialitet som tilegnelse av steder og på kategorisering, kan sammenstilles med Cresswells (1996) begrepspar *in place/out of place* og begrepet *transgresjon*. Cresswell hevder at ulike steder fordrer ulike forventninger om hvilken type adferd som fremtrer som passende for stedene. Adferd vil således ses på som passende (in

place) eller upassende (out of place) avhengig av hvilke verdier og normer som strukturerer forventningene til stedene. Cresswell hevder imidlertid at verdier, normer og meninger som konstituerer forventninger til steder ikke kan ses på som nedarvet i dem, men at disse stadig blir skapt, reproduisert og forsvart (Cresswell 1996:9). Et viktig poeng hos Cresswell er at allerede eksisterende meninger som tilegnes steder ikke alltid er synlige før noen eller noe nettopp utfordrer disse eksisterende meningene. Han hevder således at for å studere steder må forskeren ta utgangspunkt i studiet av "situations where things appear to be wrong" (Cresswell 1996:10). Handlinger som blir tolket som upassende for en bestemt lokalitet (out of place) gir ikke bare muligheter for å betegne selve handlingen, men tolkningen uttrykker også implisitt hvilke meninger som eksisterer og binder sammen det spesielle stedet med spesiell adferd. Handlinger som tolkes som upassende for et sted karakteriserer Cresswell som transgresjoner/overskridelser. Han hevder at:

(...) transgressive acts prompt reactions that reveal that which was previously considered natural and commonsense (Cresswell 1996:10).

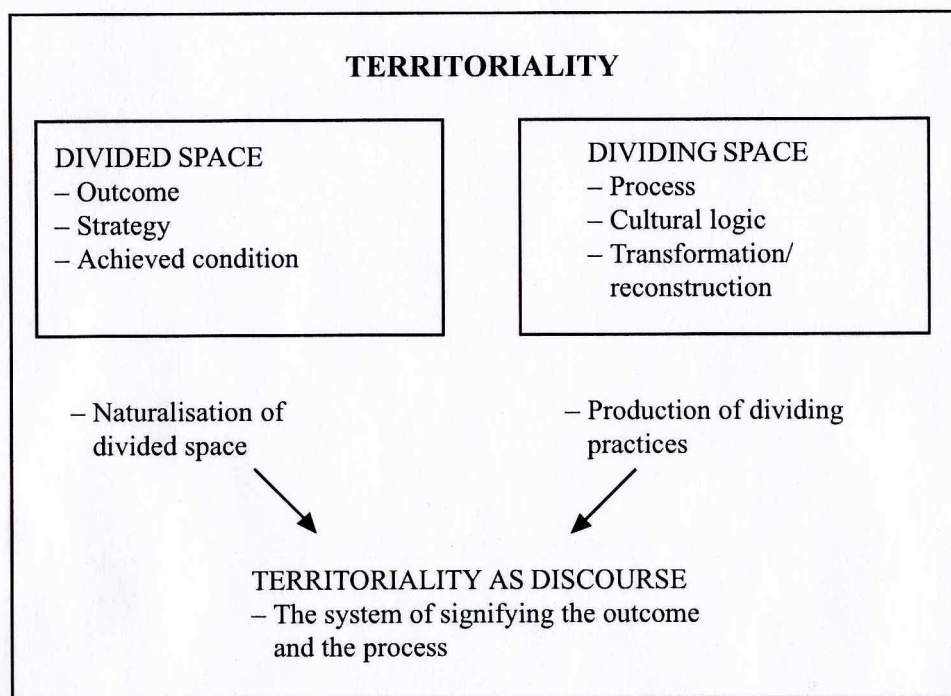
Cresswell argumenterer således for at vi tar for gitt steders meninger og blir først oppmerksomme på stedene i det noen utfordrer og i det vi reagerer på handlinger som utføres på det spesielle stedet. Cresswell understreker imidlertid at et og samme sted kan oppfattes forskjellig og således at ulike mennesker har ulike ideer om hva som er passende/upassende adferd på forskjellige steder og slik skapes også ulike normative geografier.

Cresswell bruker ikke eksplisitt territorialitetsbegrepet men jamfør Ellingsens definisjon av territorialitet synes de tre begrepene in place, out of place og transgresjon å fremtre som teoretiske samt analytiske begreper som kan informere en tilnærming til territorialitetsbegrepet. Særlig finner jeg det nyttig å se videre på distinksjonen Cresswell skaper mellom på den ene side et steds allerede eksisterende meninger og hvordan adferd/handlinger blir tolket i henhold til dette og på den andre side hvordan utfordrende handlinger også har mulighet for å påvirke de eksisterende meningene og endre dem. Jeg argumenterer for, med støtte i Cresswell, at det således kan skapes et analytisk skille mellom et allerede *produisert rom* og *produksjon av rom*⁸.

⁸ Sted- rom diskusjonen har i stor grad vært rettet mot hvilket av begrepene som skal danne grunnlag for den generiske forståelsen av det romlige. Jeg argumenterer for at snarere enn å plukke ut et begrep som kanonisk, må

Produsert rom – produksjon av rom

Kuusisto-Arponen har skapt et teoretisk rammeverk i tilnærmingen til begrepet territorialitet, som består av to begreplige ideer. Den første ser på territorialitet som en strategi som fokuserer på empirisk baserte utfall av splittede rom og territorier (Divided space). Den andre ideen ser på territorialitet som en prosess og en kulturell logikk som legger vekt på kontekstuelle, kulturelle og historiske praksiser og hvor territorialitet gjennom disse blir institusjonalisert og reproduisert i hverdagslivet (Dividing space) (Kuusisto-Arponen 2003: 46).

Figur 3.1: Teoretiske dimensjoner av territorialitet (Kuusisto-Arponen 2003:47)

Figur 3.1 viser hvordan Kuusisto-Arponen setter de to begreplige ideene sammen og hvordan disse i samspill utgjør det hun kaller *territorialitet som diskurs*. Territorialitet som diskurs, hevder Kuusisto-Arponen, er et meningssystem som betegner strategier for kontroll og splittelse av rom og som samtidig prøver å opprettholde den gjeldende territorielle praksisen som den eneste aksepterte måten å se verden og det hjemlige territoriet på (Kuusisto-Arponen

de ulike romlige begrepene, det være seg region, sted, rom, territorialitet osv. brukes for å skape tilnærminger av analytiske verdi (jmf. symbolsk rom).

2003: 46-47). Forholdet mellom disse to ideene på den ene side og den territoriellediskursen på den andre side, er i følge Kuusisto-Arponen dialektisk.

Kuusisto-Arponen, med støtte i Sibley (1995) og Paasi (1996), skiller videre mellom sterk kategorisering og svak kategorisering av rom. Svak kategorisering av rom muliggjør en sosial blanding og oppfordrer til deltagelse og samarbeid. Grensene mellom kategorier er svake slik at interaksjonen mellom dem gjør seg gjeldende. Ved svak kategorisering av rom fokuseres det på å godta og akseptere forskjeller. Sterk kategorisering av rom er imidlertid en romlig praksis som vektlegger kontroll og søker å ekskludere alle mulige trusler og forskjeller som utfordrer den gjeldende strukturen rommet har. Hierarkisk organisering og "rene" kategorier foretrekkes. Både svak og sterk kategorisering skaper grenser og territorier som igjen skaper distinkte grupper av mennesker og objekter.

Kategorisering av rom bygger i stor grad på teori som tar utgangspunkt i det Paasi (1996, 1999) karakteriserer som produksjon av *grenser*. Grenser fremtrer ikke kun som en fysisk markering, men ses på som en sosial prosess, i følge Paasi. Han hevder at grenser må ses på som institusjoner og symboler som produseres gjennom konstruksjon av narrativ. Utgangspunktet for menneskelig aktivitet, konstruksjon av mening, hevder Paasi, har sitt utgangspunkt i hvordan vi skaper "fortellinger" (narrativ) og bruker disse særlig for å skape grenser mellom Oss og de Andre. For å studere grenser hevder Paasi at fokus må rettes mot *grensenes ikonografi*. Han hevder at symboler konstruerer historier og meninger til territorium og således skapes grenser. Grenser må imidlertid ikke ses på som konstante enheter, men som situasjonelle og kontekstuelle (Paasi 1999:79). Grenser ses således på som prosesser som er med til å både de-territoralisere og re-territoralisere lokaliteter og områder. Paasi karakteriserer grenseproduksjon som en viktig prosess i hvordan territorialitet forstås.

Til nå har denne oppgaven søkt ut i bredden av litteratur for å forstå ulike tilnærminger til territorialitetsbegrepet. Jeg skal til slutt i dette kapitelet søke å trekke sammen begreper og epistemologiske ideer for å skape en teoretisk tilnærming til territorialitet, samt søke å utdype hvorledes kirkeasyl kan brukes som et inntak til å studere territorialitet.

Kirkeasyl - et inntak til å studere territorialitet

Gjennomgangen av de ulike tilnærmingene viser at territorialitet forstås som et prosessuelt begrep. Ellingsens (2003) definisjon vektlegger dette aspektet ved at territorialitet ses på som en prosess der mennesker tilegner seg steder. Crouch (1994) fokuserer også på at territorier skapes av prosesser som han betegner som konstruksjon av felles identiteter og sosiale praksiser. Både Tonboe (1994) og Sacks (1986) definisjoner legger også fokus på territorialitet forstås som en prosess. Å ha kontroll, identifiseres seg med eller forsvare et område fokuserer i stor grad på det prosessuelle og i mindre grad på at "område" i utgangspunktet fremstår som noe bestående og som allerede produsert. Er det slik at vi tilegner oss steder og produserer territorier uavhengig av de allerede produserte stedene/territoriene?

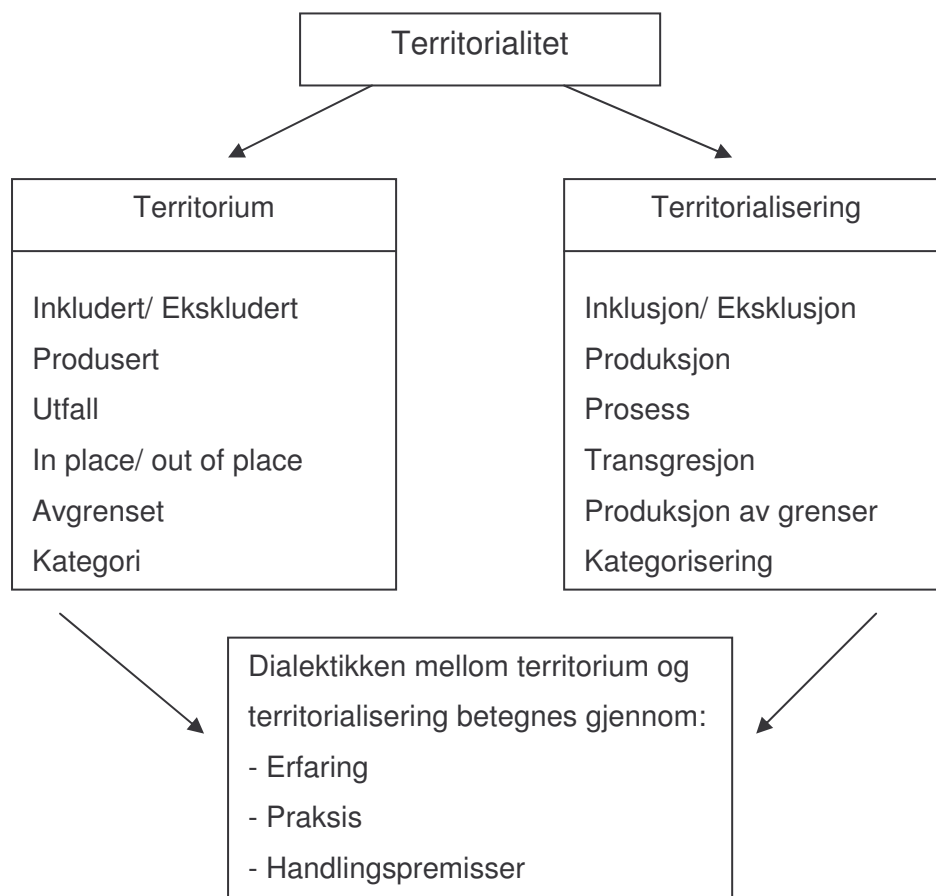
I eksempelet med kirkeasyl synes konkrete kirkeasylhendelser i første omgang å bli vurdert opp mot de allerede eksisterende meningene informantene har om kirken. Kirken ses på som et territorium og informantene vurderer om kirkeasylhendelsene passer inn i territoriet eller ikke. I neste omgang vil imidlertid informantene kunne skape nye meninger for å inkludere eller ekskludere hendelsene fra kirketerritoriet.

Å gjøre et sted til sitt eget, kontrollere et område og vurdere sosiale praksiser som konstituerende for stedet, synes således å være avhengig av de meninger som allerede dominerer stedet. Kuusisto-Arponen (2003) fokuserer på at territorier skapes gjennom ulike prosesser, men vektlegger også aspektet med at prosessene vil påvirkes av territoriene. Forholdet mellom territorier og prosessen som skaper dem blir med andre ord dialektisk. Territorialitet forstås som dialektikken mellom noe bestående og prosesser, mellom det Kuusisto-Arponen betegner som dialektikken mellom et delt rom (divided) og et delende rom (dividing). Denne distinksjonen fremstår også hos Cresswell (1996). Han argumenterer for at en hendelse vil vurderes opp i mot et allerede produsert sted og således vil hendelsen karakteriseres som "in place" eller "out of place". Stedet vil imidlertid kunne endres gjennom transgresjon. Jeg argumenterer således for at territorialitet ikke bare kan forstås gjennom det prosessuelle aspektet, men som dialektikken mellom et allerede produsert rom og produksjon av rom.

Figur 3.2 viser hvordan territorialitet forstås og hvilke analytiske elementer som inngår i territorialitet. Figuren skaper utgangspunkt for å kunne svare på den teoretiske problemstillingen (P2). Skille mellom det bestående og det prosessuelle har jeg valgt å betegne som et skille mellom *territorium* og *territorialisering*. Et territorium kjennetegnes med at det er allerede produsert. Praksiser, hendelser, aktører osv. blir dermed sett på som enten ekskludert og "out of place" eller inkludert og "in place" i territoriet. Et territorium fremstår med klare grenser som muliggjør vurderinger om hva som er inkludert og ekskludert. Metodologisk hevder jeg at et territorium kan betraktes som en kategori. Ved å betrakte territorium som en kategori skapes muligheter for å videre kople teori opp mot empiri, territorialitet opp mot kirkeasyl.

Territorialisering blir i figur 3.2 forstått som en prosess. Praksiser, hendelser, aktører osv. vil ikke bare vurderes opp i mot det allerede produserte territoriet. Ved å territorialisere vil nye meninger skapes, som ekskluderer eller inkluderer for eksempel en hendelse i territoriet. Hvis en hendelse fremstår som en transgresjon/overskridelse i forhold til et allerede produsert territorium, vil vi kunne endre dette ved å skape nye meninger som således også endrer det allerede produserte territoriet. Territorialisering er en prosess som fører til enten produksjon av nye grenser eller ved at grensene beveger seg for å inkludere eller ekskludere praksiser, hendelser eller aktører. Territorialisering blir metodologisk forstått som kategorisering. Vi forholder oss med andre ord ikke bare til allerede produserte kategorier, men kan endre, modifisere eller skape nye kategorier.

Dialektikken mellom et allerede produsert territorium og territorialisering kan betegnes gjennom erfaring, praksis og handlingspremisser. For å finne ut av hvordan kirken kan ses på som et territorium skal jeg diskutere hvilke praksiser og aktører informantene hevder er inkludert og/eller ekskludert i kirken. Territorialisering vil derimot belyses gjennom å se på hvilke handlingspremisser informantene bruker i møte med kirkeasylhendelsene. Ulike handlingspremisser vil i denne oppgaven være utgangspunkt for territorialisering. Erfaring, praksis og handlingspremisser skaper således grunnlaget for å se på hvordan kirken fremstår som et territorium og hvordan informantene territorialiserer.

Figur 3.2: Analytiske elementer som inngår i territorialitet

Verken makt eller identitetsbegrepet er tatt med i fremstillingen av den teoretisk-analytiske forståelsen av territorialitet i figur 3.2. Grunnen til at de to begrepene er utelatt kan spores i denne oppgavens epistemologiske utgangspunkt i å betrakte *rom som forskjell*. Romlighet må i denne oppgaven betraktes som produsert gjennom kategorisering og skaper dermed forskjell. Forskjellen skapes gjennom særlig to mekanismer som Sibley (1995) betegner som eksklusjon og inklusjon. De to mekanismene må ses på som gjensidig avhengige, der eksklusjon av noe eller noen også innbefatter inklusjon av noe annet eller andre. Dermed følger det at for eksempel makt og identitet ikke kan koples opp mot henholdsvis eksklusjon og inklusjon. Som Pratt (1999) hevder, må begge de to mekanismene ses på i det for eksempel identitet skal defineres. Å definere et analytisk skille mellom makt og identitet sett i forhold til territorialitetsbegrepet må omformuleres til i stedet å skape et analytisk skille mellom inklusjon og eksklusjon, der begge mekanismer ses på som elementer som inngår i *makt, identitet og territorialitet*.

Trass i at figur 3.2 legger fokus på både et produsert element og et prosessuelt element, vil det prosessuelle elementet vektlegges i analysen gjennom oppgavens første problemstilling (P1). Oppgaven søker å skape en forståelsesramme for hvordan informantene tolker kirkeasylhendelsene, hvilke handlingspremisser de produserer. Forståelsen av territorialitet som dialektikken mellom et allerede produsert territorium og territorialisering vil således ikke diskuteres før i siste analysekapittel gjennom den teoretiske problemstillingen (P2).

Gitt at territorialitet skapes i dialektikken mellom allerede produserte territorier og territorialisering, hvordan skal den teoretiske tilnærmingen videre operasjonaliseres? Igjen kan det være viktig vende tilbake til den epistemologiske basen som tidligere i kapittelet ble presentert, nemlig gjennom blant andre begrepet kategorisering. Kategorisering fremtrer som et viktig begrep i forståelsen av territorialitetsbegrepet og jeg finner det særlig nyttig å bruke begrepet som utgangspunkt for å skape en metodologisk tilnærming gitt det epistemologiske og teoretiske fundamentet som til nå er diskutert. Kategorisering fremstår som en måte vi tolker våre omgivelser på og i denne sammenheng hevder jeg at koplingen mellom teori og empiri, mellom territorialitet og kirkeasyl, kan søkes ved å gå nærmere inn på de prosessene som skaper kategorisering og tolkning. I det videre diskuteres både forskerens egen tolkningsprosess samt hvorledes lokalbefolkningens forståelse av kirkeasylhendelsene, deres handlingspremisser og kategorisering, ytterligere kan uttrykkes ved hjelp av analytiske verktøy.

Kapittel 4 Dataproduksjon

Hendelser og ytringer kan observeres bak scenen, men for å bli data må de begrepsfestes. Siden et datum er en begrepsfestet observasjon, følger det at data ikke blir samlet inn, men blir produsert av forskeren (Aase 1997b:143).

Forskeren vil i møte med feltet måtte selektivt tolke observasjoner. Hun må, som Wadel (1991) påpeker, kategorisere og gruppere observasjoner og skaper på den måten data. Data er ikke "noe som ligger der ute", men vil gjennom forskerens valg fremtre gjennom å begrepsfeste observasjoner. At data ikke "samles inn" men blir produsert av forskeren, krever at det gjøres rede for ulike elementer og problemer med forskerens kategoriseringsprosess. Etterprøvnbarheten til kvalitativt datamateriale rettes som følge av dette ikke mot informantenes troverdighet, om de har snakket sant eller ikke, men må rettes mot forskerens valg av begrep som festes ved observasjoner - data og tolkningen av disse. Eller som Paulgaard (1997:74) uttrykker det – forskeren søker ikke mot å oppnå den egentlige innsikt, men må strebe etter å erkjenne posisjonert innsikt, der det særlig fokuseres på forskerens posisjonering, men også analytisk på informantenes posisjon. Mange tema som diskuterer forskerens produksjon av data finner jeg svært interessante, kun et utvalg vil bli belyst i denne oppgaven.

Feltarbeid

For å produsere data har jeg valgt å gjøre feltarbeid med utgangspunkt i to hendelser som jeg har valgt å betegne som to case. Med "case" menes i denne sammenheng *hvor* jeg har vært og med feltarbeid menes *hvordan* jeg har gått fram for å produsere datamaterialet. Kan denne oppgaven således betraktes som et casestudium? Thagaard (2003) hevder at et casestudium skiller seg fra andre undersøkelsesmetoder ved at det brukes flere ulike metoder og at casestudiet "har en målsetting om å komme frem til kunnskap som peker ut over den enheten undersøkelsen fokuserer på"(Thagaard 2003:187). Casestudiet fremmer i følge Thagaard et grunnlag for overførbarhet. Jeg argumenterer for at den oppgaven kan betraktes som et

casestudium ut i fra oppgavens problemstillinger (P1 og P2). Som følge av disse er denne oppgavens formål ikke bare å studere kirkeasyl per se, men å søke å knytte empirien opp til teoretiske diskusjoner og dermed bidra til teoriutvikling.

Flyvbjerg (1991) hevder at casestudier har blitt betraktet med mange misforståelser og overforenklinger. For eksempel har det blitt hevdet at; generell teoretisk kontekstuavhengig kunnskap er mer verdifull enn konkret, praktisk og kontekstavhengig kunnskap; et casestudie kan ikke bidra til vitenskaplig utvikling fordi man ikke kan generalisere fra et case; casestudiet inneholder en tendens til å bekrefte, verifisere forskerens forutinntatte oppfattelser (Flyvbjerg 1991:138). I sin doktorgradsavhandling prøver derimot Flyvbjerg å utfordre disse betraktningene rundt casestudiets relevans for vitenskapen. Han tilbakeviser de motargumentene beskrevet ovenfor og belyser casestudiets aktualitet og relevans med bakgrunn i teorier om menneskets læreprosesser. Når vi skal lære å forstå noe nytt, vil vi ofte bruke kunnskap som inneholder kontekstuavhengige regler og lover. Vi ønsker å vite noe generelt om hva tema omfatter og denne kunnskapen bygger gjerne på generell analytisk rasjonalitet. Dette er typisk for undervisning på for eksempel lavere grads studier ved universitetet. Flyvbjerg hevder at idet mennesker lærer mer om et tema vil de etter hvert gå fra å være opptatt av reglene til å se kontekstavhengige elementer som etter hvert konstitueres ut i fra et erfaringsbasert perspektiv. Forskjellen på en ekspert og en nybegynner vil således være at nybegynneren vil handle ut i fra et logikkbasert perspektiv, mens ekspertten vil handle ut i fra et erfaringsbasert perspektiv (Flyvbjerg 1991:35). Med dette som utgangspunkt hevder Flyvbjerg at kunnskap om det konkrete må innlemmes i studiet av samfunnsfenomen. Generelle og universelle betraktninger, hevder han, bygger i utgangspunktet på inngående kunnskap om det konkrete og partikulære. Casestudiet er viktig både for vitenskapen i form av en utvikling av en nyansert virkelighetsoppfattelse, men også viktig for forskerens egen læreprosess idet forskeren får feedback fra den studerte virkelighet. Flyvbjerg hevder at:

Et rent beskrivende, fænomenologisk case studie uden forsøg på generalisering kan således udmærket indgå i denne videnopsamling og har som nævnt ofte været vejen til videnskabelig nytænkning (Flyvbjerg 1991:147).

Trass i at Flyvbjerg favoriserer ”eksempelets makt” og den konkrete vitenskap understreker han også at dette ikke skal forstås som en kritikk mot generalisering og kontekstuavhengig kunnskap. Han hevder kun at generalisering inneholder et begrensende perspektiv og at den ikke kan ses på som eneste legitime metode å arbeide etter (Flyvbjerg 1991:147).

Denne oppgaven søker mot studiet av det konkrete. Hovedfokus vil således ikke rettes mot representative utvalg, kvantitative tendenser, gjennomsnitt osv., men i stedet konsentreres rundt informantenes egne logiske sammenhenger og deres meninger, som de bruker for å skape handlingspremisses. Jeg støtter meg til Flyvbjerg i det oppgaven søker mot å studere kirkeasyl som fenomen gjennom to konkrete hendelser. Generaliseringer om kirkeasylpraksisen vil med andre ord konstrueres ut i fra datamaterialet produsert fra de to konkrete hendelsene.

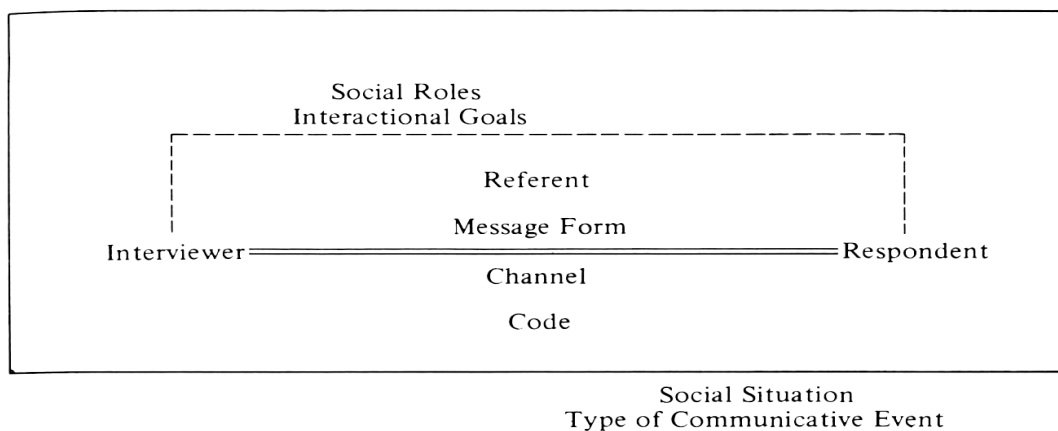
Å dra på feltarbeid innebærer gjerne at forskeren bruker observasjon, det være seg deltakende, observerende, skjult eller åpen (Thagaard 2003:63). Deltakende observasjon, hevder Aase (1997b) handler ikke bare om å være tilstede i feltet og foreta intervju, det dreier seg like mye om å gå inn i statussett med informantene, som åpner opp for samhandling. Tillitsforhold kan oppnås når samhandlingspartene kan forutsi hverandres handlinger. Dette er imidlertid først mulig når rolleforventningene til statusene er klart definerte. Men statussett er ikke alltid laget på forhånd og eventuelle statuser kan hindre forskeren i å få tilgang på informasjon, særlig bak fasaden. For å kunne få adgang til denne samhandlingen, hevder Aase, at forskeren i en slik situasjon må etablere en ny status som gir muligheter for denne adgangen. Aase argumenterer for at forskeren snarere deltar i *deltakende konstruksjon*, enn deltakende observasjon. Feltarbeideren er langt på vei med og påvirker, samt utformer den virkeligheten hun senere skriver om. Jeg hevder at mitt arbeid i felten i lys av dette ikke kan karakteriseres som observasjon. Jeg argumenterer for at min tilstedeværelse ikke bar preg av å ”stå på sidelinjen” og observere, men tvert om var jeg som forsker med i produksjonen av den virkeligheten som jeg ønsket informantene mine skulle re-produsere. Informasjon om erfaringer, meninger, følelser osv. om kirkeasyllhendelsene, fremsto som observasjoner hvor jeg har begrepsfestet dem og slik produsert/konstruert data.

Intervju

Formålet med et intervju er å få fylldig og omfattende informasjon om hvordan andre mennesker opplever sin livssituasjon. Intervju gir data om hvordan informanten forstår erfaringer og begivenheter i sitt eget liv. Denne metoden gir et særlig godt grunnlag for innsikt i informantens erfaringer, tanker og følelser. Et særpreg ved informasjon fra intervjuer er at begivenhetene som beskrives, er gjenfortellinger av hendelser. De preges derfor av informantens forståelse av det han eller hun har opplevd (Thagaard 2003:83).

Intervju synes å metodisk kunne frembringe datamaterialet i henhold til denne oppgavens problemstillinger. Kritiske punkt ved intervju som metode må imidlertid diskuteres. Er det mulig å stille et spørsmål og få et svar uten at intrikate problem oppstår rundt forholdet mellom forskeren og informanten, samt gjennom samtalen og i forhold til situasjonen. Er det virkelig slik at den som spør, får svar?

Briggs (1992) hevder at det er vanlig å tenke at intervjuer gir forskeren muligheter for å kontrollere både mengde og type informasjon gitt gjennom samtale med informanter. Intervju, hevder han, muliggjør en omvei rundt hindringer som vanligvis spiller inn på overlevering av kunnskap (som for eksempel slektskap, alder intimitetsgrad, kjønn osv.). Han hevder at for eksempel i en intervjusituasjon kan forskeren se på seg selv som en intervjuer, men det er ikke sikkert at den som blir intervjuet, selv føler han deltar i en slik taleform. En slik kløft mellom intervjuer og informant gjør kommunikasjonen vanskelig, forstyrrer intervjuet og gjør tolkningen av data til en usikker virksomhet (Briggs 1992:39). For å kunne ta høyde for at intervju som taleform har mange kommunikative vanskeligheter, bruker Briggs en modell for å undersøke nærmere intervjuprosessen kompleksitet.

Figur 4.1: Komponenter som inngår i intervjusituasjonen (etter figur 2 i Briggs 1992:41)

Figur 4.1 viser en skjematisk representasjon av intervjuets prinsipielle komponenter. Jeg skal i det følgende diskutere disse komponentene i henhold til intervjusituasjonene som fant sted gjennom feltarbeidet mitt. Komponentene vil i denne oppgaven ordnes inn under to tema henholdsvis; intervjusamtalen (Intervjuer, informant, form på budskap, kanal, kode og

referent) og kontekst (Sosiale roller, intensjoner, sosial situasjon, former for kommunikative hendelser)⁹. Enkelte av komponentene vil bli vektlagt mer enn andre.

Intervjusamtalen

I de fleste intervjuene jeg foretok var det to deltakere, meg selv som intervjuer og en informant¹⁰. Formen på budskapet fremsto gjennom at jeg stilte spørsmål og informanten svarte på spørsmålene. Språket var sentralt som formidlingsform og det ble i mindre grad tatt høyde for andre kanaler som formidlingsform, som for eksempel kroppsspråk under intervjuene (jmf. Channels i figur 4.1). Referenten, objektet, som samtalen dreide seg om var i utgangspunktet kirkeasylhendelsene. Under intervjuet ble imidlertid flere referenter brukt som for eksempel: asylsøker, myndighetene, de lokale stedene, kirkerommet osv. Briggs argumenterer for at representasjonsfunksjonen i språket ligger i nettopp muligheten til å peke, re-presentere, personer, objekter, hendelser og prosesser. Referansen består av den oppfattede sammenhengen mellom innholdet i et uttrykk og virkeligheten. Når for eksempel en informant bruker ordet "asylsøker" re-presenterer han et individ i virkeligheten. Det er imidlertid ikke gitt at jeg, som forsker, har den samme oppfatning av hva informanten legger i ordet "asylsøker". Briggs hevder at for å kunne tilnærme seg informantens begrepsverden må forskeren også ta høyde for indeksfunksjonen i språket. Denne funksjonen fokuserer på hvilken kontekst uttrykket settes frem i. Et eksempel i mitt feltarbeid var at informantens forståelse av ordet "asylsøker" varierte avhengig av hvilke tema vi snakket om. I et intervju tolket jeg det henimot at når informanten snakket om "asylsøkerne på kjøpesenteret" ble disse forstått forskjellig fra "asylsøkerne på internasjonal kafé". Et objekts re-presentasjon og indeksfunksjon kan, hevder jeg, sammenlignes med objektets denotasjon og konnotasjoner. Mens Briggs hevder at forholdet mellom referansefunksjonen og indeksfunksjonen kan skape problemer for forskerens tolkninger, hevder jeg at det snarere åpner opp for muligheter i det skillete anlegget et analytisk snitt. Hvordan dette anvendes i analysen kommer jeg tilbake til i neste kapittel (se kapittel 5 om denotasjon og konnotasjoner).

Kontekst

Ulike informanter syntes å oppfatte intervjusituasjonen svært forskjellig. For eksempel uttalte en informant til en annen person rett før intervjuet at han skulle inn til kryssforhør. En annen

⁹ Min oversettelse av komponentene som inngår i figur 4.1

¹⁰ Det ble ikke brukt båndopptager i noen av intervjuene. Intervjutekst som videre i oppgaven henvises til er således ut i fra mine intervjunotater, ikke fra transkriberte notater.

av informantene uttrykte svært tidlig i intervjuet at ”vi måtte bli ferdige med arbeidet fort”, fordi informanten hadde laget mat og kaffe. For meg som forsker så jeg på denne kommunikative hendelsen som et intervju, men det var tydelig at enkelte av informantene betraktet det som andre former for kommunikative hendelser, som i eksemplene overfor henholdsvis som; kryssforhør og arbeid.

Gjennom refleksjon på hvorledes informantene forsto intervjusituasjonen ble det også tydelig hvilke sosiale roller som ble tilskrevet, både forskeren og informantene. Det interessante i den forbindelse var imidlertid hvordan hvert intervju syntes å skape nye relasjoner, hva status og roller angår. I eksemplene ovenfor ble jeg tilskrevet roller som, i det første eksempelet som ”advokat”, i det andre som en ”arbeidsgiver”. Hvilke relasjoner som oppsto har nok preget hvert av intervjuene og hvilke utsagn som har fremkommet. Likevel prøvde jeg i starten av hvert intervju å påta meg ”lærlingrollen” som en adferdsrolle ut i fra min status som forsker, for å skape tillit til informanten. ”Lærlingrollen” hevder Wadel går ut på at i stedet for å studere folk, så lærer feltarbeideren fra folk (Wadel 1991:34). ”Lærlingrollen” fungerte greit, men i etterkant av feltarbeidet har jeg reflektert over at det var særlig en annen rolle som nok var den viktigste tilskrivelsen jeg fikk. Rollen har jeg valgt å kalle for *kirkeasylsympatisøren*.

”Kirkeasylsympatisøren” fremstår som en sosial rolle tildelt meg som forsker og kan synes å henge sammen med komponenten i Briggs modell kalt intensjon. Jeg tolker informantenes forståelse av min tilstedeværelse som at jeg sympatiserte med kirkeasylantene og således syntes å støtte kirkeasylpraksisen. I flere intervjuer ble jeg spurt om hva jeg syntes om kirkeasylpraksisen. Rollen gav meg muligheter til å snakke med svært mange informanter. Likevel syntes den også å hindre meg i å få tilgang til informasjon, både fra informantene, men også fra folk som i utgangspunktet var negative til praksisen, og som ikke ønsket å bli intervjuet.

Intervjuene fant sted enten på informantenes kontorer, kaféer og hjemme hos informantene selv. Alle intervjuene ble avtalt per telefon, på forhånd. Informantene bestemte selv sted for intervju for slik å kunne la informanten være med å sette den sosiale situasjonen intervjuet skulle foregå i.

Informanter

Til sammen intervjuet jeg 41 informanter fordelt på tre steder. 14 av disse var kvinner, 27 var menn. Aldersgruppen varierte fra 40 til 80 år. Informantene hadde kjennskap til kirkeasylhendelsene enten som medlem av menighetene, gjennom støttegruppene for kirkeasylantene eller gjennom aviser og andres kjennskap til hendelsene. Yrkesmessig var variasjonene store.

Ettersom gjennomsnittsalderen på informantene var relativt høy, bestemte jeg for å ta kontakt med skoler for å høre om mulighetene for at elevene gjerne kunne skrive skolestiler om tema tilknyttet mitt prosjekt. For det første ble dette kun mulig på det ene stedet, Vik. For det andre fikk jeg en klasse på barneskolen til å skrive skolestil, noe som førte til at tema for oppgavene var nok litt vanskelige for dem å reflektere over. Jeg har dermed valgt å utelate disse fra analysen i denne oppgaven. Trass i at de ikke er eksplisitt brukt som data i oppgaven har jeg likevel brukt dem som orientering i feltet, på lik linje med aviser, kommunestatistikk og andre skriftlige og muntlige kilder.

Den begrensede informasjonen om informantene har å gjøre med at jeg har valgt å anonymisere både stedene jeg har vært på og informantenes status.

Prinsippet om konfidensialitet innebærer at de som gjøres til gjenstand for forskning har krav på at informasjon de gir blir behandlet konfidensielt og at bruken av informasjonen ikke kan skade enkeltpersoner (NESH i Thagaard 2003:24).

Den største konsekvensen av dette fremgår i analysen der sitat refereres til kun ved (Informant nr.). Numrene er gitt tilfeldig, og fungerer kun som en referanse i struktureringen av sitatene. Informantenes status vil dermed ikke inngå som analytisk kategori. Trass i at analysen av den grunn mister noe av sin spennvidde, hevder jeg at det etiske valget – å anonymisere, særlig skapte trygghet for informantene i intervjusituasjonen. Usikkerhet og divergerende meninger preget informantens forståelse av hendelsene, og i henhold til mine problemstillinger var det nettopp det som er fokus for oppgaven, det vil si i mindre grad å analysere hva presten mener og hva ordføreren mener. Jeg må imidlertid understreke at analyse av forholdet mellom mening og status absolutt kunne være en interessant vinkling, men har valgt dette bort i henhold til hva jeg hevder er mine etiske forpliktelser overfor informantene.

Feltarbeid i egen kultur

Paulgaard hevder at når en forsker skal gjøre feltarbeid i egen kultur¹¹ forutsetter det at forskeren anerkjenner problemet med at;

En som selv er innenfra vil ha problemer med å se og artikulere det selvsagte og underforståtte, det som tas for gitt (Paulgaard 1997:73).

Paulgaard hevder at det å være fortrolig med en kultur kan føre til kulturblindhet. Det kan være vanskelig for forskeren å oppnå analytisk distanse. Såkalte ”dumme” spørsmål om innlysende selvfølgeligheter vil være problematiske å undersøke. Forskerens adferd vil kunne begrenses fordi forskeren nettopp har kunnskap om hvordan ”man oppfører seg” i kulturen man studerer. I løpet mitt feltarbeid prøvde jeg flere ganger å oppsøke situasjoner der det var muligheter for å føre feltsamtaler. For eksempel prøvde jeg flere ganger å ”henge” på kafé. Men besøket endte alltid med at jeg satt alene med kaffekoppen og avisene. Det føltes som en svært stor barriere å gå bort til fremmede folk på en kafé for å spør om de kunne tenke seg å ta en prat om kirkeasyl. Mine forhåndkunnskaper om hvilke relasjoner og adferd som er berettiget på kafé førte til at jeg ikke en eneste gang klarte å overskride dem.

Paulgaard hevder at et sentralt spørsmål for forskeren er hvordan hun ses på som en ”outsider” i forhold til informantens rolle som ”insider”. Trass i at de fleste intervjusituasjonene posisjonerte meg og den intervjuede som henholdsvis forsker og informant, var ikke erfaringene at disse to statusene nødvendigvis fremsto som et skille der informanten var innenfor og jeg som forsker var posisjonert utenfor. I løpet av intervjuene syntes forsker- informant relasjonen å bevege seg mellom nærhet og distanse som en kontinuerlig prosess. For eksempel opplevde jeg gjennom et intervju at informanten stadig repositionerte seg, både i forhold til andre aktører, men særlig i forhold til meg som forsker. Når hun svarte på spørsmål om hvordan hun karakteriserte stedet hun bodde på var det klart hun ble en ”insider” mens jeg ble en ”outsider”. Denne relasjonen forandret seg derimot når hun begynte å snakke om at hun selv var tilflytter. Da uttrykte hun seg henimot at også hun var en outsider, på lik linje med meg i forhold til de menneskene som var oppvokst på stedet. Erfaringen viser at kategorier som ”insider” og ”outsider” ikke kan betraktes som faste

¹¹ Paulgaard gjorde imidlertid studie på sitt eget hjemsted til sammenligning med min studie som karakteriseres som feltarbeid i egen kultur kun gjennom kategoriene, norsk, norsk kultur. Jeg hadde ikke kjennskap til noen av de stedene jeg gjorde feltarbeid på, fra før.

kategorier. De er flytende, ustabile og avhengig av alle komponentene som inngår i både selve samtalen, men også kontekst for samtalen.

Produksjon av data skaper grunnlaget for å kunne analysere. Spørsmålet blir imidlertid, hvordan analysere? Det neste kapitlet søker å diskutere ulike metodiske aspekt, forskeren synes å måtte reflektere over, for å kunne skape en vitenskapelig analyse.

Kapittel 5 Tolkning som analysemetode

Åsne Seierstad, en norsk journalist, gav ut i 2002 boken "Bokhandleren i Kabul". Boken handler om en bokhandlers familie i Kabul, Afghanistan og beretter fra en norsk kvinnelig journalistisk synsvinkel, familiens hverdagsliv. Boken har høstet kritikk, blant annet innenfor akademia i Norge, men også ellers i Europa. Seierstad ble også saksøkt av bokhandleren i Kabul fordi han mente at hun utleverte hans rykte og familie. Svaret bokhandleren fikk av Seierstad var imidlertid at det eneste hun hadde gjort var å berette det hun hadde sett, hørt og opplevd i perioden hun tilbrakte med familien. Hun prøvde jo bare å fortelle sannheten om hvordan virkeligheten der var. Kritikken mot Seierstad fra akademia er lett å forstå i henhold til de problemfylte elementene som ble beskrevet tidligere i kapittel 4. Men kanskje det mest interessante i denne saken er hvorledes bokhandleren, intervjuobjektet, hevdet at han ikke kjente seg igjen i beretningen og følte seg utlevert og solgt til Vestens underholdningsmarked.

Å skulle tolke andres hverdagsliv, meninger og forståelser av hendelser er en kompleks oppgave. Ikke nødvendigvis fordi tolkning er vanskelig, det er det slett ikke ettersom vi daglig, hvert minutt tolker våre omgivelser. Det som kan skape konflikt og ambivalens er om forskerens tolkninger, analysen, ikke harmonerer med den informasjonen informantene gir. For at tolkning skal forstås som valid analysemetode i vitenskapen må forskeren tilegne seg kunnskap som legger fundament for tolkningen. Hvordan forskeren må strebe etter å skape tekst og tolkning som informantene gjenkjenner seg i, kalles for *adekvans-kravet* (Schutz 1973 i Aase 1997c). I det følgende skal jeg gjøre rede for ulike aspekt ved tolkning som metode slik at adekvans-kravet kan oppfylles.

Analyse av hendelser

Når forskeren skal analysere innebærer det å ta beslutninger om hvilke deler av datamaterialet som skal brukes (Thagaard 2003:107). Data som produseres må dermed ordnes særlig etter problemstillingene som oppgaven søker å svare på. Det finnes imidlertid mange måter å

analysere data på. Ettersom denne oppgaven anlegger et fenomenologisk – hermeneutisk perspektiv, søker oppgaven *tolkning* som analysemetode. Tolkningen fremstår imidlertid som dobbelt-hermeneutisk idet forskeren tolker en allerede tolket virkelighet, informantenes tolkning av denne. I denne oppgaven er det således informantenes tolkning av kirkeasylhendelsene som skal analyseres.

Informantenes tolkning av kirkeasylhendelsene kan ikke ses på som en lukket prosess løsrevet fra tid-rom dimensjonen. Kirkeasylhendelsene er like mye produsert av andre hendelser som står i et relasjonelt forhold til de to kirkeasylhendelsene beskrevet i denne oppgaven. Kirkeasylantene hadde for eksempel en status som asylsøkere før de gikk inn i kirkene. Myndighetenes avslag på asylsøknaden er også en viktig hendelse som kirkeasylantene tolket og dermed handlet etter. Kirkeasyl som hendelse må dermed forstås som en av mange hendelser, som et ledd i en rekke hendelser, som en del av det Grønhaug (1978) karakteriserer som en *hendelseskjede*.

Informantenes tolkning av hendelsene legger grunnlaget for produksjon av handlingspremisser. Tolkningen fremstår imidlertid som svært forskjellig og skaper således også forskjellige handlingspremisser. Et viktig aspekt, fremkommet gjennom dataproduksjonen, synes å være hvordan informantene tilskriver ulike meninger til aktørene som er involvert i hendelsene. I lys av kirkeasylhendelsene kan tre aktørgrupper karakteriseres, henholdsvis kirkeasylantene, myndighetene og lokalbefolkningen. Når informantene tolker kirkeasylantenes handling, det at de satte seg i kirken, må de også tolke myndighetenes avslag på deres asylsøknad og det at kirkeasylantene kom til Norge som asylsøkere. Slik skapes relasjoner mellom aktørene. Disse relasjonene, sett fra informantenes ståsted, blir i denne oppgaven et utgangspunkt for analyse. Relasjonene fremstår imidlertid som forskjellige og ulik mening tillegges dem.

Ulike meninger som tillegges relasjonene kan studeres ved å ta utgangspunkt i det Kvale (2001) betegner som *meningsenheter*. Intervjunotatene har blitt lest med utgangspunkt i å fortette teksten, slik at tekstens helhet blir redusert til korte formuleringer (Kvale 2001:125). Disse reduserte formuleringene vil dermed fremstå som meningsenheter, i denne sammenheng ulike meninger informantene har om relasjonene som skapes mellom dem og aktørgruppene. Meningsenhetene legger således grunnlaget for å produsere handlingspremiss. Denne oppgaven søker et perspektiv der hendelser genererer relasjoner mellom de involverte

aktørene og gjennom disse relasjonene skapes forståelse for hendelsen gjennom ulike meninger som tilskrives aktørene og relasjonene. Dette leder oss videre til spørsmålet: hvordan skaper vi mening?

Hvordan produseres mening?

Semiotikk er (...) ein teori om meining og korleis meining oppstår (Heradstveit og Bjørgo 1987:21).

Semiotikk er læren om tegn og hvordan mening oppstår. Det er imidlertid ikke kun læren om individuell meningsproduksjon, men hvordan vi kollektivt skaper mening sammen. Semiotikken prøver å avdekke ubevisste, konvensjonelle og kulturelle koder for å forstå hvordan vi tolker språklige utsagn, situasjoner og hendelser (Heradstveit og Bjørgo 1987:21). For å kommunisere hvordan vi forstår slike utsagn, situasjoner og hendelser, må vi lage et budskap vi kan formidle. Slike budskap består, i følge semiotikere, av tegn. Semiotikkens mål blir således å studere tegn og hvordan tegn fungerer (Fiske 1991:40). Et tegn hevder Fiske er:

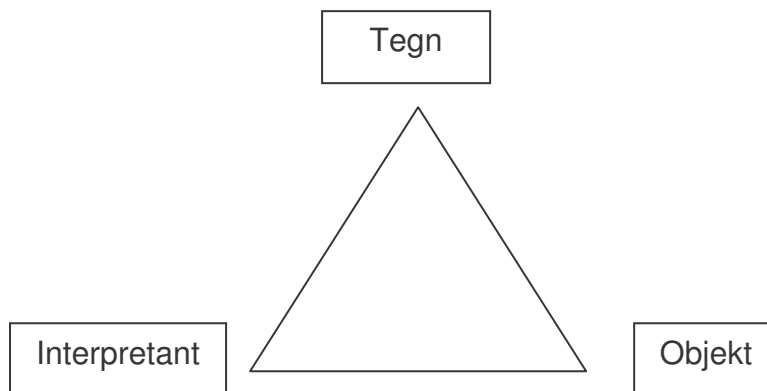
(...) something physical, periceivable by our senses; it refers to something other than itself; and it depends upon a recognition by its users that it is a sign (Fiske 1991:41).

Hvis noen spør meg ”hvordan går det” og jeg svarer med å heve tommelen min er dette et tegn på at ”alt går bra”. Dette krever imidlertid at både jeg og den som spør er inneforstått med hva som menes med å heve tommelen. I en annen kontekst ville gjerne det å heve tommelen vært et tegn på noe annet eller gi en annen mening.

Semiotikk som fagområde har mange bidragsytere og har således også mange retninger. Ferdinand de Saussure blir av mange karakterisert som grunnleggeren av den moderne strukturelle lingvistikken, semiologi. Han ser tegn som en korrelasjon mellom et uttrykk (signifier) og et innhold (signified). ”Uttrykket” er fysisk og kan være et lydbilde, skriftbilde eller det bilde som vi oppfatter. ”Innholdet” derimot refererer til det mentale begrepet tilknyttet ”uttrykket”. Hovedpoenget til Saussure er at tegnet er vilkårlig. Det vil si at det ikke er noe ved ”uttrykket”, i den ytre verden som motiverer det språklige innholdet. Det er kun gjennom konvensjon at ”uttrykk” og ”innhold” koples sammen. Denne koplingen kaller Saussure for en kode og det er slik et tegn får mening. I følge Saussure vil med andre ord ikke meningen til et tegn forklares ut i fra objektet, men kun ut i fra et system av distinksjoner (Heradstveit og Bjørgo 1987:25). Slike system av distinksjoner kan være felles for alle de som

er omfattet av en kultur eller som deler det samme språket. Saussure sin modell for tegn fokuserer i stor grad på det lingvistiske og på kommunikasjon.

Peirce er den andre store bidragsyteren til semiotikken. Hans teori for å forklare hvordan tegn skaper mening, ligner i stor grad på Saussure's teori. Peirce har også et "uttrykk", det han kaller tegn, et "innhold" det han kaller interpretant, men føyer også til objekt som del av meningsaspektet.

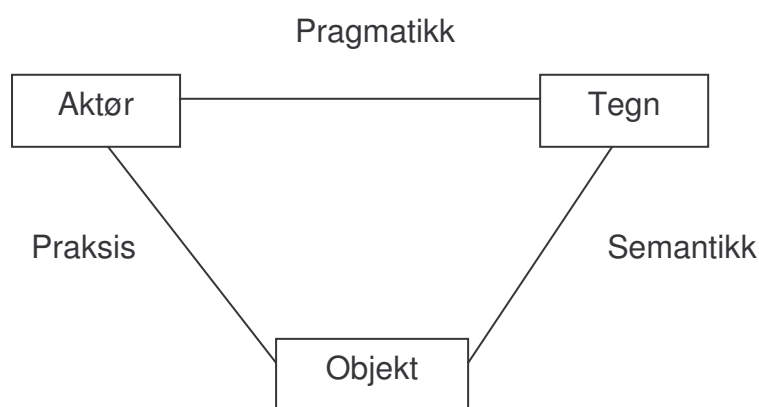

Figur 5.1: Peirce sine elementer som inngår i meningsaspektet (etter Heradstveit og Bjørge 1987:28)

Figur 5.1 kan forklares ved at: tegnet står for noe annet enn seg selv, nemlig objektet som blir forstått av noen, interpretanten. Interpretanten skal imidlertid ikke kun forstås som en som bruker tegnet, men som et mentalt begrep produsert både av tegnet og av brukerens erfaring av objektet. For å forklare et tegn trenger vi ikke vise til objektet som tegnet står for, men bruke et nytt tegn som igjen kan forklares med enda et nytt tegn. Interpretanten blir således et nytt tegn som igjen gir en ny interpretant osv. Denne prosessen kaller Peirce for semiose.

For Saussure vil et tegn kun være et fysisk uttrykk som har et mentalt begrep festet til seg. Tegnet vil være avhengig av en avsender og en mottaker for å gi mening. Peirce modell derimot åpner opp for at også fenomen som ikke har med kommunikasjon å gjøre kan tolkes og forklares. For Saussure er det i hovedsak tegnene som er interessante. For Peirce er også tegnene viktige, men vel så viktig er tegnets forhold til objektet. Heradstveit og Bjørge hevder at Peirce sin modell er en god modell for å gjøre greie for hvordan vi tillegger mening til ting, tilstander og hendelser.

Aase (til publisering) hevder at aktørperspektivet må tas med om Peirce sin modell skal nyttiggjøres i samfunnsvitenskaplige analyser. Særlig fokuserer Aase på at en slik modell må ta høyde for hvem som bruker tegnene, altså tegnbrukerens sosiale posisjon. Et tegn som brukes vil med andre ord ikke bare produseres ut i fra erfaring med objektet, men vil også være avhengig om personen som uttrykker tegnet er for eksempel kvinne eller mann, prest eller advokat, norsk eller asylsøker. Sosiale posisjoner inngår også som viktige elementer både i meningsdannelse og kulturelle meningssystemer.

Figur 5.2: Semiotisk modell for samfunnsvitenskaplig analyse, Aase (til publisering)

Figur 5.2 er en modifisert modell av Peirce sin semiotiske triade. Elementene ”tegn” og ”objekt” er de samme. Interpretanten derimot har blitt byttet ut med ”aktør” for å understreke at interpretanten ikke kun er et tegn, men i stedet en sosial aktør. Modellen i figur 5.2 viser hvilke relasjoner som produseres når mening skapes. Den preges av å være dynamisk og prosessuell i det den åpner opp for at ulike aktører kan bruke ulike tegn på samme objekt. Men et og samme tegn kan også forstås forskjellig. Det kan for eksempel være svært forskjellige oppfatninger av hva som menes med tegnet ”asylsøker” eller hvordan folk oppfatter tegnet ”norske myndigheter”. Modellen synes å kunne brukes for å få tak i hvordan meninger om slike kategorier kan bli forskjellige og forskeren får en modell som kan anvendes på informantenes virkelighetsforståelse. Poenget med modellen i en analyse er å søke etter informantenes tegn og prøve å forstå hvordan disse tegnene konstituerer, i denne sammenheng deres forståelse av en hendelse.

Praksisrelasjonen mellom aktør og objekt fra figur 5.2, hevder Aase, dreier seg om erfaring. Erfaringen er sansestyrt gjennom syn, hørsel, smak, lukt og berøring. I kapittel 3 ble det

fokusert på hvordan vi kategoriserer gjennom erfaringer for å skape mening til våre omgivelser. En aktørs møte med et objekt vil medføre en kategorisering av objektet. Objektet vil imidlertid sette grenser for hvilke tegn som kan settes på det. Våre erfaringer vil begrense tegnbruken for at mening skapes. Om en person hopper ut for et stup og sier i det han hopper at alt går bra fordi han kan fly, vil jeg være skeptisk til påstanden. Det gir ingen mening for meg å tenke at mennesker kan fly, fordi erfaringen min tilsier at mennesker ikke har denne kapasiteten. Aase hevder imidlertid at innenfor de grensene objektet setter kan vi derimot skape divergerende meninger. Jeg må med andre ord finne tegn som passer til observasjonene jeg gjør slik at det gir mening. I tilfellet, med mannen som tror han kan fly, kunne jeg for eksempel brukt tegn som; ”mentalt forstyrret”, ”syk i hodet”, ”litt annerledes”, ”psykiatrisk pasient” eller ”løgner”. Alle tegnene betegner mannens handlinger noe forskjellig. Tegnene er imidlertid begrenset av erfaringen med objektet, som i dette tilfellet forteller meg at mennesker ikke kan fly. Praksisrelasjonen mellom aktør og objekt skapes gjennom erfaringen og kan således betraktes som en test på om tegnet vi setter på objektet er riktig.

Den pragmatiske relasjonen mellom aktør og tegn fordrer et syn på at sosiale aktører vil anvende det tegnet som tjener deres egne interesser best. Hvilke tegn som brukes vil være avhengig av hvem som bruker tegnet. Et og samme objekt kan betegnes forskjellig etter hvem som gjør dette. For eksempel kan en person som har ”mørk hudfarge” både betegnes som ”nigger” men også for eksempel som en ”afroamerikaner”. Gitt objektets begrensninger vil dermed tegnbruken ikke nødvendigvis dreie seg om hva som er sant eller usant, men heller styres av brukeren av tegnet sine intensjoner og strategier. Aktør, hevder Aase kan forstås som sosiale personer, hvorpå en sosial person består av en rekke statuser, som for eksempel norsk, far, byråkrat asylsøker osv. Han argumenterer for at statusene knyttes opp til sosiale posisjoner og ser på disse som strukturerende for hvilke pragmatiske relasjoner som skapes mellom aktøren og valg av tegn. I denne oppgaven vil imidlertid, som skrevet i kapittel 4, det ikke tas høyde for informantens status ettersom disse er anonymisert. Det betyr likevel ikke at aktørperspektivet faller ut av analysen. Jeg hevder at nettopp aktørens sosiale posisjoner kommer til uttrykk gjennom informantens utsagn. Disse fremstår ikke nødvendigvis gjennom statusene, men kan anses i utsagnet ved at forskeren leter etter hvilke intensjoner som synes å styre og strukturere retningen på utsagnet. Det er viktig å understreke at forskerens jakt på intensjoner i stor grad baserer seg på en fortolkning av emiske utsagn, som ikke nødvendigvis uttrykkes gjennom informantens beviste refleksjon.

Den semantiske relasjonen mellom tegn og objekt dreier seg om hvilke regler og prosesser som styrer tegnsetting på objektene. Jeg vil i det følgende gå litt nærmere inn på hva som ut i fra et semiotisk perspektiv menes med tegn og hvordan disse produseres.

Tegn- noe som står for noe annet

I følge Peirce kan et tegn enten være et symbol, et ikon eller en indeks. En indeks har direkte sammenheng mellom objektet og tegnet for eksempel at røyk (indeks, tegn) indikerer ild (objektet). Et ikon har også sammenheng med objektet, men kan gjerne fremtre mer som å ligne, enn direkte likhet. For eksempel vil et bilde av en blomst ligne på blomsten men vil likevel være en todimensjonal sammenligning på et stykke papir. Et symbol derimot har ingen sammenheng med objektet. Symbolet kan være vilkårlig og brukes og forstås kun fordi de som bruker det er blitt enige om at nettopp det symbolet skal brukes. Med andre ord skapes konvensjoner for hva som skal være tegn på hvilke objekter og hvordan interpretanten skal fungere for å skape mening til tegnet og objektene.

Hidle (2004) argumenterer for at tegn ikke bare uttrykkes gjennom ikon, indeks og symbol. Også andre språklige virkemiddel kan brukes for å operasjonalisere tegn. Han hevder at tegn relasjoner inkluderer også konnotasjoner, denotasjoner, metafor og metonym. Jeg har også valgt å behandle begrepene kategorier og prototyper, samt min bruk av begrepene roller og status sammen med disse ulike forståelsene av hva tegn er. I denne oppgaven blir begrepene tegn, indeks, ikon, symbol, konnotasjoner, denotasjoner, metafor, metonym, kategorier prototyper, roller og status operasjonalisert som analyseverktøy. Disse begrepene blir i den følgende analysen brukt for å dekonstruere datamaterialet for således å søke mot forståelseshorisonter informantene har skapt i henhold til kirkeasylhendelsene.

Konnotasjoner og denotasjoner

Et tegn, for eksempel ordet ”asylsøker” har en bokstavelig og leksikalsk betydning, en grunnbetydning. Men ordet har også et assosiativt felt rundt seg (Kjeldstadli 1997:224). Slike ekstrabetydninger ordet har kalles for konnotasjoner. For eksempel vil nordmenn kunne være enige at i det norske språkssystemet betyr ordet ”asylsøker” en person som har flyktet fra sitt land i frykt for sitt eget liv. Dette kan beskrives som ordets denotative mening. Men det finnes også mange andre ord, følelser og meninger som knyttes opp mot ordet ”asylsøker”. Hvilke konnotasjoner som dominerer vil være avhengig av kontekst og den kulturen vi hører til. Den

kan variere og skape forskjellig innhold til ord, trass i at denotasjonen er den samme. I den påfølgende analysen vil særlig ulike konnotasjoner som er knyttet opp til ulike kategorier analyseres.

Metafor

En metafor er en måte å tenke på der vi søker å beskrive eller forstå ett område av virkeligheten i lys av et annet (Svare 2001:11). Metaforer brukes gjerne i situasjoner der vi i utgangspunktet mangler klare begrep. For å forstå og forklare abstrakte ord som for eksempel godhet, nestekjærlighet, fred, og så videre, kan disse settes sammen med andre ord og slik gi mening til dem. En metafor består således av et kjent ord (tegn) som forklarer, strukturerer et ukjent ord (tegn). Svare hevder at når vi setter frem en metafor så foretar vi en metaforisk definisjon av et begrep (Svare 2001:13). Å si at "kjærlighet er en reise" betyr ikke at alt som gjelder for reisebegrepet også gjelder for begrepet kjærlighet. En metaforisk definisjon søker dermed ikke etter å definere helheten, men fremstår som partiell. Av den grunn må en metaforisk definisjon tolkes. Etersom metaforen oppstår når et ukjent område/tegn skal begrepsfestes, forutsetter bruken av metafor at det finnes begrepsystemer og konvensjoner som det metaforiske kan spille på. Derfor vil en ikke kunne kople hvilke som helst ord sammen, ettersom metaforen kun gir mening innenfor en konvensjonell ramme (Svare 2001:194). Konteksten for en metafor er med andre ord viktig for å forstå metaforens mening.

Metaforer kan ofte være vanskelige å få øye på. Lakoff og Johnson hevder at dette har å gjøre med at mange av de metaforene vi bruker for å forstå og forklare virkeligheten er innleiret i språket vårt. Noen ganger blir selve metaforen fremsatt som for eksempel å si "kjærligheten er en reise". Denne metaforen fungerer som et språklig uttrykk for å forklare hvordan begrepet kjærlighet forstås. Men metaforer kan også brukes som et kognitivt perspektiv (Lakoff og Johnson i Svare 2001). Å si; du må være forsiktig med hva du sier til ham, hun brøt sammen i gråt eller jeg tror han har gått i stykker, er uttrykk som ikke direkte fremsetter en metafor. De kan imidlertid ses på instanser av en metafor som kan formuleres som: "sinnet er et skjørt objekt" (Svare 2001:190). Noen vil også hevde at heller ikke denne setningen er selve metaforen, men at det perspektivet setningen anlegger er det som karakteriseres som metaforisk. Svare hevder at metaforer dermed må studeres gjennom dens instanser:

Når vi prøver å komme på sporet av metaforene en person legger til grunn for sin tenkning, må vi først finne hvilke metaforiske uttrykk hun fletter inn i setningene sine. Med utgangspunkt i disse

uttrykkene må vi så forsøke å slutte oss frem til hvilke metaforer de er sprunget ut av – hvilke metaforer de er instanser av (Svare 2001:190).

Svare bemerker imidlertid – hva så? Hva skal vi bruke denne informasjonen til? Hvilken relevans har metaforanalyse for vitenskapen? Svare argumenterer for at metafor som et perspektiv, et blikk eller et bilde er både en usynlig, men også nærværende dimensjon ved mange former for abstrakt tenkning. Hvilke bilder som brukes, det være seg av en teoretiker eller som i denne oppgaven en informant, kan skape en dypere forståelse for hvordan denne personen tenker om verden og virkeligheten.

Flatseth (2003) argumenterer også for å bruke metaforer og da særlig i analyser av maktrelasjoner i samfunnet.

Metaforen er et av de sterkeste språklige virkemidlene vi har. En metafor kan styre og tanken og blikket i nye retninger. Den kan åpne opp for nye virkelighetsforståelser, eller virke konserverende på en samfunnsordning eller et menneskesyn (Flatseth 2003:82).

Flatseth skiller mellom å karakterisere metaforer som retoriske, der taleren besitter makten og strategisk bruker metaforen for å fremme sitt synspunkt og på metaforen som diskursiv der det er selve talen (teksten) som har makten. Foruten å kunne avdekke maktrelasjoner vektlegges også metaforens skapende og kreative kraft. En metafor kan uttrykke nye sider ved en sak, et objekt og styre tanken og persepsjonen inn i nye meningsdimensjoner (Flatseth 2003:82).

Å finne metaforer i språket og identifisere hvilke primære metaforer de består av fremstår som et svært komplekst arbeid. Og kanskje er det heller ikke målet for en samfunnsviter å avdekke. I denne oppgaven vil analysen både preges av den metaforiske tankegangen samt bruke metaforer som informantene fremsetter, ikke for å finne metaforene i seg selv, men å se på dem som konstituerende for meninger informantene produserer¹².

Metonym

Metonym karakteriseres ved at den fremsetter ett element innenfor en kontekst som således står for hele sammenhengen. Med andre ord lar metonymet en del vise helheten (Kjeldstadli

¹² Metaforer vil videre i oppgaven vises ved å sett likhetstegn mellom to tegn inni to anførselstegn. For eksempel "kjærlighet=en reise"

1997:226). I eksempelet *hele Norge jublet* blir Norge et metonym for Norges befolkning. I denne oppgaven brukes metonym som et verktøy for å karakterisere enkelte prototypiske markører som mer dominerende fremfor andre, som deler av en helhet.

Kategorier og prototyper/prototypiske markører

Ved å lokalisere observasjoner i kategorier skaper vi orden i verden. Vi tillegger fenomenene rundt oss mening og de blir forutsigbare (Aase 1997b:144).

Aase hevder at kategorier brukes for å systematisere persepsjonen og at vi har forventninger til bestemte egenskaper ved kategoriene basert på erfaring. Han skiller mellom kategori og begrep idet han hevder at kategoriene er de faktiske utfallene på observasjonsnivå, mens begrep er den abstrakte ideen. Kjønn er et begrep, som har to kategorier henholdsvis kvinne og mann. Begrepet kjønn har ikke en egen observasjonskategori. Når vi tenker på ordet kjønn, vil vi kun tenke på det gjennom kategoriene mann og kvinne.

Kategorier, hevder Aase er absolutte og det finnes klare grenser mellom dem. Prototyper derimot fremstår som mer uklare uten klart definerte grenser. En prototyp fremstår som observasjonen som passer best til den konstituerende idéen i en kategori. Ta for eksempel kategoriene kvinne og mann. Trass i at disse er klart avgrenset finnes det likevel egenskaper som er mer kvinnelige og mer mannlige. Aase argumenterer for at bevisstheten vår ser ut som et diffust landskap overstrødd med topper eller markører som tilsvarende de meningsbærende prototypene (Aase 1997b:163). Faktiske observasjoner kan ligge mer eller mindre tett opptil disse prototypiske markørene. Nestekjærlighet kan være et eksempel på en prototypisk markør. Å hjelpe en person med varene eller reise seg på bussen er handlinger som mange vil karakterisere som tett opptil denne prototypiske markøren. Å gå forbi og la en blødende person bli liggende på bakken vil for mange være langt unna markøren. Å si nei til å gi penger til en uteligger kan for mange være en handling som det er vanskelig å plassere i forhold til markøren og som nok plasseres forskjellig fra person til person. Forskjellige personer vil med andre ord kunne lokalisere den samme hendelsen/handlingen i ulike kategorier og mer eller mindre nær prototypiske markører. Aase hevder at spørsmålet således ikke blir hvem som har rett eller hva som er den egentlige sannheten, men heller å stille spørsmål om hvilke divergerende lokaliseringer av observasjoner som finnes. Slike ulike lokaliseringer, hevder Aase, vil dermed variere med kultur, regioner, yrkesgrupper, kjønn, generasjoner (Aase 1997b:145). Kategoriene og prototypene må læres, det vil si erfares. Forholdet mellom

kategorier og erfaring er gjensidig. Kategoriene konstituerer erfaringen samtidig som erfaringen konstituerer kategoriene. Med andre ord er det vanskelig å snakke om erfaring uten å bruke kategorier, men kategoriene eksisterer kun gjennom nettopp denne erfaringen.

Status og roller

Modellen i figur 5.2 fordrer en analysevinkel mot å finne aktørenes ulike kombinasjoner av stater og roller. I denne oppgaven blir imidlertid dette perspektivet noe modifisert ettersom full anonymisering ble valgt. Oppgaven fokuserer ikke på hvilke stater som brukes i produksjon av mening og igjen handlingspremisser. Oppgaven søker mot et mer generalisert snitt på aktørbegrepet, da intensjonene informantene har analyseres gjennom konstruksjon av sosiale posisjoner ut i fra informantenes utsagn. Disse sosiale posisjonene blir imidlertid i enkelte deler av analysen omtalt som roller. Disse rollene som produseres fremtrer som svært viktige komponenter i formuleringen av handlingspremisser.

Metode for tolkning

I dette kapitlet, samt kapittel 4, har jeg gjort rede hvilken metodologisk tilnærming oppgaven søker. Målet har vært å diskutere problemer og usikre element for å erkjenne at tolkning som vitenskap slett ikke kan utføres upåaktet og således muliggjør en oppfyllelse av adekvanskravet. Jeg vil i avslutningen på dette kapitlet oppsummere tilnærmingen ved å formulere en struktur for hvorledes analysen lar seg gjennomføre.

Aase (1997b) stiller opp fire trinn for hvorledes forskeren kan strukturere analysens tolkninger. 1) Kartlegge hvilke kategorier informantene har om et gitt tema 2) Finne ut hvordan kategoriene er konstituert. 3) Finne andre kategorier en gitt kategori blir relatert til, sette kategoriene sammen i system 4) Kartlegge hvilken kategori en gitt observasjon blir lokalisert i. Aase hevder at ved å stille opp en slik struktur for en analyse vil både forskeren samt andre forsker kunne følge tolkningene, ikke som forskerens intuisjon, men gjennom forskerens resonnement.

Spørsmålene har jeg funnet nyttige i konstruksjonen av den påfølgende analysen. De er imidlertid ikke brukt kronologisk gjennom hele analysen. Jeg hevder at i møte med empirien kan hende forskeren må starte med for eksempel trinn 4, å identifisere hvilken kategori en gitt observasjon blir lokalisert i, for så å finne ut av hvilke kategorier som eksisterer gitt et tema. Spørsmålene stilt ovenfor har således snarere informert enn strukturert analysen. For å

diskutere hvorledes kategoriene er konstituert og således også sette dem i system med andre kategorier, har jeg valgt å bruke teorier som mer eller mindre eksplisitt diskuterer de temaene som informantene trekker frem i produksjon av kategoriene. I kapittel 6 fokuserer jeg for eksempel på hvilke ulike stedskategorier som synes å produseres i lys av hendelsene og bruker teori med utgangspunkt i by-bygd dikotomien for å sette kategoriene inn i system. I analysekapitlene er det således tatt med ulike teorier som søker å sette kategoriene i system (trinn 3).

Metoden for tolkning må imidlertid ikke ses på som bestående av spørsmål som oppgaven skal søke å gi svar på. Den fungerer i denne oppgaven som en metode som skal brukes for å svare på problemstillingene P1 og P2. Metode for tolkning gir kun et verktøy som forskeren kan bruke slik at leseren kan vurdere tolkningen og som videre kan bidra til å skape validitet til studiet.

Kapittel 6 Lokale handlingspremisser

I det første analysekapittelet rettes fokus mot relasjonen mellom informantene og stedet de bor på. Forståelsen av stedene skaper grunnlag for å kunne tolke og forstå kirkeasylhendelsene. Informantene bruker med andre ord deres kunnskap om stedsspesifikke praksiser til å skape utgangspunkt for produksjon av handlingspremisser. For å kunne skape forståelse for hvorledes stedene fremstår for informantene har jeg valgt å fokusere særlig på de prototypiske markørene informantene bruker for å betegne stedene. Stedenes representasjon gjennom de ulike markørene skal imidlertid brukes videre for ytterligere å diskutere hvordan informantene betrakter kirkeasylhendelsene i lys av stedene. Kapittelet søker dermed å fremstille handlingspremisser informantene skaper, sett i relasjon til de lokale stedene.

Stedskategori og stedsprototyp

I det følgende skal jeg søke å re-presentere stedene slik de fremsto i samtale med informantene. Steder blir gjerne sett på som containere der stedene har en avgrensning og karakteristikk ses på som inneholdt i stedet. Steder kan således betegnes som kategorier, som *stedskategorier*. Men steder kan også fremtre for oss gjennom prototypiske markører, som nettopp ikke har klare avgrensninger, men i stedet en kjerne av noe som er typisk for stedet. Stedene kan også hevdes å være *stedsprototyper* (Aase 1997b). I det følgende skal jeg re-presentere stedene gjennom både konstruksjon av stedskategorier og stedsprototyper.

Fordi de tre stedene, Vik, Bø og Kollen ligger nært hverandre finner jeg det interessant å søke en kontrastering mellom stedene. Lokalbefolkningen på de tre stedene har med andre ord kjennskap til alle tre stedene. Målet med denne oppgaven er ikke å gjennomføre en komparativ analyse som har til hensikt å sammenligne de tre stedene. Likevel velger jeg i dette kapittelet å bruke noen komparative elementer som for eksempel å sette stedene og

hendelsene på stedene opp mot hverandre, for å forstå hvordan de lokale handlingspremissene produseres.

Vik som stedskategori

Vik er et tettsted på vestlandet med ca 7400 innbyggere (01.01.04). Kommunen Vik består av et kommunesenter, hvor de fleste av innbyggerne bor, samt små bygder rundt tilhørende kommunen. Kommunen karakteriseres som en innflytterkommune, da det i 1951 ble opprettet en hjørnesteinsbedrift som tiltrakk seg mange arbeidere fra hele landet. Det var imidlertid størst pågang fra vestlandsfylkene. Bedriften er i dag fortsatt den viktigste arbeidsplassen for mange i Vik. I alt 800 mennesker arbeider her og det er sysselsatt mange i næringer og bedrifter som har tilknytning til bedriften. Nær 50 % av de sysselsatte er ansatt i sekundærnæringer som for eksempel industri, kraft, vannforsyning, bygg og anlegg osv. Arbeiderpartiet har stått sterkt i kommunen og har siden 1950-tallet hatt ordførervervet i alle perioder. Dette endret seg derimot ved kommune og fylkesvalget i 2003. Etter valget ble ny ordfører valgt fra Senterpartiet som i kommunestyret samarbeider med de andre borgerlige partiene. I kommune og fylkesvalget 2003 fikk Fremskrittspartiet for første gang mandater i kommunestyret i Vik. Av befolkningen i Vik har 3 % ikke-vestlig innvanderbakgrunn. Dette ligger over snittet for fylket (2.4 %), men under landsgjennomsnittet som er 5.4 %. Kommunen driver et asylmottak med støtte fra staten. Mottaket har en kapasitet til å kunne ta imot 250 asylsøkere. I april 2004 var det ca. 150 asylsøkere på mottaket (Kommunestatistikk, SSB, april 2004, Intervjumateriale).

Vik som stedsprototyp

Stedsprototypene konstrueres ved å legge vekt på ulike prototypiske markører som informantene har uttrykt. De prototypiske markørene som informantene bruker for å skape stedsprototypene har jeg valgt å utheve med **fet skrift** for å synliggjøre dem.

Vik er et **industriested** hvor mange arbeidere var innflyttere på 1950-tallet. **Hjørnesteinsbedriften** ses på som en ”**gud**” idet den har bidratt til velstand og god økonomi både for arbeiderne så vel som for kommunen. Vik blir sett på som **et rikt og velordnet sted**. Etersom arbeiderne var i flertall i etterkrigstiden hevder mange at **arbeiderkulturen** og **sosialdemokratiske ideer** har vært rådende på stedet. **Innflytterne** til Vik hadde som oftest en tilhørighet til stedene de kom flyttende fra. Vik ble sett på som et midlertidig arbeidssted og mange arbeidere planla å dra tilbake til der de kom fra. Men mange av innflytterne har blitt

værende i Vik. Noen hevder at Vik samfunnet **ikke er et kristent samfunn**. Andre betegner det som et samfunn der det er **lite åpenlys kristendom**. Det hevdes at innflytterne som kom på 50-tallet ikke følte en tilhørighet til kirken i Vik. Kirken, for innflytterne, var kirken der de opprinnelig kom fra. Ved flere anledninger dro arbeiderne til det tidligere hjemstedet når dåp, bryllup og gravferd skulle arrangeres. Kirken hevdes således å ikke ha samme symbolikk som den for eksempel har i Bø. Kirken er i mindre grad med i den offentlige debatten. Mens kirken oppfattes som et mindre viktig symbol på stedet Vik, er **kultur** en viktig markør. Den kommunale kulturskolen er et populært tilbud til barn og unge. Aktiviteter med utgangspunkt i idrett, musikk, film, teater, kor og kunst er imidlertid ikke bare tuftet på barn, men også for voksne. Enkelte av disse aktivitetene drives i kommunal regi. Kulturaktivitetene skaper utgangspunkt for **interessefelleskap** i Vik. I stedet for at folk møtes kun som følge av at de bor på samme sted, møtes de i grupper hvor interessene møtes. Slike interessefelleskap kan for eksempel være idrettslag, teatergrupper, kor, kunstlag osv. Vik som et **urbant tettsted** er en viktig markør. Særlig blir kommunesenteret i Vik karakterisert slik. Bygdene som ligger rundt kommunesenteret er for øvrig også en del av kommunen Vik, men karakteriseres annerledes enn kommunesenteret. Samfunnet hevdes å være **åpent for nye tanker og ideer**. Men andre urbane tendenser ses også på som viktige markører i Vik samfunnet. **Upersonlige relasjoner** og **liten deltagelse på dugnad** er eksempler på dette. Naboer kjenner kanskje ikke hverandre og ettersom Vik ses på som et **ungt samfunn**, hevder noen at det er et **rotløst samfunn**. ”**Man er seg selv nok**” i Vik. I forhold til innvandringsspørsmål er det flere aktiviteter som drives, blant andre lokalt Amnestylag, frivillighetsentral og kulturkafé. I kommunal regi drives internasjonal skole og asylmottaket. Disse integreringstiltakene hevder informantene gjenspeiler at Vik er **et internasjonalt samfunn**. De mener det er lite konfliktyllet å ha asylmottak. **Annerledes er ok** i Vik. Ettersom samfunnet er bygget opp av innflyttere hevdes det at samfunnet er åpent for nye ting og mennesker. Likevel må disse tingene ikke komme for nært innpå. Veldig få hevder å ha kjennskap til at det satt kirkeasylanter i menighetshuset i Vik. Det var kun et fåtall som arbeidet med dette. Kirkeasylet er ikke diskusjonstema i det offentlige rom.

Bø som stedskategori

Bø betegnes som en økokommune med ca. 3000 innbyggere. Kommunen består av to tidligere kommuner, henholdsvis Bø og Kollen, som på 1960-tallet ble slått sammen til en kommune, Bø. Til tross for at kommunen karakteriseres som en landbrukskommune er sysselsettingen fordelt på næring svært lik landsgjennomsnittet, henholdsvis 13 % i primær, 21 % i sekundær

og 66 i tertiær. De som arbeider i tertiærnæringer må i stor grad pendle ut fra kommunen. Nettoppendling fra fjerde kvartal 2003 var på -362. I selve kommunen er det således mest jordbruk og husdyrhold som sysselsetter. I kommunen ligger også et forskningscenter for økologisk landbruk. Senterpartiet står sterkt i kommunestyret og har hatt ordførervervet i flere år. Også her fikk Fremskrittspartiet for første gang mandater i kommunestyret ved kommunevalget i 2003. Andel personer med ikke-vestlig innvandrerbakgrunn er på 3.2 %. Kommunen er driftsoperatør for et asylmottak, med økonomisk støtte fra staten. Mottaket har en kapasitet på å ta imot 160 asylsøkere. I april 2004 var ca. 155 asylsøkere ved mottaket. Kommunestatistikk, SSB, april 2004, Intervjumateriale).

Bø som stedsprototyp

Trass i at de fleste jobber i tertiærnæringer karakteriseres Bø som en **landbruksbygd**. Flere av bøndene driver **økologiske** gårder og det økologiske forskningscenteret er både en viktig arbeidsplass samt ses på som en viktig markør for stedet. **Natur, fjell og sjø** er også viktige markører for Bø. Tradisjoner som bygger på **bonde og bygdekulturen** står sterkt i Bø. I middelalderen var Bø en **tingstad og kirkesenter**. Kirken der hevdes å være bygd i denne perioden. Kirken er en viktig markør for stedet. I dag er det mange kulturtilbud som tilbys i kirkens regi. Noen hevder at det ikke går an å snakke om kultur på Bø uten å snakke om kirken. **Kultur på Bø= kirken**. Mange konserter og aktiviteter holdes i kirkens lokaler, både i selve kirken eller tilhørende menighetshus. Tidligere ble Bø sett på som et **skolested** ettersom det hadde et landsgymnas. Mange unge kom tilreisende og bodde midlertidig der for å gå på skole. Skolen er en viktig arbeidsplass i Bø, men i dag er det færre som kommer tilreisende til skolen. Flere av elevene pendler imidlertid til skolen fra omkringliggende steder. Bø hevdes å være et **åpent samfunn**, med **tette relasjoner** mellom folk og fokus på **dugnad**. Noen hevder at det er et **gjennomsiktig** samfunn der alle vet hva andre gjør. Men denne tette relasjonen mellom folk gjør også sitt til at **folk bryr seg** om naboen. Mange av dem som bor i Bø har en **lokal tilknytning** til stedet. Stedets økologiske profil ses ikke bare i sammenheng med naturressurser. Bø er også økologisk i humanistisk sammenheng. **Alt nytt er velkomment** på Bø. Det at stedet i lang tid har vært preget av innflyttere viser at bygda er **vant til å ha "fremmedfolk"**. **Asylmottaket** hevdes å være en viktig markør for Bø. Det arrangeres kulturkafé, kulturuke, internasjonal kveld og kulturkvelder på biblioteket. Mange har vært engasjerte i den kirkeasylhendelsen som beskrives i denne oppgaven. Alt fra ordfører, kommunestyret, menighetsråd osv. har vært med og på ulike måter støttet kirkeasylantene. Media har spilt en viktig rolle i å formidle hva som til en hver tid skjer i

saken til kirkeasylantene. Støttegruppen som ble opprettet har hatt bredt engasjement og tidvis har personer tatt pause fra arbeidet, mens nye har kommet til.

Kollen som stedsprototyp

Kollen er en del av Bø kommune, men i samtale med informantene fant jeg likevel indikasjoner på at denne kommunen i hovedsak besto av to steder, Bø og Kollen. Det foreligger dermed lite informasjon om Kollen gjennom statistisk informasjon. Kollen vil i denne sammenheng kun bli re-presentert gjennom informantenes bruk av prototypiske markører og dermed sett på gjennom stedsprototypen Kollen.

Kollen karakteriseres som en **landbygd ut mot kysten**. De som bor på stedet hevdes å ha et **stort felleskap** og samfunnet preges av å være **åpent**. Innbyggerne ses på som nødt til å være med på det som skjer. **Dugnadsånden er stor**. De som bor på kollen oppfattes som **lette, i godt humør, ikke tungsindige og trauste**. Noen hevder at det er et annet folkeslag her enn i resten av Bø kommune. Eppersom det er et mindre samfunn hevdes det at folk er opptatt av å **ta vare på hverandre**. Kollen har en kirke og menighetshus. Noen hevder at de har et **mer liberalt syn på religion** enn de har på Bø. For eksempel har de ikke slik som på Bø, et kirkekor, men et **bygdekor**. Dette trass i at begge kor er i regi av kirken. Noen hevder også at det på Kollen har vært større oppslutning om kirkeasylet der, sett i forhold til tidligere kirkeasyl i Bø Kirke.

Figur 6.1 viser en oppsummering av noen av de markørene som informantene bruker for å karakteriseres stedene. Det er imidlertid viktig å understreke her at disse ikke må betraktes som statiske markører. Stedsprototypene som produseres ovenfor er ikke en beskrivelse av hvordan stedene egentlig er, men hvordan stedene fremstår for informantene i samtale med forsker (jmf. denne oppgavens fenomenologiske perspektiv). Et annet viktig aspekt er at det er nettopp jeg som forsker som søker en konstruksjon av kategoriene og prototypene, ikke informantene selv. Stedskategoriene og stedsprototypene jeg har produsert tjener ikke som stedsbeskrivelse per se i denne oppgaven. Det interessante i denne sammenheng vil være å se på hvordan stedskategoriene og særlig stedsprototypene gjennom de prototypiske markørene brukes som grunnlag for å tolke kirkeasyllhendelsene.

STEDSPROTOTYPEN VIK	STEDSPROTOTYPEN BØ	STEDSPROTOTYPEN KOLLEN
Industriested	Landbruksbygd	Landbygd ut mot kysten
Ungt samfunn	Tingstad/ Kirkesenter/ Skolested	
Hjørnesteinsbedrift	Landbruk	Landbruk
Arbeiderkultur/ sosialdemokratiske ideer	Bondekultur/ økologiske ideer	
Kultur ≠ kirke	Kultur = kirken	Liberalt syn på religion (Bygdekor)
Lite åpenlys religiøsitet		
Upersonlige relasjoner	Tette relasjoner	Tar vare på hverandre
"Man er seg selv nok"	Folk bryr seg	
Rotløst samfunn /Innflyttere	Lokal tilknytning	Åpent
Åpent for nye tanker og ideer	Åpent samfunn	Stor dugnadsånd
Liten deltagelse på dugnad	Dugnad	
Annerledes er ok	Alt nytt er velkomment	
Internasjonalt samfunn	Vant til å ha fremmedfolk	
Asylmottak	Asylmottak	
Urbant tettsted	Gjennomsiktig	Et stort felleskap
Interessefelleskap		
Rikt og velordnet sted		Kvikke og lette
	Tungsindige og trauste	

Figur 6.1: Oversikt over de prototypiske markørene som konstituerer stedsprototypene

Et aspekt som kan trekkes ut i fra figur 6.1 er hvorledes informantene i stor grad bruker markører som står i relasjonelle, gjerne dikotomiske forhold. For eksempel industri - landbruk, tette relasjoner - upersonlige relasjoner. Trass i at noen av markørene synes å gjelde for alle stedsprototypene, som for eksempel at informantene synes stedene er åpne for nye mennesker, ideer og tanker, argumenterer jeg for at de relasjonelle markørene brukes mer aktivt i søken på å skape en representasjon av stedet. Likeså viktig det er for informantene å fremsette markører for hva stedet er, vektlegger de også hvilke markører som ikke tilhører stedet, men som gjerne kan karakterisere andre steder. Stedsprototypene konstrueres av markører som således synes å gi mindre mening hver for seg. Prototypiske markører kan

karakteriseres som tegn som kun gir mening sett i forhold til andre tegn og hvor disse tegnene inngår i mer generelle meningssystemer.

By - bygd- en dikotomi som skaper mening til hendelsene?

I det følgende er det ikke sted som objekt som er gjenstand for analyse. Jeg skal igjen sette inn hendelse som objekt i den metodologiske triaden. Som nevnt i denne oppgavens innledning (kapittel 1), utviklet kirkeasylhendelsene seg ulikt på de to stedene, særlig i forhold til lokalbefolkningens engasjement. På Vik var det svært få som visste om og engasjerte seg i kirkeasylantene. På Bø/Kollen derimot var det mange som visste om hendelsen og mange som involverte seg fra lokalbefolkningen. Trass i at media spilte en svært forskjellig rolle i hendelsesforløpene, fikk jeg også andre "forklaringer" fra informantene på hendelsenes forskjellige karakter. Hvorfor hendelsene forløp seg forskjellig har i følge informantene å gjøre med at stedene fremstår som forskjellige gjennom by-bygd dikotomien. I det følgende skal jeg bruke informantenes utsagn til å forstå hvorledes de hevder at kirkeasylhendelsene fremsto som forskjellige. Utsagnene blir innordnet under fire aspekt, henholdsvis gjennom størrelse på samfunnet, adferd, sosiale relasjoner og praksis. Disse aspektene bruker imidlertid informantene til å forklare forskjeller på by og bygdekategoriene.

En informant uttrykte at: *mindre samfunn engasjerer seg (Informant 41)*. Størrelsen på stedene synes for informanten å strukturere forståelsen av lokalbefolkningens grad av engasjement. Ytterligere påpeker en annen informant at: *Forholdet mellom Vik og Bø er det samme som forholdet mellom Bø og Kollen. Det ene stedet er større enn det andre. Da er det flere som ikke har kjennskap til kirkeasylet og færre engasjerte (Informant 25)*. Informanten påpeker også stedenes størrelse som en kasualfaktor i hvor engasjerte lokalbefolkningen kan være. Her legges fokus på at på store steder er det mindre engasjement. Forskjellen på mindre og store steder knyttes imidlertid opp mot en forskjell på by og bygd. *I Vik er det by, på Kollen er det landsbygd (Informant 14)*. Vik blir dermed satt sammen med både by-kategorien og at stedet er større enn de andre stedene, samtidig med at Kollen blir satt sammen med bygdkategorien og karakteriseres som et mindre sted. Forskjellen mellom by og bygd struktureres således med tegn som betegner størrelsen på stedet henholdsvis "by = stort sted" og "bygd = mindre sted". Begrepene stort og mindre fremtrer i denne sammenheng som metonymer på antall innbyggere. Et "mindre sted" blir en del som synes å forklare helheten "antall innbyggere" på et sted. Metonymet "mindre sted" kan også tolkes som en del av andre aspekt enn antall innbyggere. En informant påpeker at *Kollen er et lite sted. Det er lite som*

skjer der. Vik er mer byprega og urbant (Informant 39). Her synes tegnet ” et lite sted” å fremtre som en del av ”antall hendelser” på stedet. Sitatene viser at det i denne sammenheng fokuseres på å forklare størrelsen på steder ut i fra både antall innbyggere og hendelser. Trass i ulike måter å skape mening til tegnet ”størrelse”, viser imidlertid informantene at det er et viktig tegn i deres forståelse av forskjellen på by og bygd kategoriene og at denne forskjellen kan *forklare* hvorfor hendelsene fremtrer som ulike.

Andre tegn som informantene brukte for å forklare forskjellen på de to kirkeasylhendelsenes karakter kan relateres til hvordan ulike former for adferd koples opp mot by og bygd kategoriene. *Vik er mer urbant. I urbane miljø tenker man mer egoistisk. De er innflyttere og føler ikke den samme tilhørigheten til stedet (...) på Bø er det mer bygdekultur (Informant 6).* Egoistisk, som kan tolkes som det å være opptatt av seg selv, er et tegn som informantene lokaliserer i by-kategorien. Videre fokuserer informantene på at egoistisk adferd kan forklares ut i fra manglende tilhørighet til stedet. En informant uttrykker imidlertid at tilhørigheten til stedet får andre konsekvenser i forhold til adferd. *På Vik er det et urbant samfunn. Folk er mer åpne for mye. Men i bygdesamfunnet så blir du pusha. Der er det synlig at du ikke var på dugnad (Informant 31).* Informanten fokuserer på at det å kun være opptatt av seg selv, egoisme, er vanskelig i bygdesamfunn fordi individene der blir ”pusha” til nettopp å ikke være det. I stedet blir de presset til å delta på felles aktiviteter som for eksempel dugnad.

Et tredje aspekt som synes å strukturere bygd – by kategoriene er hvorledes informantene bruker tegn som tar utgangspunkt i ulike måter å karakterisere sosiale relasjoner på. En informant hevder for eksempel at: *På Bø er det et mindre samfunn. Vi er mer opptatt av naboen. Vi engasjerer oss. Det er tettere bånd mellom folk og vi hjelper hverandre i lokalsamfunnet. På store steder er det kaldt. I Bergen for eksempel var det en gammel dame som døde og ble liggende i leiligheten sin lenge uten at noen visste at hun var død. Det hadde ikke skjedd her (Informant 13).* Sitatet inneholder flere tegn som synes å skape meninger til særlig by og bygd kategoriene. På Bø som settes sammen med bygdekategorien fokuseres det på at ”relasjonen mellom folk = bånd”. Denne metaforen viser hvorledes relasjonen mellom mennesker fremstår som sterk og tegnet ”bånd” synes i denne sammenheng å være et tegn med positive konnotasjoner. Mens positive assosiasjoner skapes til relasjonene mellom mennesker i bygdekategorien fremstilles relasjonene i by- kategorien litt annerledes. En informant påpeker at *I Bø så sitter jo kirkeasylantene på Kollen. Det er et bygdesamfunn. Det er mer upersonlig her på Vik (Informant 30).* Vik, som koples sammen med bykategorien, blir

i følge informanten karakterisert ved at det er upersonlige relasjoner mellom mennesker der. Denne tolkningen står i kontrast til den oppfattelsen av relasjoner mellom mennesker som betegner bygdekategorien, henholdsvis gjennom metaforen ”relasjoner mellom folk = bånd”.

Det fjerde aspektet har jeg valgt å betegne som sosial og romlig organisering (praksis). Tegn informantene bruker relateres til hvorledes stedene synes å være organisert og hvilke ulike praksiser som gjør seg gjeldene. Ulik praksis synes å være konstituerende for forskjellen på by og bygdkategorien. En informant poengterer at: *På vik er fellesskapet interessefelleskap. Der er du med folk som du liker. På bygda er du med folk som bor på stedet (Informant 31)*. Informantens utsagn kan tolkes som at by og bygda har ulike praksiser hva samhandling angår. Mens bygda fremstår som en romlig enhet og som ett felleskap fremstår byen som bestående av flere forskjellige felleskap og hvor det er mulighet for å unngå å omgås enkelte felleskap. Ytterligere vektlegges ulike praksiser som for eksempel når en informant hevder at: *På kollen er det mer dugnad (Informant 9)*. Informanten understreker at dugnad fremstår som en viktig praksis på Kollen, som er et sted som koples sammen med bygdekategorien. En annen informant påpeker også at dugnad fungerer som en praksis tilhørende bygdekategorien. *Det har med by og land å gjøre. Det er lettere å få til dugnad på landet (Informant 37)*.

Informantene var i stor grad enige om at kirkeasylhendelsene fremsto som forskjellig på stedene og at det var lite engasjement fra lokalbefolkningen på Vik og flere engasjerte fra lokalbefolkningen på både Bø og Kollen. Tegn som informantene brukte for å forklare forskjellen på hendelsene ble imidlertid satt sammen med to kategorier henholdsvis by og bygda. Disse tegnene er oppsummert i figur 6.2.

BY	BYGD
Mange innbyggere	Få innbyggere
Stort samfunn	Mindre/lite samfunn
Egoistisk	Føler ansvar, pusha,
Upersonlige relasjoner	Bånd mellom folk
Kaldt	Engasjement
Mange ulike felleskap	Et stort felleskap
Interessefelleskap	Dugnadsånd

Figur 6.2: Tegn Informantene bruker som skiller by fra bygda

Noen av tegnene som karakteriserer skillet mellom by og bygd i figur 6.2 kan også gjenkjennes som prototypiske markører fra stedsprototypene produsert i figur 6.1. Et interessant aspekt er at idet informantene søkte å gi en karakteristikk av stedene var det i liten grad fokus på dikotomien by-bygd. Denne dikotomien kommer sterkt frem først når informantene søker å ”forklare” forskjellen på hvordan kirkeasylhendelsesforløpene utviklet seg på de ulike stedene. Når stedene karakteriseres bruker informantene markører som for eksempel åpent samfunn, tette relasjoner, vant til å ha fremmede folk. Når hendelsene derimot karakteriseres brukes tegn som særlig knyttes opp til dikotomien by-bygd.

I Informantenes tolkninger av kirkeasylhendelsene brukes tegn med negative konnotasjoner til by-kategorien og tegn med positive konnotasjoner til bygd-kategorien. Meningen som tilskrives hendelsene gjøres ut i fra stedenes karakteristikk. Det blir opprette et kausalforhold mellom hvordan stedet oppfattes og hvorfor hendelsesforløpet ble slik det fremstår for informantene. I denne sammenheng blir det forståelig at få fra lokalbefolkningen engasjerte seg i kirkeasylantene på Vik *fordi* det er en by. På Bø/Kollen derimot ble det forståelig at mange engasjerte seg *fordi* det er en bygd. Hvis vi derimot ser tilbake på stedsprototypen Vik ser vi at for eksempel åpenhet for nye tanker og ideer, internasjonalt samfunn og annerledes er ok, er viktige markører for stedet. Men hvordan passer disse tegnene med positive konnotasjonene til stedsprototypen Vik med den negative tilskrivelsen stedet får gjennom informantenes tolkninger av kirkeasylhendelsene?

Berg og Lysgård (2004) hevder at det finnes forskjellig dominerende forestillinger om bygda og byen. De argumenterer for at både byen og bygda kan representeres gjennom fire bilder henholdsvis; *den tradisjonelle bygda, den idylliske bygda, den moderne byen og den føle byen.*

BYGDA	BYEN
Den tradisjonelle bygda	Den moderne byen
Smalt vare- og tjenestetilbud	Bredt vare- og tjenestetilbud
Kjedelig	Spennende
Likhet	Mangfold
Sosial kontroll	Stor takhøyde
Den idylliske bygda	Den fæle byen
Ro	Bråk
Rent	Skittent
Trygt	Farlig
Sosial omsorg	Sosial isolasjon
Pent, grønt	Stygt, grått
Sunt liv	Usunt liv

Figur 6.3: Dominerende forestillinger om bygda og byen, etter figur 5.2 i Berg og Lysgård (2004:73)

Berg og Lysgård argumenterer for at *den moderne byen* har gjennomgående positive konnotasjoner og har sin motpart i å definere bygda som *tradisjonell* og negativ. *Den fæle byen* derimot karakteriseres utelukkende med negative konnotasjoner og får den *idylliske bygda* som motpart med positive konnotasjoner. I produksjonen av stedsprototypen Vik brukes representasjonen *den moderne byen* idet Vik blir sett på som et åpent samfunn der annerledes er ok og innflyttersamfunnet karakteriseres som internasjonalt. Men i forhold til informantenes tolkninger av kirkeasylhendelsene ble Vik karakterisert mer i retning av *den fæle byen*, som er egoistisk og hvor relasjonene mellom folk fremstår som upersonlige. På samme måte har også stedsprototypene Bø og Kollen karakteristikker som betegner stedene gjennom representasjoner av *den tradisjonelle bygda*, der alle vet hva alle gjør og hvor den sosiale kontrollen står sterkt gjennom at stedene er gjennomsiktige. Likevel er det ikke dette bildet som brukes i forståelsen av hendelsene. I informantenes tolkninger av hendelsene er det dominerende bilde av både Bø og Kollen *den idylliske bygda*, der alle tar vare på hverandre og bryr seg om hverandre. Ut i fra Berg og Lysgårds figur ser vi at alle de fire representasjonene synes å utgjøre et meningssystem som stedsprototypene produseres etter (se figur 6.1). Men i henhold til informantenes forståelse av hendelsene ble kun et sett av representasjoner brukt, henholdsvis å karakterisere Vik som *den fæle byen* og Bø/kollen som *den idylliske bygda*. Det må imidlertid påpekes at når Vik blir holdt utenfor og informantene

bare diskuterer Bø versus Kollen, brukes også dikotomien mellom disse to stedene der Bø betegnes som by og Kollen som Bygd. Det er også viktig å understreke at andre hendelser vil kunne bli forstått gjennom andre representasjoner av stedene.

Stedene per se fremstår likevel ikke som statiske mentale kategorier kun representert gjennom fire bilder. For eksempel problematiserer en av informantene at: *Vi sliter med at Vik verken er by eller land (Informant 38)*. Sitatet viser at steder ikke alltid lar seg plassere i dikotomier som i dette tilfellet gjennom by-bygd kategoriene. Videre påpeker en annen informant at: *Tja.....jeg vet ikke helt hvordan jeg skal beskrive det....det er egentlig forskjell mellom by og land. Vik er mer byaktig enn Bø og Bø er mer byaktig enn Kollen (Informant 22)*. Informanten påpeker at heller enn å plassere stedene inn i by og bygdkategoriene synes disse kategoriene å fremstå som prototypiske, som to kontrasterende punkter på et kontinuum, hvor steder kan plasseres nært eller fjernt fra punktene. Men gitt at by og bygd fremstår som et kontinuum mellom to prototypiske punkter, betyr dette at by og bygd kategoriene ikke eksisterer?

Berg og Lysgård (2004) stiller spørsmål om by-bygd kategoriene finnes og om de fortsatt er relevante kategorier i samfunnsanalyser. De hevder at svaret må uttrykkes gjennom hvordan vi forstår disse kategoriene. Kategoriene inngår i teoretiske begrep som henholdsvis betegnes som urbanitet og ruralitet. Ulike perioder har fordret ulike definisjoner av begrepene. Kort oppsummert kan begrepene synes å ha gått fra å ha positivistiske deskriptive definisjoner til mer å betegnes som postmoderne mentale representasjoner. I denne oppgaven var utgangspunktet ikke å definere begrepene. Men tatt stedene som utgangspunkt for informantenes forståelse av kirkeasylhendelsene viser datamaterialet at by-bygd kategoriene synes å være svært relevante elementer i informantenes fortolkningsramme. Dette kapittelet har snarer enn å belyst hva som defineres som by/urbanitet og bygd/ruralitet, heller fokusert på hvordan disse brukes for å skape mening til både stedene og hendelsene. Jeg finner det interessant at by-bygd dikotomien brukes så aktivt av informantene. Selv om by og bygd synes, for noen av informantene, å fremstå som punkter på et kontinuum mener jeg at nettopp denne observasjonen åpner for muligheten for å skape analytisk skille mellom kategorier og ”faktiske steder”. Jeg argumenterer for at i stedet for å fokusere på om by og bygd eksisterer eller ikke må fokus i stedet rettes mot å skille mellom stedene som fenomenologiske kategorier, slik de fremstår for informantene og de sterk kategoriserte og essensialistiske begrepene by og bygd. Et sted vil med andre ord kunne fremstå med både urbane samt rurale trekk. Kategoriene, by og bygd definerer derimot forskjell for å skape mening. Jeg hevder at

kategoriene viser hvordan vi bruker rom (rom som forskjell) for å skape mening. Å stille spørsmål om by og bygd, urbanitet og ruralitet finnes, synes i denne sammenheng å miste sin relevans. Å oppdage gjennom analyse at disse kategoriene brukes for å skape mening, individenes egne forståelser av situasjoner, er høyst interessant.

Til slutt i dette kapittelet skal jeg fokusere på to tegn som synes å strukturere by og bygdkategoriene og som videre kan betegnes som handlingspremisses informantene skaper i lys av kirkeasylhendelsene.

Dugnad og interessefelleskap – to handlingspremisses

Informantene tillegger stedene mening i deres konstruksjon av handlingspremisses for kirkeasylhendelsen. Informantene ser på stedet, gjennom by og bygd- kategoriene, som en kausalfaktor i forhold til hvordan hendelsene forløp seg. Det synes å bli skapt en intersubjektivitet om hvorledes den sosiale organiseringen av samfunnet skal være og hvordan den også synes å fremstå som forskjellig på de to stedene. Særlig finner jeg informantenes vektlegging av tegnene *dugnad* og *interessefelleskap* interessant. Disse tegnene fremstår imidlertid ikke bare som prototypiske markører for stedskategoriene og by-bygd dikotomien. Dugnad og interessefelleskap er tegn som kan karakteriseres som metonymer. I det videre skal jeg utdype hvordan de to tegnene kan karakteriseres som metonymer og hvordan disse metonymene er med på å produsere informantenes handlingspremisses i henhold til kirkeasylhendelsene.

Kirkeasylhendelsene tolkes som dugnadsarbeid på Bø/Kollen. En informant påpeker dette med utsagnet: *Vi forventer at folk deltar på dugnad, og det er naturlig at vi engasjerer oss i kirkeasylantene. Det er få som ønsker dette på Vik. Vi her på Bø bryr oss (Informant 13).*

På bygda, som her omfatter Bø og Kollen, er det dugnad som fungerer som "løsning" på hvordan problemer, utfordringer osv. skal takles av samfunnet. Dugnad blir et metonym for hvordan samfunnet organiseres og for hvilken praksis som gjør seg gjeldende på stedet. Dugnad som "løsning" ses på som en svært viktig del av bygdekategorien. Dugnad fungerer ved at personer som bor på et sted møter opp og deltar i å løse problemer og utfordringer. Dugnadsarbeid gjøres ofte i forbindelse med at konkret arbeid skal utføres som for eksempel å rydde offentlige plasser, male offentlige bygninger, bidra til tilstelninger osv. Oppgavene som løses gjennom dugnad gjøres som regel fordi for eksempel kommunen på stedet ikke har penger til å løse dem. En av informantene pekte på dugnadsarbeidet i sammenheng med

bygging av et samfunnshus på Kollen. *Samfunnshuset der ble bygd på dugnad (Informant 9)*. Samfunnshuset som ble bygget på dugnad på Kollen er et eksempel der lokalbefolkningen hadde ansvar for byggingen, ikke kommunen eller andre institusjoner. Dugnadsarbeid fremstår som en viktig sosial praksis og en måte å tolke kirkeasylhendelsene på er å plassere hendelsen i kategorien ”dugnadsarbeid”. Ettersom dugnadsarbeid ses på som en praksis der alle på stedet er med og bidrar, følger et lignende engasjement i forhold til kirkeasylantene. Dugnadsarbeid fremstår således som et handlingspremiss informantene kan bruke i sitt møte med kirkeasylhendelsene.

På Vik derimot er det særlig interessefelleskapmetonymet som brukes for å betegne den sosiale organiseringen (praksisen) på stedet. En informant uttrykker det slik: *På vik er det bare en del av samfunnet som har fått det [kirkeasylet] i fanget. På Bø derimot er det hele stedet som har fått det. På Vik er det ” kirkeasylant i kirka deres”, på Bø er det ” kirkeasylant i kirka vår” (Informant 32)*. Informanten påpeker at på Vik er det kirken som har ansvaret for kirkeasylantene. På Bø derimot hevder informanten at det er hele stedet, ikke bare kirken som har ansvaret. Sitatet viser at den sosiale organiseringen av hvordan utfordringer skal takles på stedet må ses i sammenheng med ulike oppfatninger av hva som er felleskap. Mens det på bygda hevdes å være et felleskap, finnes det mangfoldige fellesskap på Vik. Kirken på Vik fremstår som et slikt eget felleskap. Utfordringene og oppgavene i samfunnet på Vik synes i følge informanten å bli løst innad i fellesskapene. Det kreves dermed ikke frivillig innsats fra innbyggere med mindre de er med i det fellesskapet som må løse oppgaver. Skal det bygges et nytt samfunnshus på Vik er det kommunen sitt ansvar. Skal det arrangeres kulturfestival er det egen komité som skal løse dette. Er det kirkeasylanter i kirken på Vik, er det kirken sitt ansvar. *Interessefelleskap* fremstår dermed som et handlingspremiss informantene kan bruke i møte med kirkeasylhendelsene.

Kirkeasylhendelsene synes således å bli plassert i ulike kategorier på de ulike stedene. Mens hendelsen på Bø/Kollen i stor grad tolkes som ”dugnadsarbeid”, fremstår hendelsen i Vik som ”kirkefelleskapet sitt arbeid”. Dugnad og interessefelleskap fungerer dermed som handlingspremiss informantene kan bruke for å skape en forståelse av hendelsene. Handlingspremissene fremtrer imidlertid som stedsbundne og oppfordrer til å tolke hendelser gjennom stedenes praksis, ved å skape konklusjoner som: ”det er slik vi gjør det her”. Det må understrekes at dugnad og interessefelleskap ikke nødvendigvis alltid vil være meningsfulle for å skape handlingspremiss på de tre stedene. Men i eksempelet med de to

kirkeasyllhendelsene synes det som at den stedsspesifikke intersubjektiviteten, gjennom de to handlingspremissene, interessefelleskap og dugnad, i stor grad preger informantenes individuelle forståelser av hendelsene.

Handlingspremissene skaper lokale grenser – en oppsummering

Informantenes forståelse av stedene fremstår som viktige komponenter i deres produksjon av handlingspremisses. Når stedene ble søkt representert gjennom stedsprototypene brukte informantene prototypiske markører med både positive samt negative konnotasjoner. Når hendelsene ble søkt representert ble imidlertid stedene satt inn i enten by eller bygd kategoriene. Stedet Vik ble plassert i by-kategorien og karakterisert med negative konnotasjoner, gjennom det som Berg og Lysgård (2004) betegner som *den fæle byen*, og Bø/Kollen ble plassert i bygdkategoriene med positive konnotasjoner gjennom representasjonen *den idylliske bygda*. Mens stedsprototypene ble representert gjennom alle de fire representasjonene Berg og Lysgård formulerer, ble hendelsene kun forstått ut i fra to av disse representasjonene.

De lokale handlingspremissene som produseres fremtrer i analysen ovenfor som stedsspesifikke. Hvordan informantene karakteriserer stedene de bor på synes å influere hvordan de forstår kirkeasyllhendelsene og hva som oppfordres til å gjøre i det hendelsene skjer. Jeg hevder at de lokale handlingspremissene skaper en lokal grense som i denne sammenheng kople spesifike praksiser opp mot stedene. Handlingspremissene, dugnad og interessefelleskap, fremstår som praksiser informantene kan velge å bruke som grunnlag for handling i møte med kirkeasyllhendelsene. Disse preges imidlertid av å være nettopp stedsspesifikke slik at dominerende forestillinger om stedene, gjennom for eksempel by-bygd dikotomien, vil influere hvilke handlingspremisses informantene bruker. På Bø/Kollen gir det med andre ord mening å karakterisere kirkeasyllhendelsene som ”dugnadsarbeid” fordi stedene lokaliseres i bygdekategoriene. I Vik derimot, som lokaliseres i by-kategoriene, synes det mer meningsfullt å karakterisere kirkeasyllhendelsen som ”interessefelleskapet kirken sitt arbeid”. Trass i at informantene understreket at stedene ikke alltid lar seg lokalisere i enten by eller bygdkategoriene, fremstår kategoriene likevel som viktige komponenter i informantenes produksjon av handlingspremisses. Den stedsspesifikke intersubjektiviteten skaper handlingspremisses som således produserer lokale grenser.

Kapittel 7 Politiske handlingspremisser

Informantenes forståelse av kirkeasylhendelsene involverer tolkning av tidligere hendelser som skjedde forut for kirkeasylhendelsene. Etersom myndighetene avslo søknadene om asyl i Norge for kirkeasylantene, synes informantene å måtte reflektere over disse avslagene for så å kunne skape handlingspremisser. Et annet aspekt som informantene også reflekterer over er myndighetenes manglende effektivering av vedtakene de gjorde. Det at myndighetene ikke griper inn i situasjonen og henter ut kirkeasylantene for å sende dem tilbake til hjemlandet fremtrer som et viktig aspekt informantene må tolke for igjen å kunne forstå kirkeasylhendelsene. Dette kapitlet tar for seg hvordan informantene skaper mening til relasjonen mellom dem selv og myndighetene. Kapitlet starter med å diskutere hvordan informantene tillegger meninger til myndighetene gjennom ulike måter å kategorisere myndighetene på. Videre følger en diskusjon som rettes særlig mot relasjonen mellom informantene og myndighetene og hvordan meninger tilknyttet relasjonen skaper utgangspunkt for produksjon av handlingspremiss. Sett i lys av relasjonen mellom informantene og myndighetene, argumenterer jeg for at handlingspremissene skaper ulike politiske grenser.

Myndighetskategorien

Staten som aktør i hendelsene refereres til ved ulike kategorier som for eksempel myndighetene, staten, Utlendingsdirektoratet (UDI), Utlendingsnemnda (UNE), systemet, byråkratiet og stortinget osv. Disse kategoriene omfatter mennesker som representerer ulike organ underlagt staten. Statusene som for eksempel stortingspolitiker, byråkrat osv. tillegges meninger ved å bruke tegn med både positive og negative konnotasjoner, samt andre tegn som for eksempel metaforer. I det følgende skal jeg søke å utdype hvordan myndighetskategorien konstitueres særlig i henhold til det at myndighetene gjorde vedtak om avslag på asylsøknaden til kirkeasylantene. Informantene uttrykte at deres forståelse for kirkeasylhendelsene i stor grad involverte refleksjon over myndighetene, i denne

sammenheng om de hadde foretatt en riktig vurdering av asylsøknadene. Tegn som ble brukt for å forstå myndighetenes avgjørelse kan lokaliseres i to kategorier, henholdsvis myndighetene som inkompetente og kompetente¹³.

Myndighetene er inkompetente

Noen av informantene betegner myndighetene som inkompetente, i henhold til deres avgjørelse om opphold for kirkeasylantene. Tegn som informantene bruker om myndighetene er for eksempel *arrogante*, *firkanta* og *umenneskelige*. Disse egenskapene som tillegges myndighetene fremtrer som tegn med negative konnotasjoner. En av informantene hevder: *I byråkratiet har de ei nemnd hvor det sitter arrogante folk. Hvor har de hjerte og sjela si? (Informant 38)*. Myndighetene blir med disse tegnene fratatt det menneskelige aspektet. Informantene synes å tolke deres avlag på asylsøknadene som en avgjørelse ingen mennesker ville ha gjort. De mangler hjerte og sjel, som kan forstås som de viktigste deler av kroppen som skiller mennesker fra materielle ting. Tegnenes negative konnotasjoner skaper negative assosiasjoner til myndighetskategorien.

Informantene tilegger imidlertid ikke bare personegenskaper til myndighetskategorien. Enkelte informanter fremstiller myndighetene som et system løsrevet fra andre deler av myndighetene, som stortinget, regjering osv. *UNE er en stat i staten. De fungerer uavhengig av regjering og storting. Alt som foregår der hemmeligholdes. Vi bor i et demokrati men får likevel ikke offentlig innsyn (Informant 18)*. Metaforen ”UNE = stat i staten” viser at myndighetene forstås som bestående av ulike kategorier som for eksempel UNE, storting og regjering, men at UNE fremstår som en egen lukket kategori som besitter makt til å ta avgjørelser uten de andre kategoriene som tilhører myndighetene deltar i avgjørelsen. En annen informant uttrykker det ved at: *UDI har alt for mye makt. Det er stortinget som må ha makt. Det skalter og valter i UDI. Det er et totalitært system (Informant 4)*. Myndighetene forstås også i dette sitatet som bestående av flere kategorier, men informanten uttrykker at disse kategoriene skal ha en annen maktfordeling enn det som synes å være gjeldene. UNE skal være underlagt Stortinget, ikke omvendt. Bruken av tegnet *totalitært* kan tolkes som at informanten hevder at UNE kan sammenlignes med et system der en diktator besitter makt til

¹³ I det følgende er det særlig fokusert på de nasjonale myndighetene. Lokal myndigheter som for eksempel ordfører, kommuneansatte osv. blir ikke analysert ettersom informantene selv hadde fokus på de nasjonale myndighetene.

å bestemme og hvor ingen har mulighet til å si i mot, ha andre meninger eller nå frem med disse. Informanten tolker således utlendingsmyndighetenes avgjørelse som endelig og avklart hvor ingen kan påvirke eller bestride den.

En annen metafor som fremsettes søker å betegne selve saksbehandlingen i UDI. *Saksbehandlingen i UDI er ren bingo. Det dreier seg om enkeltindivider og enkeltskjebner, men for dem er det et lottospill (Informant 35).* Kompetansen til myndighetene betviles gjennom metaforen ”saksbehandlingen i UDI = lottospill”. Metaforen henleder til å tenke at de som avgjør søknad om asyl i Norge ikke gjør dette gjennom deres kompetanse, men at det er et spill hvor enkelte av asylsøkerne er vinnere mens andre taper. I spill er det spillets logikk og regler som gjelder og det er vanskelig å influere spillets gang.

Myndighetenes kompetanse bestrides ytterligere idet en grense mellom ”vanlige folk” og ”myndighetene” trekkes. *De [myndighetene] må ikke være så selvgode. Det bør være alminnelige folk som fører saka. Bondevettet er holdt utenfor. De er ikke onde, men lettbeinte. De går for lett gjennom en sak (Informant 40).* Tegnet ”bondevettet” er et tegn som synes å strukturere informantens meninger om myndighetenes kompetanse. Tegnet rasjonaliserer allmennkunnskap, hvor skjønn kan utvises og hensyn tas i forhold til myndighetenes ekspertkunnskap som i dette tilfellet synes, i følge informanten, å begrense forståelsen av kirkeasylantenes asylsøknad. Problemet er i denne sammenheng ikke rettet mot myndighetene per se, men mer rettet mot at myndighetene ikke synes å ha brukt ”den rette kunnskapen – bondevettet” for å avgjøre asylsøknaden til kirkeasylantene.

Myndighetene er kompetente

Andre informanter understreker at de betrakter enkelte myndighetskategorier som kompetente til å ta de avgjørelsene som i denne sammenheng dreier seg om å avgjøre asylsøknader. *Vi kan ikke ta oss til rette selv, når vi ikke er fornøyde. Det er vanskelig for oss å skaffe nok opplysninger. Vi kan ikke gjøre like gode vurderinger som UNE (Informant 37).* Informanten uttrykker at myndighetenes ekspertkunnskap fremstår som en fordel i avgjørelsen om kirkeasylantenes asylsøknad. Det er med andre ord ikke ”bondevettet” som tidligere ble nevnt som er den ”riktige kunnskapen”, men nettopp myndighetenes spesialkompetanse som vektlegges. Informanten hevder at myndighetene har den informasjonen som skal til for å avgjøre om kirkeasylantene får innvilget asylsøknaden, ikke informanten selv. Ekspertkunnskap rasjonaliseres og foretrekkes fremfor allmenn kunnskap.

En annen informant problematiserer imidlertid at myndighetenes kompetanse kan være utilstrekkelig. *De [staten] sier ikke at de alltid vurderer riktig, men det er det beste systemet for å vurdere slikt (Informant 37)*. Systemet karakteriseres i sitatet ikke som et perfekt system, men informanten poengterer at det er et optimalt system for å ta slike avgjørelser.

Myndighetskategorien konstitueres med tegn, som har positive og negative konnotasjoner tilknyttet seg, og med andre tegn som kan betegnes som metaforer. Denne meningstilskrivelsen må ses ut i fra hendelsene som skjedde forut for kirkeasylhendelsene, det at myndighetene avsto kirkeasylantenes asylsøknad. Hendelsene, hvorpå kirkeasylantene fikk avslag er imidlertid ikke de eneste hendelsene som er med på å skape politiske handlingspremisser. Etter at kirkeasylene ble opprettet har myndighetene ikke effektivt avslagene. Hva betyr det for informantene at myndighetene forholder seg passive og ikke griper inn og avvikler kirkeasylsituasjonene, for dermed å kunne effektivt avslaget og således sende kirkeasylantene ut av landet?

Hvordan være en samfunnsborger?

I kapittel 2 ble det blant annet fokusert på om kirkeasyl kan betraktes som sivil ulydighet. Undersøkelsen, gjort av Vetvik og Omland, viste at de som var involvert i arbeidet med kirkeasyl ikke så på sine handlinger som sivil ulydighet (Vetvik og Omland 1997). Myndighetene forholder seg generelt passive til situasjoner der asylanter går inn i kirken for å unnsnippe å følge myndighetenes vedtak. I forhold til de to kirkeasylhendelsene diskutert i denne oppgaven forholdt også myndighetene seg her passive til opprettelsen av kirkeasylene. Myndighetenes manglende inngripen i situasjonene som oppsto førte til at informantene selv måtte tolke det som skjedde og skape handlingspremisser for slik finne ut av ”hva skal vi gjøre?” Ettersom myndighetene forholder seg passive til situasjonene fremkommer det heller ingen krav om hva som bør eller skal gjøres. Å betrakte ”det å hjelpe kirkeasylantene” som en sivil ulydighetshandling synes i denne sammenheng å være en paradoksal benevnelse etter som myndighetene selv ikke har definert hva som er en ”lydig handling” gitt kirkeasylsituasjonene. I den sammenheng hevder jeg at det heller ikke kan eksistere en ulydig handling i forhold til opprettelsen av kirkeasylene. Jeg argumenterer for at relasjonen mellom informanter og myndighetene, i lys av kirkeasylhendelsene, derfor ikke dreier seg om sivil ulydighet. For å forstå hvilke handlingspremisser som informantene skaper argumenterer jeg

for at fokus i stedet rettes mot hvordan informantene konstruerer en forståelse av seg selv som del av det politiske system.

Informantenes syn på seg selv og deres forhold til myndighetene/staten dreier seg i stor grad om hvordan informantene "velger" å se på selv som samfunnsborger. En måte å karakterisere en norsk samfunnsborger på er å bruke begrepet statsborger. Norsk statsborgerskap er en status som henger sammen med rettigheter og plikter den enkelte statsborger har i forhold til territoriet Norge. Mens begrepet statsborger er en definert kategori kan begrepet samfunnsborger mer karakteriseres som en prototypisk markør. I ulike samfunn vil det være forskjellige oppfatninger om hva som kjennetegner en "god samfunnsborger" og ulike roller og rolleadferd vil være med å konstituere en slik idealprototyp. Analysen har ikke som formål å diskutere hva som kjennetegner en god samfunnsborger, men i stedet søke å finne typiske roller som informantene kan bruke i sine relasjoner med det politiske systemet. Men hvilke ulike typer roller kan man plassere seg selv i, sett i forhold til myndighetene?

Almond og Verba (1965) har laget en teori som søker å konseptualisere hvordan vi som individer oppfatter det politiske system vi er en del av. De hevder at ulike følelser og meninger som individer har til ulike deler av det politiske system kan betegnes som politisk kultur. Ut i fra empiriske studier har de identifisert tre ulike typer politisk kultur. *Den "snevre" politiske kulturen* hevder de karakteriseres ved individenes manglende meninger og følelser knyttet til det politiske systemet. I samfunn preget av denne type politisk kultur finnes ingen spesialiserte politiske roller. De politisk-økonomisk-religiøse rollene som finnes der er diffuse og det skilles nettopp ikke mellom dem. Med andre ord finnes ikke statuser kun som politiske roller, men konstitueres snarere gjennom flere roller fra både økonomiske, religiøse og politiske orienteringer. I en slik "snevre" politisk kultur finnes heller ikke forventninger til at samfunnsendringer skal initieres av et politisk system. Almond og Verba argumenterer for at i samfunn der den snevre politiske kulturen sammenfaller med det politiske systemet kan samfunnet betegnes som stammesamfunn eller landsbysamfunn.

Den "subjektorienterte" politiske kulturen er preget av individers meninger og følelser til det politiske systemet, særlig i forhold til konsekvenser av politikken som føres. Samfunn preget av den subjektorienterte politiske kulturen har kunnskap om det politiske systemet på et generelt plan. En subjektorientert politisk kultur har ikke medlemmer som bare har basiskunnskap om systemet, men medlemmer som også kan være følelsesmessig involvert i

forhold til å gi legitimitet til systemet eller ikke. Medlemmer her kan kanskje til og med være stolt av det politiske systemet og til de konsekvenser avgjørelsene i systemet får. Men det er en passiv kultur som i liten grad produserer kunnskap, følelser og meninger både i forhold til hvordan styresmaktene tar avgjørelser og overfor "selvet" som politisk aktør. Samfunn hvor denne typen politisk kultur sammenfaller med det politiske systemet betegner Almond og Verba som sentraliserte autoritære styresett.

Den tredje typen er *den "deltakende" politiske kulturen*. Samfunnsmedlem i denne kulturen har sterke meninger og følelser tilknyttet både prosesser som fører frem til hvem som skal styre, hvordan styresmaktene tar avgjørelser og hvilke konsekvenser avgjørelsene får for samfunnet. Den deltakende politiske kulturen fordrer at samfunnsmedlemmene har kunnskap om det politiske systemet som helhet og til politiske og administrative strukturer og prosesser. Medlem av den deltakende politiske kulturen ser på seg selv som en aktiv aktør og som et fullverdig medlem av det politiske systemet. Demokratisk styresett vil være det politiske system som sammenfaller med den deltakende politiske kulturen (Almond og Verba 1965:16-20).

Almond og Verba understreker at disse tre typene for politisk kultur er rendyrkede i sin form. En "samfunnsborger" vil være en spesiell blanding av disse tre typene og således vil også den politiske kulturen i et samfunn/stat/nasjon være en blanding av de tre typene (Almond og Verba 1965:19). De ulike typene for politisk kultur kan, gitt denne oppgavens fundament, karakteriseres som prototypiske markører for, hvordan være en samfunnsborger. Politisk adferd og relasjoner mellom borger og stat kan dermed karakteriseres som mer eller mindre av en eller flere av disse typene av politisk kultur. Empiriske observasjoner kan således lokaliseres nært eller fjernt fra disse tre prototypiske markørene.

Almond og Verba sin teori er svært omfattende og bruker ytterligere variabler for å konseptualisere en teoretisk tilnærming til det de kaller politisk kultur. Jeg skal imidlertid særlig fokusere på to av de tre ulike typene for politisk kultur, i min søken mot å forstå hvordan informantenes handlingspremisser produseres i henhold til kirkeasylhendelsene. I det følgende har jeg valgt å lokalisere informantenes utsagn inn i to konstruerte roller som jeg hevder kan informere forståelsen av relasjonen mellom myndighetene og informantene. Disse to rollene henholdsvis "kvalitetssikreren" og "lojalisten" synes å kunne karakteriseres som

ulike måter å være samfunnsborger på, og jeg hevder at disse således skaper to handlingspremiss i henhold til kirkeasylhendelsene.

Kvalitetsikreren – et handlingspremiss

Kvalitetsikreren er en rolle som jeg hevder informantene bruker for å skape et handlingspremiss i lys av kirkeasylhendelsene. Rollen fremstår som en prototypisk markør på hvordan være en samfunnsborger. En informant uttrykker at: *Jeg har tillitt til rettssamfunnet, byråkratiet og demokratiet, men jeg vegrer meg for å fjerne nødvergen. Det er ikke et vanntett system. De gjør jo feil (Informant 31)*. Informanten uttrykker at tillit til myndighetene foreligger. Likevel uttrykkes en skepsis gjennom bruken av metaforen ”systemet = ikke vanntett”. Tegnet ”vanntett” brukes vanligvis om gjenstander/ting som skal holde vann ute. I denne sammenheng brukes tegnet for å strukturere systemet/myndighetene. På samme måte som for eksempel en vanntett jakke skal holde vannet ute, hevder informanten at systemet bør holde feil og mangler ute. En mulig måte for informantene å tolke myndighetenes utvisningsvedtak på er at det kan hende de tok feil, at nok informasjon om asylsøknaden ikke fremgikk eller at saksbehandlingen ikke gikk rett for seg. Tiltroen til systemet foreligger, men samtidig fremgår betraktninger om at systemet er usikkert. *Det kan skje feil, selv innen for et rettssystem. Hvis alt var gjort rett så ville det ikke være noe problem(...) hvis de hadde fått avslag på lovlig vis skal kirken ikke opprettholde asylretten. Da skal vi ikke overprøve justisen (...) vi skal ha respekt for norsk lov (Informant 4)*. Sitatet viser at informanten ikke ønsker å fremtre som en aktivist, som har til formål å motsette seg og aksjonere mot myndighetene. Informanten synes mer å innta en kritisk posisjon i henhold til å kvalitetsikre at ingen feil har skjedd i prosessen med behandlingen av asylsøknaden til kirkeasylantene. En annen informant går imidlertid lenger enn å påpeke at systemet ikke er vanntett eller at selve gangen i saksbehandlingen bør diskuteres. *Systemet er ikke en helhet. Den ene hånda vet ikke hva den andre gjør. Systemet er designa for at feil skjer. Det er råttent (Informant 3)*. Informanten hevder at ”systemet = råttent”. Et system kan ikke unngå at det skjer feil og tegnet ”råttent” kan synes å brukes for å legitimere at informanten stiller seg kritisk til myndighetenes avgjørelser fordi systemet i utgangspunktet er et dårlig system.

”Kvalitetsikreren” er en rolle som i stor grad koples opp mot å betegne myndighetene som inkompetente. Men samtidig som rollen tillegger mening til myndighetskategorien, blir den også et uttrykk for en bestemt måte å være samfunnsborger på. At systemet ikke er ”vanntett” og fremstår som ”råttent” skaper en oppfordring om å være kritisk til det. Jeg hevder at

”kvalitetsikreren” er en rolle som synes å ta utgangspunkt i det Almond og Verba betegner som ”den deltakende” politiske kultur. Handlingspremisset som skapes oppfordrer ikke nødvendigvis til revolusjonær endring om å forkaste systemet slik en aktivist gjerne kunne uttrykt, men oppfordrer til at systemet/myndighetene kan ta feil og at som samfunnsborger ligger det en forpliktelse til å kvalitetssikre, i denne sammenheng myndighetenes avgjørelser av kirkeasylantenes asylsøknad. Intensjonen til kvalitetsikreren er å si imot myndighetenes vedtak og støtte opp om kirkeasylet for å sikre at kirkeasylantene ikke må tilbakesendes hvis det har skjedd feil i systemet. Trass i at ”kvalitetsikreren” er en rolle som ligger nært opptil definisjonen på sivil ulydighet, hevder jeg at den ikke er det ettersom det ikke i utgangspunktet eksisterer en lydlig handling, gitt kirkeasylsituasjonene.

Lojalisten – et handlingspremiss

Et annet handlingspremiss som produseres i lys av kirkeasylhendelsene har jeg valgt å betegne gjennom rollen ”lojalisten”. Lojalisten er en rolle som i større grad enn kvalitetsikreren har mer tiltro til systemet/myndighetene. *Kirkeasyl dreier seg om politikk. Vi kan ikke overprøve folkevalgte organ (Informant 27)*. Informanten uttrykker at ettersom myndighetene er folkevalgte, vi har valgt dem, kan vi ikke samtidig gå i mot deres avgjørelser. Informantens utsagn om at kirkeasyl er politikk kan tolkes som at han/hun mener at dette er myndighetenes oppgaver å løse og at vi som samfunnsborgere kanskje bør overlate å ta avgjørelser om dette til dem. Ytterligere påpeker en av informantene at: *Det er uhørt at kirken skal være en stat i staten. Vi skal ikke overprøve myndighetene. Kirken er ikke et mer beskyttet sted enn et privat hjem (Informant 29)*. Her synes informanten å være uenig i den kategoriseringen som kirkeasylene synes å skape. Kirken er en del av staten og informanten sammenligner kirken med et privat hjem. Slik myndighetene har makt over private hjem, slik skal de også har makt over kirken.

Et annet fokus som synes å strukturere lojalistrollen er gjennom betraktninger om juridiske aspekt. *Vi har et regelverk, vi har et system. Vi må ikke sette oss til dommere overfor systemet. Vi har ventiler for eksempel utlendingsnemnda. Den skal sikre at det ikke skjer feil (Informant 30)*. Informanten påpeker at myndighetene forholder seg til lover og regler som vi ikke kan bestemme over. Lovverket skal gi oss regler for hva som er rett og galt. Vi kan med andre ord ikke bestemme over de reglene som er satt. Informanten uttrykker også at systemet er bygget opp med ankeinstanser, i denne sammenheng UNE, som skal sikre at feil ikke forekommer. I

motsetning til kvalitetsikreren, som selv fremstår som ”ankeinstans”, fordrer lojalistrollen et syn på at denne ankeinstansen allerede er etablert innenfor systemet.

Lojalisten har som intensjon å stole på at myndighetene forplikter seg til rettslige prinsipp og kan ikke godta at private personer eller organisasjoner tar loven i egne hender. Myndighetene er kompetente til å ta slike avgjørelser, mens mannen i gata er ikke det (jmf. bondevett versus ekspertkunnskap). Lojalisten er en rolle som jeg hevder bygger på det Almond og Verba definerer som en ”subjektorientert” forståelse av politisk kultur. Som samfunnsborger er lojalisten bevisst det politiske systemet, registrerer at myndighetene utøver politikk, men ser ikke på seg selv som en politisk aktør i denne sammenheng. Det er med andre ord staten, politikerne og myndighetene som driver politikken. Lojalisten som subjektorientert lar staten få en karakter som en autoritær makt, hvor det er systemet som er kompetent og som skal avgjør spørsmål, i denne sammenheng, om oppholdstillatelse for asylsøker. Men er det slik at informantene velger det ene handlingspremisset framfor det andre?

De to rollene, henholdsvis kvalitetsikreren og lojalisten, må imidlertid ses på som prototypiske roller som begge to inngår i produksjonen av informantenes handlingspremisses. Med dette menes at et individ ikke kun vil betrakte seg selv som enten kvalitetsikrer eller lojalist. Informantenes utsagn viser tydelig at de diskuterer med seg selv de to rollene opp mot hverandre.

Kirkeasyl er en fortvila situasjon. Vi skal ha en lovstat. Men når de [kirkeasylantene] har bestemt seg, er jeg villig til å la meg bruke. Jeg vil jo hjelpe dem, men samtidig skal vi ikke overprøve staten (Informant 8).

I prinsippet skal kirkeasyl gjelde for alle (...) men alle [asylsøkere] som kommer til Norge kan ikke gå i kirkeasyl (...) det er et dilemma. Det kan bli urettferdig (Informant 10).

Det som synes å være det fortvilende, det vanskelige og dilemmaet for informantene er at de i produksjonen av handlingspremisses føler de må velge mellom å se på seg selv som en kvalitetsikrer eller en lojalist. Et annet aspekt som strukturerer handlingspremissene er at de to rollene er blitt assosiert med for og mot kirkeasylproblematikken. Kvalitetsikreren synes for mange å fremstå som en rolle der støtter praksisen med kirkeasyl, mens lojalisten er en rolle som innbefatter en motstand mot kirkeasyl. Men ut ifra sitatene ovenfor hevder jeg at nettopp denne sammenkoplingen har gjort det vanskelig for informantene. For eksempel er ikke

kvalitetsikreren nødvendigvis positiv til kirkeasyl per se, men positiv til å se på seg selv som en aktiv politisk aktør. Og motsatt er ikke lojalisten en rolle som nødvendigvis må tolkes som å inneholde motargument mot kirkeasyl. Lojalisten fremtrer som en rolle som uttrykker at asylpolitikk er myndighetenes oppgave å løse og som samfunnsborger må vi respektere myndighetenes avgjørelser. Argumentene ovenfor, hevder jeg, viser at det ikke fokuseres på kirkeasylordningen (jmf. for eller mot kirkeasyl), men på hvordan det politiske systemet utøver makt og hvordan samfunnsborgere bør reagere på dette.

Handlingspremissene skaper politiske grenser – en oppsummering

Dette kapittelet har diskutert hvordan relasjonen mellom informantene og myndighetene skapes i henhold til tidligere hendelser henholdsvis myndighetenes avslag på kirkeasylantenes asylsøknad og deres manglende effektuering av vedtakene. Informantenes forståelse av myndighetene og relasjonen til dem fremstår som viktige komponenter i deres forståelse av kirkeasylhendelsene. Å karakterisere myndighetskategorien som kompetente versus inkompetente skaper en antagelse om at ”det å støtte opp om kirkeasylene” er en protest (sivil ulydighet) mot myndighetene og omvendt ved å avstå fra å støtte opp om dem viser en tiltro til systemet. Jeg argumenterer imidlertid for at ettersom det ikke eksisterer en gitt lydlig handling blir det i denne sammenheng mindre meningsfullt å karakterisere informantenes forståelse og handlinger som sivil ulydighet eller ikke. Analysen ovenfor viser at informantenes ulike forståelser av myndighetskategorien må knyttes opp til ulike måter informantene forstår seg selv som en del av det politiske system. Disse ulike måtene er med til å strukturere produksjon av de politiske handlingspremissene.

De to handlingspremissene ”kvalitetsikreren” og ”lojalisten” hevder jeg uttrykker ulike måter informantene betegner seg selv som samfunnsborgere. Kvalitetsikreren er ikke opptatt av å revolusjonere og forkaste systemet/myndighetene, men fremtrer som en rolle, der brukeren av den har som intensjon å være kritisk til et system som kan ta feilaktige avgjørelser. Kvalitetsikreren er et handlingspremiss som skaper en politisk grense mellom samfunnsborger og myndighetene. Denne grensen hevder jeg legitimeres gjennom kvalitetsikreren karakter av å være, gjennom det Almond og Verba karakteriserer som en deltakende politisk kultur, en aktiv politisk aktør. Som kvalitetsikrende samfunnsborger ligger det en forpliktelse i denne rollen om at myndighetene skal kontrolleres, på samme måte som myndighetene kontrollerer samfunnsborgere. Slik hevder jeg at det skapes en politisk grense mellom henholdsvis samfunn/samfunnsborgere og myndighetene.

Lojalisten er derimot en rolle hvor brukeren har som intensjon å avstå fra å delta i myndighetenes avgjørelser. Myndighetene er nettopp valgt for at samfunnsborgere generelt skal slippe å beskjefte seg med slike avgjørelser. Systemet/myndighetene fremtrer som kompetente og har legitim utøvende makt. Lojalistrollens karakter kan betegnes som et uttrykk for det Almond og Verba karakteriserer som den subjektorienterte politiske kultur. "Selvet" som politisk aktør er fraværende. Lojalisten er et handlingspremiss som også produserer en politisk grense. I stedet for å skape et skille mellom samfunn og stat, skaper den politiske grensen en kopling mellom dem.

Det konfliktylde i relasjonen mellom informantene og myndighetene er imidlertid at informantene som individer ikke nødvendigvis velger enten kvalitetsikreren eller lojalisten som handlingspremiss. Disse handlingspremissene fremstår som prototypiske måter å tenke på seg selv som samfunnsborger og i lys av kirkeasylhendelsene synes informantene å poengtere at begge handlingspremissene brukes. De to handlingspremissene skaper imidlertid konflikt nettopp fordi ulike politiske grenser trekkes. Konflikten kan betegnes som informantenes usikkerhet om hvordan de posisjoneres i forhold til myndighetenes maktutøvelse og særlig når det gjelder hvilken posisjon informantene selv mener de bør ha.

Kapittel 8 Sosiokulturelle handlingspremisser

Slik som hendelser forut for kirkeasylhendelsene hevdes å strukturere de politiske handlingspremissene skal jeg i det følgende også ta utgangspunkt i en hendelse som jeg hevder er med på å skape grunnlag for produksjon av sosiokulturelle handlingspremisser. Denne hendelsen er kirkeasylantenes ankomst til Norge som asylsøkere. Informantenes forståelse av kirkeasylhendelsene synes i stor grad å involvere en diskusjon omkring kirkeasylantenes status som asylsøkere. I det følgende skal dermed fokus rettes mot det jeg har valgt å betegne som *innvandrerkategorien*. Jeg argumenterer for at meninger som tillegges kategorien også har vært viktige i informantenes forståelse av særlig *kirkeasylantkategorien*. Ulike meninger som konstrueres tilknyttet disse kategoriene skaper således relasjoner mellom informantene og kirkeasylantene og danner videre grunnlag for informantenes produksjon av handlingspremisser.

Innvandrerkategorien

Kategorien *innvandrere* fremstår som en mangfoldig kategori i Norge. Myndighetene definerer i sin stortingsmelding innvandrere som: personer som selv har innvandret til Norge, og som har to foreldre som er født i utlandet. Denne gruppen omtales også som førstegenerasjonsinnvandrere (Stortingsmelding nr. 49, 2003-2004). Trass i at innvandrerkategorien er forholdsvis vid i definisjonen er den ikke den eneste kategorien som brukes for å betegne personer som ikke er født i Norge, men som allikevel har fått en tilknytning hertil. Barn av førstegenerasjonsinnvandrere, som gjerne er født i Norge benevnes med kategoriene: personer med annen innvandrerbakgrunn, annengenerasjonsinnvandrere eller etterkommere. Et annet skille i innvandrerkategorien er å skille mellom vestlig og ikke vestlig innvandrere samt innvandrere fra den tredje verden. Andre kategorier bygger på å skille ut og kategorisere de personer som har måttet flykte fra landet sitt i frykt for sitt eget liv. Kategorier som benevner denne situasjonen er flyktninger, asylsøkere, familiegjennforente,

personer som har fått opphold på humanitært grunnlag, overføringsflyktninger (også kalt FN-flyktninger) og de som har fått kollektiv beskyttelse (ofte større folkegrupper) (Stortingsmelding nr. 49, 2003-2004).

Disse ulike kategoriene er produsert særlig i henhold til at det gis ulike rettigheter og plikter avhengig av hvilken kategori en person hører inn under. Kategoriene uttrykker en status som definerer særlig forholdet mellom myndighetene og personen som innehar statusen. Men i forhold til andre, gjennom mediedebatter eller dagligtale er det derimot ikke nødvendigvis kategoriens rettigheter og plikter som gir mening til dem. Vi bruker ofte for eksempel roller og rolleadferd for å forklare og forstå hvordan kategoriene fremstår for oss. Erfaring, både individuell og intersubjektiv, utgjør grunnlaget for denne meningstilskrivelsen. Videre skal jeg vise ulike måter informantene forsto innvandrer-kategorien på gjennom å se på hvilke andre kategorier de plasserer innvandrer-kategorien i og sammen med. Med andre ord skal jeg søke informantenes konstituering av innvandrer-kategorien.

Innvandrere er kriminelle

Informantene fokuserer i liten grad på hva som skiller de ulike statusene, som er definert av myndighetene, fra hverandre. Kategoriene flyktning, innvandrer, asylsøker osv. brukes om hverandre og referer i størst grad til personer som ikke er født i Norge. I stedet for å skille mellom de ulike statusene, bruker informantene andre kategorier gjennom roller og rolleadferd for å beskrive og forklare innvandrer-kategorien. En informant hevdet at: *Kriminalitet er vi ikke glade for å importere (...) Vi har liten kriminalitet i Norge. Det er stor risiko for å importere. Noen tar med seg vaner. Det er andre måter å se mitt og ditt på. De burde bli utvist hvis de stjeler (Informant 19)*. Kategorien ”kriminell” fungerer i sitatet som et tegn som strukturer innvandrer-kategorien. En innvandrer, det være seg en flyktning eller asylsøker blir sett på som en potensiell kriminell som betegnes med særlig handlingen ”å stjele”. En annen informant synes imidlertid å skille mellom to ulike kategorier. *Det er mye kriminalitet. Vi vil synes synd på folk, men når vi blir utnyttet. Tyveri skjer helst fra asylanter enn de fastboende. Skal de være her så får de holde seg i skinnet (Informant 8)*. Trass i utsagn om at det er forskjell på fastboende (eks. flyktninger) og asylanter (asylsøkere), viser sitatene at det er mindre fokus på å skille mellom de kategoriene myndighetene har produsert og mer fokus rettet mot å skape mening til kategorien gjennom å bruke andre kategorier, i dette tilfellet ”kriminell”.

Informantene karakteriserer ikke handlingen ”å stjele” som bare det å gå inn i en butikk og ta med seg noen varer. En informant hevder at: *Jævla frekke mange innvandrere. De utnytter systemet og går på trygd. De er tyvkjeltringer. Noen forteller for eksempel at de bare har en jobb, men har egentlig flere. Slik unngår de å betale skatt. Det er rikfolk som kommer. Det er bare de som har råd. Jeg liker ikke at de utnytter Norge (Informant 9).* Informanten overfører handlingen ”å stjele” til også å strukturere situasjonen der innvandrere får trygd og økonomisk støtte fra staten. Denne meningstilskrivelsen kan synes å være produsert gjennom metaforen ”sosialklient = kriminell”. Å betegne innvandrere som kriminelle gjøres således gjennom å betegne dem implisitt som sosialklienter. Metaforen viser hvordan et kjent erfaringsfelt, kriminelle stjeler, overføres til en mer abstrakt ytelsesrelasjon mellom myndighetene og sosial klienter, som dermed brukes for å skape mening til innvandrerkategorien.

En informant påpeker at det ikke er asylsøkerne som er problemet når han/hun hevder at: *De stjeler som takk for at de får komme og bo her. Det går utover de kjekke [asylsøkerne]. Vi er positive til asylsøkere, men negative til stjeling (Informant 29).* Fokuset i utsagnet rettes mot selve handlingen ”å stjele”, som informanten understreker ikke nødvendigvis tilhører innvandrerkategorien. Det opprettes en grense som skiller innvandrerkategorien inn i henholdsvis kjekke og kriminelle innvandrere.

Innvandrere er lykkejegere

Videre påpeker informantene at innvandrere synes å ha forskjellige intensjoner med flukten/innvandringen. En informant hevder at: *Noen sier at det er alt for mange svarte her. Det er helt rasistisk. Men det finnes mange gratispassasjerer. Vi må finne de reelle flyktningene (...) bekvemlighetsflyktninger er ikke reelle flyktninger (Informant 4).* Informanten skiller her mellom å karakterisere flyktninger som gratispassasjerer/bekvemlighetsflyktninger på den enes side og reelle flyktninger på den annen side. Metaforen ”flyktninger = gratispassasjerer” synes å skape meninger som ikke passer inn i informantens forståelse av hva som bør være intensjonene til flyktninger.

En annen informant uttrykker at: *Det er mange som trenger beskyttelse, men det er også mange lykkejegere (...) De fleste er stort sett hyggelige og høflige (...) men er det de som kommer som trenger det mest? De som kommer har jo tydeligvis midler. De har penger til å flytte. FN's kvoteflyktninger er rette flyktninger (Informant 8).* Metaforen som brukes ovenfor

”flyktninger = lykkejegere”, er en metafor som betegner flyktninger som jakter på å få et bedre liv. Å jakte på lykken kan i enkelte kontekster synes å uttrykke positive assosiasjoner. Men i denne konteksten synes de negative assosiasjonene å strukturere innvandrer-kategorien gjennom underkategorien *flyktning*. Flyktningene ses på som jegere og den norske velferdsstaten blir således ”byttet” gjennom å gi dem økonomisk støtte og beskyttelse i form av asyl. Informantene uttrykker også at verdige flyktninger ikke skal ha økonomiske interesser og intensjoner med en eventuell asylsøknad. De som selv klarer å komme seg til Norge ses på som rike og passer ikke inn i informantenes forståelse av verdige flyktninger. FN’s kvoteflyktninger derimot karakteriseres mer henimot kategorien ’verdige flyktninger’. Informantene uttrykker at disse nok er mer reelle flyktninger, særlig tatt i betraktning at de sannsynligvis har færre økonomiske midler. Forståelsene som er tuftet på disse tegnene kan sies å være instanser av metaforen ”god økonomi = velstand/velferd”. Informantene gir uttrykk for at mennesker som har god økonomi ikke trenger asyl på lik linje med mennesker som ikke har dette. Det vil således ikke gi mening til informantene at mennesker flykter fra sitt eget land, sett at de har god økonomi.

Innvandrere er løgnere

Det er mye løgn fra de som kommer. Mange bløffer på alderen for å kunne være mindreårige. Myndighetene må skjære igjennom (Informant 35).

Innvandrer-kategorien blir her satt sammen med det å være en løgner. Det uttrykkes et syn på at personer som kategoriseres i innvandrer-kategorien prøver å lure myndighetene i Norge. For eksempel oppfattes asylsøkere som bløffere enten gjennom å lyge på alderen eller å lyge om historien som skal gi grunnlag for å innvilge asyl. Dette tillitsforholdet synes å være svært viktig i forhold til hvilket syn informantene har på innvandrer-kategorien og særlig hvilke handlingspremisser som utformes ved spesielle hendelser (senere i kapittelet skal vi også se på løgnerrollen i forhold til forståelsen av kirkeasylant-kategorien).

På 1980-tallet var det noen asylsøkere som skulle sendes ut. Det var i den forbindelse en stormobilisering fra lokalbefolkningen. Befolkningen her ville ikke at de skulle sendes hjem. Avisen fulgte opp og dro til det landet som de hadde reist tilbake til. Men de hadde det jo bra. Dette bekrefter jo at asylsøkere er noen luringer. Det bekrefter at det ikke er farlig å bli hjemsendt (Informant 27).

Trass i at sammenhengen mellom innvandrer-kategorien og i denne sammenheng løgnerrollen i utgangspunktet er vilkårlig, viser sitatet ovenfor at slike sammentrekninger gjøres ut i fra erfaring. Saken som informanten henviser til var en stor og omfattende sak på Vik, hvor mange deltok i å støtte asylantene som skulle sendes ut av landet. Etter at journalister hevdet at de hadde det bra i det landet de dro tilbake til følte mange at deres engasjement ble latterliggjort. Enkelte følte de hadde blitt lurt og latt seg bruke i den situasjonen. Erfaringer fra denne hendelsen har for enkelte av informantene skapt en pragmatisk omstrukturering av meningsinnholdet til innvandrer-kategorien.

Innvandrere er synlige og mange

Informantenes konstituering av innvandrer-kategorien baserer seg også på tegn som tar utgangspunkt i synlighet og kvantitet, for å skape mening til den. En informant uttrykker at: *Folk mener vi har for mange. Vi har for mange svartinger, asylsøkere og innvandrere. På formiddagen er det bare mørke mennesker i sentrum (...) hvis det blir for mange blir vi motstandere. De gjør oss ikke noe, men psykisk er de for mange (Informant 28)*. Ytterligere påpeker en annen informant at: *Norge er et lite land. Hvis de blir for mange er det lett å se dem (Informant 8)*. Informantene uttrykker at det må være et forhold mellom personer som tilhører innvandrer-kategorien og lokalbefolkningen/nordmenn. Negative konnotasjoner knyttes opp til den forskjellen som informantene synes disse innvandrerpersonene representerer. Ettersom denne forskjellen er synlig må den også begrenses. Det visuelle har i den vestlige kulturen vært svært viktig og i mange tilfeller strukturert store deler av den vestlige måten å tenke om verden på (Rose 2001) Når forskjellen er synlig og i tillegg utgjør en stor mengde forbindes dette med frykt av de som definerer forskjellen. I slike situasjoner fremtrer også disse negative bildene på forskjellen slik som jeg har analysert til nå i kapitlet. Men finnes kun negative bilder av innvandrer-kategorien?

Oss og de Andre – en dikotomi

Vi har ikke nok erfaring [med flyktninger]. Alle ser så forskjellige ut. Hvis de vil være norske er det ikke noe problem, men hvis de er fremmedarta så blir det ikke så lett (Informant 16).

Sitatet viser hvorledes informantene fokuserer på at flyktningene er forskjellige fra nordmenn og at denne forskjellen fremtrer som vanskelig. Skillet mellom Oss og de Andre synes å være en distinksjon som i analysen ovenfor er svært fremtredene og som i det videre skal betraktes som system for hvordan innvandrer-kategorien posisjoneres. Teoretisering om Oss og de

Andre dikotomien har, i følge Gran (2002), skapt ulike tilnæringer til å studere tema som etnisitet, rasisme, innvandring og migrasjon, for å nevne noen. De ulike tilnæringerne har imidlertid fellestrekk, særlig i å fokusere på; hva er forskjell, hvordan konstrueres forskjell og de senere tilnæringer som søker mot å oppheve forskjellestenkningen. Å tenke forskjell som konstruert er særlig influert av blant andre E. Saids teori om Orientalismen. I denne teorien er det nettopp den sosiale konstruksjonen av den Andre som Said prøver å belyse. Et av hovedpoengene til Said er at representasjoner, eller systemer av representasjoner, ikke viser til bakenforliggende essens (Gran 2002:189).

Det viste seg at sannheten om den Andre til enhver tid var negasjonen av det vesten forsto som sannheten om seg selv (Gran 2002: 183).

Skillet mellom Oss og de Andre, i Orientalismen, fremtrer i det Vesten tildeler orienten ”den Andre rollen” slik at Vesten kan hegne om sin identitet som overlegen (Gran 2002:189). Denne relasjonelle tilnæringerne fokuserer på konstruksjonen av den Andre gjennom et hermeneutisk perspektiv i det konstruktøren gjør dette ut i fra hva hun/han tenker er historisk, ideologisk og sosialt ønskelig. I tillegg hevder Gran at konstruktøren må befinne seg i en maktposisjon som gir han/hun mulighet til å konstruere den Andre. Ofte har den Andre blitt konstruert med en identitet som er negativ og statisk og hvor konstruktøren definerer seg selv som alt annet enn dette Andre, som positiv og dynamisk. Dette kaller Gran en ”skrytende selvdefinering via negasjon”. Men hun påpeker også at denne logikken kan snus på hodet i det den Andre også kan defineres med en positiv identitet og således konstrueres ”en kritisk selvdefinering via negasjon” hos konstruktøren.

En skrytende selvdefinering via negasjon hevder jeg er en av de mekanismene som tydeliggjøres i analysen ovenfor. Å karakterisere de Andre gjennom innvandrerkategoriene med roller, metaforer, indekser og kategorier som skaper negative assosiasjoner, hevder jeg, også skaper en selvdefinering om at informantene/nordmenn/ Oss, ikke er slik. Vi liker ikke at folk stjeler fra oss, vi liker ikke å bli lurt, vi liker ikke økonomisk utnyttelse av trykkesystemet vårt. Vi’et fremstår som alt det innvandrerkategoriene ikke er. Forskjellen fremtrer dermed ikke bare idet innvandrerkategoriene defineres gjennom bruk av roller, metaforer, indekser og andre kategorier, men i relasjonen mellom hva som skiller innvandrerkategoriene og informantene/oss. Informantene skaper med andre ord et negativt bilde av innvandrerkategoriene gjennom å karakterisere det som det motsatte av seg selv, det positive.

Til nå har jeg i stor grad fokusert på hvilke negative representasjoner som formidles i konstitueringen av innvandrerkategori. Trass i at disse var de mest fremtredende gjennom materialet finnes også andre representasjoner. Særlig fant jeg det nyttig å se på disse gjennom begrepet **kritisk selvdefinering via negasjon**.

En informant hevder at: *Her blir ikke folk kjent. Det handler om enkeltmennesket. Vi snakker kun om innvandrere som stjeler, vi setter dem i bås (Informant 31)*. Informanten problematiserer lokaliseringen av alle innvandrere inn i en kategori. I utsagnet påpekes det at innvandrere også er enkeltmennesker og således ikke bare fremtrer med en status som ”innvandrer”. Ytterligere påpeker en annen informant at: *De[lokalbefolkningen] greier alle under samme kam. Slik samfunnet utvikler seg er ikke særlig tolerant (Informant 40)*. Det å ”greie alle under en kam” synes her å fremstå som en metafor som skaper negative assosiasjoner til det å lokalisere alle innvandrere i samme kategori.

En annen informante hevder at: *Generelt er det mye snakk om asylpolitikk. Problemet er hvorfor det er skummelt med en mørk nabo. En drittsekk er en drittsekk uansett. Media har hengt seg på dette med utlendinger (Informant 11)*. Informanten inntar en kritisk holdning til hvordan vi for det første lokaliserer alle innvandrere, flyktninger osv. i en kategori og videre hvordan denne kategorien settes sammen med andre kategorier som drittsekk. Informantene stiller seg kritisk til at kategorier som skaper negative assosiasjoner settes sammen med innvandrerkategori. Informanten retter således kritikken mot Oss, vi som kategoriserer og ikke mot de som lokaliseres i innvandrerkategori.

Videre poengterer en informant at: *Norge er et rikt land, vi må ha plass til innvandrere (Informant 41)*. Informanten retter fokus mot at det er ”vi” som må tilrettelegge for innvandring og argumenterer for dette med gjennom metaforen ”Norge = rikt land”. En annen informant retter også fokus mot ”vi’et” i utsagnet: *Generelt er det ikke mer rasisme her enn andre steder. Det er en utbredt oppfatning at det er for mye innvandring (...) Men det finnes mye bra folk blant utlendingene. Det er fremmedfrykten som driver oss (Informant 25)*. Informanten problematiserer at innvandrerkategori ikke nødvendigvis trenger å koples til tegn som skaper negative assosiasjoner. Informanten hevder at ”årsaken” til at denne koplingen skjer, struktureres av ”vår fremmedfrykt”.

Først og fremst vil jeg understreke at informantene også i sitatene ovenfor bruker dikotomien Oss og de Andre. Men i stedet for å tegne et positivt bilde om Oss og et negativt bilde om de Andre (innvandrer-kategorien), gjøres det motsatte. Det er med andre ord vi som setter innvandrere i bås, det er vi som ikke er tolerante, det er vi som synes det er skummelt med en mørk nabo, det er vi som må ha plass til dem og det er vi som lar oss drive av fremmedfrykten. Sitatene, argumenterer jeg for, viser hvordan informantene foretar en kritisk selvdefinering via negasjon. I disse utsagnene er det vi (Oss) som fremstilles som negative og de (de Andre) som defineres med positive bilder og representasjoner.

I dette kapitlets første analysedel har fokus i stor grad kretset om ulike måter å definere og forstå "de Andre" på. Informantene synes på den ene siden å karakterisere innvandrer-kategorien ved å foreta det Gran betegner som en skrytende selvdefinering via negasjon. Innvandrere som kriminelle, lykkejegere og løgnere er lokaliseringer som både skaper mening til innvandre-kategoriene, men som også skaper mening til hvordan "vi nordmenn" er, henholdsvis som det motsatte av disse kategoriene. Innvandrer-kategorien ble imidlertid også sett på gjennom en kritisk selvdefinering via negasjon. Her er fokuset på at det er Vi (Oss) som tildeles negative karakteristikk og særlig problematiseres selve kategorisering, i det alle innvandrere kategoriseres i samme kategori. Gitt dikotomien Oss og de Andre og ulike måter å forstå innvandrer-kategorien på, hvor lokaliseres kirkeasylantene?

Kirkeasylant som kategori

Myndighetene operer, som skrevet ovenfor med mange ulike varianter av innvandrer-kategorien. *Kirkeasylant* som kategori er imidlertid ikke å finne i deres begrepsapparat. Det vil si at kategorien "kirkeasylant" verken har formelle rettigheter eller plikter knyttet til seg. Før kirkeasylantene i de to hendelsene gikk inn i kirken var de asylsøkere av status. Men asylsøkerstatusen til kirkeasylantene er kun knyttet til relasjonen mellom dem og myndighetene. I forhold til informantene har disse to familiene status som kirkeasylanter.

Kirkeasylanter er norske

Et fokus som informantene vektlegger for å skape mening til kirkeasylant-kategorien er å fokusere på at de er Norske, og karakteriseres som en del av Oss i forhold til dikotomien Oss og de Andre. En informant hevdet at: *På kollen er det bare den familien. De er ikke fremmedfugler, de har tilpasset seg og går ikke i annerledes klær. De ser ikke annerledes ut.*

De er derimot annerledes enn andre flyktninger (Informant 4). Informanten bruker i denne sammenhengen ”klær” som en indeks i sin søken på å lokalisere kirkeasylantene. Informanten påpeker at ettersom de ikke er forskjellige fra informantene selv, plasseres de heller ikke inn i innvandrerkategorien som ble diskutert tidligere i dette kapittelet.

Integrasjon syntes å være et viktig aspekt i informantens forståelse av kirkeasylantkategorien. En informant hevdet at: *Hadde snakka med dem før. Ikke mye. Ungene var integrert og folk kjente dem fra før (...) de er en del av bygda (Informant 9).* En annen informant påpekte også at kirkeasylantene var integrerte i lokalbefolkningen på stedet. *Her er kirkeasylantene integrert i bygdefolket (...) de er egentlig norske i opptreden (...) de går inn for å bli nordmenn. De er sympatiske og kjekke (Informant 14).* Et interessant aspekt i de to sitatene ovenfor er hvorledes integrasjon forstås gjennom metaforen som i dette tilfellet kan settes opp som ”integrasjon = norsk”. Integrasjon forstås i denne sammenheng mer i retning av hva som betegnes som assimilasjon. Således uttrykkes det at kirkeasylantkategorien er en del av Oss og fremstår som det motsatte (negasjonen) av innvandrerkategorien.

Er kirkeasylanter løgnere?

Hvis de [kirkeasylantene] hadde bløffa hadde jeg blitt skuffa (Informant 9).

I konstitueringen av innvandrerkategorien var ”løgnerrollen” et sentralt aspekt i informantenes forståelse av dem. ”Løgnerrollen” synes også å fremtre som et viktig aspekt i informantenes forståelse av kirkeasylantkategorien. En informant hevder at: *Risikerer de [kirkeasylantene] det de sier når de drar tilbake? Blir de drept og torturert? UDI mener ikke at de vil bli utsatt for dette, de har sagt nei til opphold (Informant 39).* Informanten synes å måtte ta stilling til på den ene side om myndighetene har gjort rett avgjørelse ved å ikke gi kirkeasylantene opphold og på den annen side om kirkeasylantenes sak taler for at de skal få oppholdstillatelse i Norge. Kirkeasylantenes handling, ved å gå inn i kirkeasyl, reiser et spørsmål til menneskene rundt dem og nærmest spør dem om tillit til deres egen asylhistorie og ikke til myndighetenes vedtak. Hendelsene skaper her en konflikt for informantene idet de synes å måtte velge hvem de ønsker å tro på. Således hevder jeg at det skapes to sannheter som i lys av hendelsen må velges mellom. Dette aspektet må imidlertid ses i sammenheng med de politiske handlingspremissene, der informantene har en oppfatning av myndighetenes vedtak og hvilken tillit informantene har til myndighetene (jmf. kvalitetsikreren og lojalistrollen).

Trass i at det oppstår en usikkerhet i henhold til diskusjon mellom informantenes tillitt til myndighetene versus kirkeasylantene, påpekte en av informantene at: *Vi må la tvilen komme den tiltalte til gode. Det kan jo være et tegn på reell frykt når de har sittet så lenge (Informant 30)*. Her bruker informanten tegnet ”lenge i kirkeasyl” som en indeks på kirkeasylantenes reelle frykt. Indeksen ”lenge i kirkeasyl” synes å strukturere informantens produksjon av tillitt til kirkeasylantene og således utelukkes også plasseringen av kirkeasylantene i ”løgnerrollen”. En annen informant uttrykker tillitt til kirkeasylantene ved å hevde at: *De hadde ikke rømt fra slekt og venner hvis det ikke lå noe bak. Du rømmer ikke fra et land uten videre (Informant 14)*. Informanten konstruerer i utsagnet ovenfor en forståelse som bygger på antakelsen om at ”det å rømme” kun forstås som forårsaket av noe eller noen. Informanten poengterer at ”noe ligger bak” og dette noe blir således årsaken til at kirkeasylantene ”rømte”. Tillit til kirkeasylantene skapes således ved å betrakte ”det å rømme” som ikke mulig med mindre det er forårsaket av noe.

En tredje informant hevdet at tillitt til kirkeasylantene synes å kunne skapes gjennom å nettopp å betegne dem som asylsøkere. *Å være asylsøker er en legal handling. Det er en grunn til at de kommer til Norge (Informant 41)*. Informanten påpeker at asylsøker er en kategori som i forhold til staten gir personer som plasseres i kategorien visse rettigheter og plikter. Ved å rette fokus mot innvandrer-kategorien skaper informanten således tillitt til kirkeasylantene.

En interessant observasjon er hvordan dette spørsmålet om troverdighet og tillit plasserer kirkeasylant-kategorien sammen med innvandrer-kategorien. I det tidligere så vi hvordan også innvandrer-kategorien ble satt sammen med løgnerrollen. Forskjellen synes likevel i det utsagnene var henholdsvis at innvandrere er løgnere, i forhold til sitatene ovenfor som viser en tvil fra informantenes side, om kirkeasylantene er det eller ikke. Men tatt i betraktning at for eksempel personer som tilhører flyktning-kategorien har fått oppholdstillatelse fra myndighetene, hvorfor betraktes disse som løgnere? Hvorfor hersker en større tvil mot kirkeasylantene, som faktisk ikke har fått innvilget sin asylsøknad?

Pragmatikken i forholdet mellom informantene og tegnene de bruker for å benevne kirkeasylantene, hevder jeg, kan tolkes som ulik den pragmatikken som brukes mot å forstå innvandrer-kategorien. Spørsmål informanten selv stiller seg er som i sitatene ovenfor: hva

skjer hvis de sendes tilbake? Informantene hevder de blir skyldige om det skulle skje noe galt med kirkeasylantene. Kirkeasylantene kan heller ikke i så stor grad benevnes med kategorier som ble brukt om innvandrerkategoriene, som for eksempel kriminell, løgner, lykkejeger osv. Ingen ønsker å ha en kriminell, en som søker økonomisk lykke eller en løgner og bedrager i kirken. Hadde disse begrepene blitt brukt for å skape mening til kirkeasylantkategorien, hadde det ikke vært meningsfullt for informantene å hjelpe, godta eller støtte opp om kirkeasylet (om hjelpe-offer relasjonen, se kapittel 9).

Kirkeasylanter er Gjester

Informant: Kirkeasylanter er gjester som ikke vil gå. Det er ikke opp til meg å bestemme. Det er bare noe som skjer. Kirken er åpen for alle.

Forsker: Tenker du på alle asylsøkere som gjester?

Informant: ehh...nei, jeg tror ikke det. Jeg er åpen for at det kan virke slikt, men nei jeg tror ikke det. Det var i forbindelse med at kirkeasylantene går inn i et hus (kirken), slik som gjester går inn i et hus når de er på besøk. Det var et begrep som bispedømmet brukte. (Informant 27).

Informantens utsagn kan uttrykkes gjennom metaforen "kirkeasylanter = gjester". Å være en gjest kan tolkes som at personen både er inkludert og ekskludert. En gjest er inkludert i det vedkommende kjenner verten, derav gjestebesøket. Men likevel er gjesten ikke en del av det stedet som verten er en del av, altså er gjesten også ekskludert. Forholdet som opprettes mellom informantene og kirkeasylantene kan uttrykkes som "vert - gjest = lokalbefolkningen - kirkeasylantene". Forholdet forstås som at slik en vert forholder seg til gjester, slik forholder informantene seg til kirkeasylantene.

Videre er et gjestebesøk et opphold som karakteriseres ved å være midlertidig. At verten hører hjemme og gjerne bor på stedet, mens gjesten bare er der for en kort tidsperiode er kanskje den største forskjellen på verten og gjesten. En viktig rolleforventning til rollen gjest vil med andre ord være å kjenne sin besøkstid. En informant problematiserer dette tidsaspektet ved å hevde at: *Kirkeasyl skal være kortvarig, midlertidig og ingen blivende løsning (Informant 6).*

Det er grenser for hvor lenge et gjesteopphold kan vare og grensen dras i henhold til det motsatte som er fast, permanent opphold på stedet. Å karakteriseres kirkeasylantene som gjester skaper mening til hvordan informantene kan velge å se på hendelsene. Informantene ses på som vert som skal varte opp gjestene (kirkeasylantene) ved å gi dem det de trenger og

ta seg av dem. Men det understrekes at det må være midlertidig. Problemet ved å karakterisere kirkeasylantene som gjester er at de bryter rolleforventningen om gjestebesøkets midlertidighet. Dermed rettes også fokus hele tiden mot hva som skjer i kirkeasylsaken, hva skal gjøres og det jobbes med å finne en avslutning på kirkeasylene. Metaforen ” kirkeasylanter = gjester” produserer således en mening som kan tolkes som at kirkeasylantene synes å ha vært for lenge i kirkeasylene.

Innholdet i kirkeasylantkategorien synes i denne analysen å skille seg fra hvilke tegn som informantene brukte om innvandrer-kategorien. Oss og de Andre dikotomien synes å skape en forskjell, som kirkeasylantkategorien ikke passer inn i, trass i at problematikken med dikotomien er til stede. Kirkeasylantene har både blitt ekskludert fra det nasjonale fellesskapet, men søker å bli inkludert på et lokalt nivå. De er outsiders og kan gjennom enkelte tema sammenstilles med den prototypiske innvandrer-kategorien, men ses like gjerne på insidere, som Oss gjennom å være norske og integrerte. For å bruke Sibley’s begrep er de verdige gjennom denne insider og inklusjonsmekanismene, men på samme tid uverdige, gjennom eksklusjon og outsiderperspektivet. Kirkeasylant kategorien befinner seg metaforisk mellom Oss og de Andre og skaper uorden i kategoriseringen som ellers brukes om for eksempel asylsøkere. Er det dermed slik at kirkeasylantkategorien representerer en overskridelse av de grensene som produseres gjennom dikotomien Oss og de Andre? I så fall hvordan krysses disse grensene?

Generaliserte Andre versus signifikante Andre – to handlingspremisser

Som nevnt ovenfor var det på 1980-tallet en stormobilisering av lokalbefolkningen på Vik mot å støtte opp om noen asylsøkerfamilier som hadde fått beskjed om å sendes hjem. En journalist spurte en av de involverte fra lokalbefolkningen; ”men hvorfor hjalp du nettopp disse asylsøkerne, det er mange asylsøkere som trenger hjelp.” og han svarte; ” Ja, men jeg kjenner ikke de andre” (Feltsamtale på Vik).

Utsagnet viser hvordan det skapes et skille mellom ”de kjente asylsøkerne” og ”de ukjente asylsøkerne”. Videre påpeker en informant at: *Hvis jeg skal engasjere meg så må jeg kjenne noen (Informant 10)*. En annen informant uttrykte at: *Asylantene gikk i blant oss. De hadde en omgangskrets før de gikk i kirkeasyl (Informant 15)*. Kjennskap til kirkeasylantene synes å fremtre som strukturerende for produksjonen av ulike sosiokulturelle handlingspremisser.

Kjennskap synes å fremstå som et element som skaper andre grenser enn skillet mellom Oss og de Andre. Kjennskap betyr imidlertid ikke nødvendigvis en overskridelse fra den ene kategorien, de Andre, til den andre kategorien, Oss. Grensen synes mer å produsere et skille som deler "de Andre" kategorien inn i to underkategorier, i denne sammenheng ved å skille mellom kjente og ukjente asylsøkere.

Mead (1936) argumenterer for at konstruksjon av "selvet" skapes gjennom sosiale prosesser som i ulike faser oppfordrer til å kunne karakterisere oss selv utenfra, fra *den generaliserte Andre*. Premisser for handling er med andre ord ikke en privat, individuell avgjørelse, men vil være avhengig av å kunne se seg selv fra et generalisert perspektiv. Den generaliserte Andre blir således "et organisert felleskap eller en sosial gruppes perspektiv som har blitt inkorporert i det individuelle selvet" (Mead 1936 i Ritzer 2000:329). Innvandrer-kategorien som ble søkt konstituert ovenfor synes å kunne fremtre som "den generaliserte Andre". Informantenes fokus på innvandrere som kriminelle, lykkejegere og løgner synes å fremtre som et felles perspektiv inkorporert som negasjonen av "selvet/Oss". De meninger som tillegges innvandrer-kategorien er det motsatte av hva som tilegnes "nordmenn, Norge, Oss". Mead bruker imidlertid flere nyanserte begreper av den "de Andre" hvor begrepet *signifikante Andre* har fått gehør for en rekke teoretiske tilnærminger.¹⁴ Signifikante Andre fremstår som de individer som er følelsesmessig viktige for selvet/Oss og som vi har knyttet primære relasjoner til. Signifikante Andre kan være venner og familie som fungerer som konstituerende for individets konstruksjon av selvet.

Kategorien "de Andre" i dikotomien Oss og de Andre synes, gitt informantenes fokus på kjennskap, å kunne splittes gjennom å dele kategorien inn i to underkategorier ved å skille mellom "den generaliserte Andre" og "signifikante Andre". Jeg argumenterer for at heller enn å søke å plassere kirkeasylant-kategorien inn i dikotomien Oss og de Andre, synes Meads distinksjon mellom "generaliserte Andre" og "signifikante Andre" å kunne skape forståelse for hvorledes kirkeasylant-kategorien forstås av informantene. Ved å plassere kirkeasylantene inn i "den generaliserte Andre" skapes et handlingspremiss som i stor grad oppfordrer til å tenke om kirkeasylantene på samme måte som innvandrer-kategorien. Informantenes fokus på

¹⁴ Signifikante Andre er et begrep som er fremsatt av Harry Stack Sullivan. Begrepet tar imidlertid utgangspunkt i Meads teoretisering om forskjellen på generaliserte andre og nære personer som fremstår som modeller for vår adferd også omtalt som blant annet: konkrete andre, spesifikke andre, organiserte andre (Ritzer 2000:329).

kirkeasylantene som ”signifikante Andre” skaper derimot et annet utgangspunkt for produksjon av handlingspremisser. Ved å betrakte dem særlig som venner produseres en oppfordring om å hjelpe kirkeasylantene og ”det å hjelpe dem” fremstår som meningsfullt. Men hvordan har kirkeasylantene krysset grensen fra å være ”generaliserte Andre” (asylsøkere) til å bli ”signifikante Andre” (venner)?

Kjennskap synes i hovedsak å konstrueres gjennom erfaring mellom i denne sammenheng informantene og kirkeasylantene. En informant hevder at: *Det er en usalig salat, en graut av fremmedfrykt, mangel på kunnskap og mangel på kontakt med folk som er annerledes. Alle skulle hatt innvandrere venner. Slik kunne de forstå dem, ikke bare gjennom kunnskap, men også gjennom følelser. Det er opplevelsene som skaper konklusjonene (Informant 31).* Informanten synes å i utgangspunktet skape et skille der Oss koples med det normale og innvandrerkategorien koples med det som er ”annerledes”. Informanten bruker tegn som ”kontakt”, ”kunnskap” og ”følelser” og ser på disse som konstituerende for hvordan det er mulig å restrukturere meningen som tillegges individer som tilhører innvandrerkategorien fra ”generaliserte Andre/innvandrere” til ”signifikante Andre/venner”. Tegnene ”kontakt”, ”kunnskap” og ”følelser” kan ses på som ulike måter å skape erfaringer på. En annen informant påpeker ytterligere at: *Det dreier seg om følelser. Har de [lokalbefolkningen og kirkeasylantene] blitt kjente så blir fremmedfrykten borte (Informant 20).* ”Fremmedfrykten” er et tegn som synes å skape mening til de følelsene informanten har om innvandrerkategorien, som den generaliserte Andre. Denne følelsen kan i følge informantene endres gjennom at det skapes erfaring mellom informantene og kirkeasylantene.

En annen informant påpeker at erfaring, som det å bli kjent, må ses i sammenheng med et tidsaspekt. *Innvandrere er annerledes. Det tar lang tid. Men når man blir kjent med dem, da blir vi glade i dem (Informant 32).* Overskridelsen fra ”generalisert andre” til ”signifikant andre”, hevder informanten, kan ta ”lang tid”. Tidsaspektet synes således å bidra til at kirkeasylantkategorien kan fremstå som svært ambivalent og vanskelig for informantene å definere ettersom kjennskap forstås som en lang prosess.

Mens enkelte av informantene hevder at ”kjennskap = en lang prosess” synes andre å karakterisere kjennskap som en umiddelbar erfaring.

Jo mindre du vet, jo mindre følelser settes i sving. Hvis jeg hadde sett ungene [kirkeasylbarna], visst mer, hadde jeg også blitt engasjert (Informant 30).

Jeg er så redd for hva de [kirkeasylantene] kan gjøre med meg. Hva skjer når jeg ser dem?(Mine uthevinger).

Det siste sitatet er hentet fra en situasjon i forbindelse med kirkeasylhendelsen på Vik, der en gruppe personer valgte å snu seg i det kirkeasylantene kom til syne. De ønsket ikke å se på dem idet de var redde for hvilke konsekvenser dette kunne medføre. Informantene uttrykker et pragmatisk forhold til hva som vil skje dersom de møter kirkeasylantene. De vet at jo mer kjennskap man har til dem, jo mer engasjert vil man også bli. De to sitatene ovenfor viser også hvordan det visuelle koples sammen med kunnskap og kan ses på som instanser av metaforen Lakoff og Johnsen (1999) beskriver som ” seeing is knowing”. Et mulig handlingspremiss for hendelsene vil ut i fra en slik metafor være å unngå å ha kontakt, bokstavlig talt ikke se dem. Med andre ord vet informantene at hvis de møter kirkeasylantene så antar de at de får en annen erfaring enn hvis de ikke gjør det.

Tolkningen ovenfor synes å være et eksempel på det Aase (til publisering) karakteriserer som praksisrelasjonen mellom sosiale aktører og objektet (jmf. figur 5.2). Han hevder at hvis erfaring viser at tegnet ikke passer med objektet, må det erstattes av et annet tegn. Den direkte erfaringen vi har med et objekt kan forstås som en test på at det tegnet vi har satt på objektet er riktig. Blir vi konfrontert med en påstand som går på tvers av våre erfaringer er vi ikke villige til å akseptere påstanden, vi tror ikke på den. Informantene uttrykker at det er vanskelig, i møte med kirkeasylantene og særlig barna, å bruke tegn som kriminell, løgner, bedrager osv. Den direkte erfaringen vil kunne fordre andre tegn som mer riktig enn disse som ellers brukes for å karakteriseres innvandrerkategori. Kjennskap, som erfaring synes således å restrukturere meninger informantene produserer for å forstå kirkeasylhendelsene. Gjennom kjennskap med kirkeasylantene synes informantene å måtte bytte ut tidligere tegn som har blitt brukt for eksempel om innvandrerkategori. Erfaringen tilsier at de ikke kan karakterisere kirkeasylantene som verken kriminelle eller lykkejegere, men i stedet som venner gjennom kjennskap til dem.

Handlingspremissene skaper sosiokulturelle grenser – en oppsummering

Kirkeasylantenes status som asylsøkere forut for kirkeasylhendelsene og deres ankomst til Norge synes å skape et viktig utgangspunkt for informantenes forståelse og produksjon av handlingspremiss. Tegn som kriminell, løgner, lykkejeger osv. ble brukt av informantene for å skape en forståelse av innvandrer kategorien. Disse tegnene skaper negative assosiasjoner til kategorien og kan forstås gjennom hvordan informantene konstruerer en *skrytende selvdefinering via negasjon*. Likevel viste analysen ovenfor at informantene også brukte tegn med positive konnotasjoner til konstruksjonen av innvandrer kategorien. Denne prosessen kan tolkes som en *kritisk selvdefinering via negasjon*. Trass i at disse to måtene å konstruere innvandrer kategorien på fremstår som svært forskjellige tar de begge utgangspunkt i dikotomien Oss og de Andre. Innvandrere, asylsøkere, flyktninger osv. blir lokalisert i en kategori, de Andre, mens nordmenn lokaliseres i kategorien Oss. Hvor plasseres imidlertid kirkeasylantene?

Kirkeasylantkategorien fremtrer i analysen som en ambivalent kategori, som i følge informantene kan lokaliseres både i Oss og de Andre kategorien. Likevel fremtrer spesielle aspekt ved kirkeasylantkategorien som i mindre grad synes å være representert i innvandrer kategorien. Kirkeasylantene er venner og informantene uttrykker at erfaring og kjennskap med dem i stor grad strukturerer deres forståelse av selve kirkeasylhendelsene. Informantene synes å skape en sosiokulturell grense som deler kategorien ”de Andre” inn i to henholdsvis ”generaliserte Andre” og ”signifikante Andre”. Den sosiokulturelle grensen som skapes hevder jeg uttrykker to handlingspremiss som informantene kan bruke i sitt møte med kirkeasylhendelsene. Det ene handlingspremisset plasserer kirkeasylantkategorien sammen med innvandrer kategorien i ”generaliserte Andre”. Det andre handlingspremisset betegner kirkeasylantene som ”signifikante Andre”.

De sosiokulturelle handlingspremissene legger i stor grad grunnlag for å forstå kirkeasylhendelsene. Ved å karakterisere kirkeasylantene som ”generaliserte Andre” synes det å være mulig å ikke hjelpe og bistå dem. Men ved å karakterisere kirkeasylantene som ”signifikante Andre” derimot fremstår det å hjelpe dem som en meningsfull handling. I neste kapittel skal jeg videre ta for meg ulike aspekt rundt ”det å hjelpe andre”. Hvor kommer dette moralske imperativet fra?

Kapittel 9 Moralske handlingspremisser¹⁵

Barmhjertighetsargumentet som ble diskutert i kapittel 2 har generelt vært et svært viktig aspekt i forståelsen av fenomenet kirkeasyl. Flere av informantene påpekte at sett bort i fra hvilke steder hendelsene har utspillet seg fra, om aktørene involvert er asylsøkere eller kirkeasylanter, hvilke relasjoner informantene danner seg i forhold til myndighetene, så vektlegges "møte mellom mennesker" som et viktig tema for informantenes produksjon av handlingspremisses. I tillegg til kategoriene, statusene og rollene som tidligere er diskutert i denne oppgaven fokuseres det på at kirkeasylantene er *medmennesker*.

Å argumentere med at "jeg hjalp ham fordi han er et medmenneske" spiller på ideer fra det blant andre Lien (1991) karakteriserer som en *universalistisk moral*. Denne type moral tar utgangspunkt i at vi som mennesker har rettigheter i kraft av bare å være mennesker. I denne type moral ses alle mennesker på som likeverdige og har krav på like rettigheter uansett hudfarge, nasjonalitet, kjønn etc. Men er det slik at vi i møte med andre mennesker ikke lar noen former for kontekstspesifikke karakteristikk legge føringer på våre handlinger? Lien hevder imidlertid at det også finnes en *partikularistisk moraltype*. Denne moraltypen bygger på et lojalitetsprinsipp. Dette prinsippet tar utgangspunkt i at moralske standarder ikke er verken universelle eller absolutte, men person og kontekstavhengige. Kunnskap om person og kontekst vil være førende for hvilken moral som strukturerer adferd (Lien 1991).

Å karakterisere kirkeasylantene som medmennesker ut i fra en universalistisk moraltype skaper et paradoks i forhold kirkeasylhendelsenes forløp. Svært mange fra lokalbefolkningen

¹⁵ Begrepene moral og etikk er ofte brukt om hverandre i daglig tale. Smith skiller mellom etikk som moralteori og moral som praktisk handling (Smith 2000:10). I denne oppgaven fokuseres det særlig på moral, forstått i denne sammenheng som handling, hva folk tenker, tror og gjør. Moralske handlinger forstås imidlertid videre som fundert i erfaring av velvære og særlig fysisk velvære (Lakoff og Johnson 1999: 290).

var ikke involvert i kirkeasylhendelsene og det var mange som ikke ønsket å ”hjelp” kirkeasylantene. Jeg hevder at barmhjertighetsargumentet må settes i sammenheng med de aspektene som fremkom gjennom analysen i forrige kapittel (kapittel 8). Det som synes å motivere informantene til å hjelpe eller ikke-hjelpe kirkeasylantene, er først og fremst fundert i hvilken kjennskap informantene har til kirkeasylantene. Det gir med andre ord ikke mening å hjelpe medmennesker med mindre man har kjennskap til dem. Jeg argumenterer således for at ”barmhjertighet” og ”det å hjelpe medmennesker” må snarere ses på som uttrykk fra en partikularistisk moraltype enn en universalistisk moraltype. Eller som Rorty påpeker:

Our sense of solidarity is strongest when those with whom solidarity is expressed are thought of as “one of us”, where “us” means something smaller and more local than the human race. That is why “because she is a human being” is a weak, unconvincing explanation of a generous action” (Rorty 1989:191 i Smith 2000:111).

Å hjelpe kirkeasylantene gir først mening når kjennskap er etablert, når kirkeasylantene karakteriseres som ”signifikante Andre”. Informantene viser imidlertid ulike forståelser av hva det vil si å hjelpe med særlig fokus på ulike intensjoner med denne handlingen. I det følgende skal jeg diskutere ulike måter informantene uttrykker hjelperollen på. Men hva er det som motiverer, aktiverer og får oss til å hjelpe andre mennesker når kjennskap er etablert? Å hjelpe andre mennesker aktiveres først når noen ber om hjelp, når disse individene betegnes som ofre.

Offerkategorien

I det følgende skal offerkategorien søkes konstituert med bakgrunn i ulike tegn. En informant påpeker at: *Kirkeasyl er et tegn på diakoni. Mennesket er det viktigste. Religionen er en påminnelse, den er et vern for mennesket (Informant 7)*. Metaforen som skapes for å gi mening til kirkeasylpraksisen kan settes opp som ”kirkeasyl=diakoni”. Diakoni blir av Den norske kirke definert som: ”kirkens medmenneskelige omsorg og felleskapsbyggende arbeid, og den tjeneste som i særlig grad er rettet mot mennesker i nød” (Kirken 1997). Denne definisjonen konkretiseres ytterligere av Den norske kirke ved at diakoni særlig betraktes som ”barmhjertighetsarbeid”. Å karakterisere kirkeasyl som barmhjertighetsarbeid har for mange skapt et svært viktig legitimeringsgrunnlag for kirkeasylpraksisen (se kapittel 2). Barmhjertighet som et tegn på diakoni og videre også som tegn på kirkeasyl må imidlertid diskuteres nærmere. Tegnet har i stor grad sitt utspring fra en kristen etikk og for mange har tegnets betydning syntes å bli skapt ut i fra en fortelling fra Bibelen, nemlig fortellingen om

”den barmhjertige samaritan”. Fortellingen hevder jeg skaper en viktig forståelse av offerkategorien.

*Den barmhjertige samaritan*¹⁶

25 Da stod en lovkyndig fram og ville sette Jesus på prøve. «Mester,» sa han, «hva skal jeg gjøre for å få evig liv?» 26 «Hva står skrevet i loven?» sa Jesus. «Hva leser du der?» 27 Han svarte: «Du skal elske Herren din Gud av hele ditt hjerte og av hele din sjel og av all din kraft og av all din forstand, og din neste som deg selv.» 28 Da sa Jesus: «Du svarte rett. Gjør det, så skal du leve.» 29 Men den andre ville rettferdiggjøre seg og spurte: «Hvem er så min neste?» 30 Jesus tok spørsmålet opp og sa:

En mann gikk fra Jerusalem ned til Jeriko. Da falt han i hendene på røvere. De rev klærne av ham, skamslo ham og lot ham ligge der halvdød. 31 Nå traff det seg slik at en prest kom samme vei; han så ham, men gikk rett forbi. 32 Det samme gjorde en levitt; han kom, så mannen og gikk forbi. 33 Men en samaritan som var på reise, kom også dit han lå; og da han fikk se ham, syntes han inderlig synd på ham. 34 Han gikk bort til ham, helte olje og vin på sårene hans og forbandt dem, løftet ham opp på eselet sitt og tok ham med til et herberge og pleiet ham. 35 Neste morgen tok han fram to denarer, gav dem til verten og sa: «Sørg godt for ham; og må du legge ut mer, skal jeg betale deg når jeg kommer tilbake.»

36 Hvem av disse tre synes du nå viste seg som en neste for ham som ble overfalt av røvere? 37 Han svarte: «Den som viste barmhjertighet mot ham.» Da sa Jesus: «Gå du bort og gjør likeså.»

Fortellingen om den barmhjertige samaritan oppfordrer lytterne til å handle og tolke på en spesiell måte i møte med et offer. Den oppfordrer oss til å tolke tegnene, halvdød og blødende mann, inn i offerkategorien og således skape en relasjon til offeret ved å hjelpe ham. På samme måte som samaritanen tolket den blødende mannen som offer og således ble posisjonert inn i en hjelperrolle, slik synes også metaforen ”kirkeasyl=diakoni/barmhjertighetsarbeid” å muliggjør informantenes tolkning av kirkeasylantene som ofre og således selv posisjonere seg inn i hjelperrollen. Å vise barmhjertighet fremstår som et abstrakt begrep hvor jeg med bakgrunn i analysen ovenfor tolker en slik handling som det å kategorisere individer inn i offerkategorien.

Andre tegn anvendes imidlertid også for å skape mening til offerkategorien og hjelpeaspektet. Informanten søker i det følgende å forklare hvorledes han/hun forstår kirkeasylpraksisen. *Det er som naturkatastrofer. Naturkatastrofer er noe vi ikke rår over. Elver og fosser er noe vi ikke rår over. Det kan være blikkstilte, så plutselig stormer det på havet. Kirka sier det er*

¹⁶ Lukas evangelium 10.25, Bibelen

Gud. Men det holder å si at det ikke er vi eller myndighetene som rår over det (Informant 7). Metaforen som etableres i utsagnet kan fremstilles som ”kirkeasylhendelse=naturkatastrofe”. For å forstå kirkeasylhendelsen bruker informanten ”naturkatastrofe” som et eksempel på en annen hendelse som kirkeasylhendelsen kan sammenlignes med. Informantens bruk av metaforen kan tolkes som et tegn på manglende kontroll med kirkeasylhendelsen. Naturkatastrofer er noe som vi mennesker i mindre grad kan styre og som oftest vil skape behov for nødhjelp og bistand. En ytterligere spesifisering av metaforen ovenfor kan uttrykkes som ”naturkatastrofe:ofre=kirkeasylhendelse:ofre”. Metaforen leder oss til å tenke at på samme måte som naturkatastrofer ”skaper” ofre, skaper kirkeasyl ofre. Samtidig som offerkategorien fremtrer som viktig synes metaforen også å få frem det relasjonelle aspektet, nemlig at der det finnes ofre finnes det også nød og at nød og ofre er tegn som oppfordrer til å hjelpe.

En annen informant uttrykker ytterligere at: *Jeg synes ikke det var vanskelig i det hele tatt. Det var ikke vi som skulle ta avgjørelsen. Familien valgte dette. Det var nød hvis ingen hjelp til. Man får nøden helt innpå kroppen, man får fortvilelsen ansikt til ansikt (Informant 5).* Utsagnet viser også hvordan det i en ”nødsituasjon” kreves at det finnes mennesker som er villige til å påta seg en hjelperrolle. Informanten påpeker også hvordan nærhet til situasjonen synes å være et viktig element i det offer-hjelperrelasjonen opprettes (jmf. erfaring som ”seeing is knowing”).

Metaforene som ble belyst ovenfor strukturerer konstitueringen av offerkategorien. Men i tilfellet med kirkeasylantene fremkommer få indikasjoner på hvilke tegn som ble brukt for å nettopp lokalisere kirkeasylantene inn i offerkategorien. Det synes som at kirkeasylantene umiddelbart ble plassert i kategorien uten særlig inngående kunnskap om hvorfor de oppsøkte kirken. Jeg argumenterer for at selve handlingen, det å sette seg i kirken og ikke gå ut, synes å fremtre som et objekt med tilhørende tegn – offer. På samme måte som den barmhjertige samaritan ser en mann (objekt) som ligger på bakken og blør (tegn) slik tolker også informantene kirkeasylantenes opphold i kirken (objekt/hendelse) som et tegn på at de er ofre. I begge tilfeller aktiverer offerrollen en hjelperrolle som aktøren som tolker objektet/hendelsen, posisjoneres inn i. Informantenes mulighet for å innta hjelperrollen i forhold til lokaliseringen av kirkeasylantene i offerkategorien synes imidlertid å fremstå som noe forskjellig intendert. Finnes ulike premisser for handlingen ”å hjelpe”? Hvordan produseres dette moralske imperativet om å hjelpe mennesker i nød?

Menneskeheten er en familie

We learn to care for distant others by first developing close relationships to nearby others, and then recognizing the similarities between close and distant others” (Clement 1996:85 i Smith 2000:99).

Et viktig aspekt i forhold til produksjon av moralske handlingspremisser er hvordan ulike intensjoner skaper ulike hjelperroller. Lakoff og Johnson (1999) argumenterer for, i tråd med sitatet ovenfor, at tanken om det universelle mennesket har vi lært som barn gjennom det å være en del av en familie. I følge Lakoff og Johnson kan familiemodeller brukes til å skape en metafor som muliggjør vår forståelse av hvordan vi skaper moralske forpliktelser som binder alle mennesker sammen, og som fremmer tanker om hvordan vi skal behandle hverandre, på samme måte som vi behandler våre familiemedlemmer (Lakoff og Johnson 1999:317). Metaforen ”menneskeheten = en familie”, hevder Lakoff og Johnson, fordrer at familiemoral strukturer projiseres over på universelle moralstrukturer. Vi lærer med andre ord å bli omsorgsfulle og hjelpe familiemedlemmer for således å bruke denne erfaringen i møte med andre mennesker. Poenget til Lakoff og Johnson er at tanken om ”det universelle mennesket” eller universell moral ikke synes å være konstruert ut i fra en moralsk idé utenfor menneskelig erfaring, men at det nettopp er gjennom erfaring, og da særlig gjennom familiestrukturer, at moralske strukturer produseres. Lakoff og Johnson påpeker imidlertid at familiestrukturer kan fremtre svært forskjellig. Særlig fokuserer de på ulike relasjoner mellom foreldre og barn som utgangspunkt for disse forskjellighetene.

I det videre skal jeg søke å konstruere to ulike hjelperroller ut ifra perspektivet med at moralsk læring struktureres etter forskjellige familiemodeller. Disse to hjelperrollene, hevder jeg, fremstår som to ulike handlingspremisser informantene kan bruke i møte med kirkeasylhendelsene og særlig gjennom plasseringen av kirkeasylantene i offerkategorien.

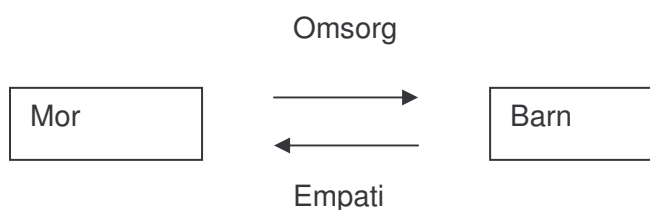
Den omsorgsfulle hjelperrollen – et handlingspremiss

Den omsorgsfulle hjelperrollen er en måte informantene kan tolke hjelperrollen på, som aktiviseres idet kirkeasylantene lokaliseres i offerkategorien. En informant påpekte at: *Mye av oppdragelsen vår er at vi er oppdratt til å bry oss (...) det gode ligger dypt i alle mennesker. Det kristne budskapet. Både religiøse og humanitære hjelper og støtter andre. Det er noe edelt over det. Noen får kick av det. Det gir mening for mange (Respondent 35)*. Informanten starter utsagnet med å fokuseres på at omsorg er noe som er lært gjennom oppdragelse. Videre poengterer han/hun at *det gode ligger dypt*. At godheten ligger dypt kan tolkes som at den

fremtrer som en grunnleggende del av det å være menneske. Videre skapes metaforen ”å hjelpe = edelt”. Edelt er et tegn som synes i denne sammenheng å skape positive assosiasjoner til ”det å hjelpe”. Tegnet ”kick” brukes i utsagnet over for å beskrive hvilken følelse ”den som hjelper” får. Moral ble ovenfor søkt definert som særlig fysisk velvære (se fotnote nr.15 s.107). Å hjelpe andre til fysisk velvære synes gjennom tegnet ”kick” også å skape fysisk velvære til den som hjelper. Logikken som fremkommer blir således at hvis jeg hjelper deg så får du det bra, men jeg får også det bra *fordi* jeg hjalp deg.

En annen informant hevdet om en person fra lokalbefolkningen at: *Hun er som en morsperson. Hun har vist omsorg for dem, som mennesker og familie (Informant 27)*. Utsagnet viser at morsrollen koples sammen med hjelperrollen. På samme måte som en mor viser omsorg for sine barn og sin familie, viser denne personen omsorg for kirkeasylantene.

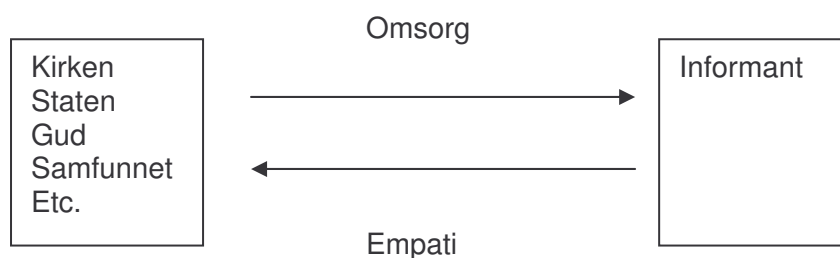
De to tegnene ”omsorg” og ”morsrollen” synes å strukturere en måte å skape mening til hjelperrollen på. Lakoff og Johnson argumenterer for at ”den omsorgsfulle forelder-familiemodellen” er en familiemodell som fremstår med en indre logikk for hvorledes familiemoralen skal organiseres og hvordan moral læres. Denne modellen tar utgangspunkt i at relasjonen mellom barn og foreldre preges av omsorg, innfrielse av ens ønsker og om å leve så lykkelig som mulig. Støtte og beskyttelse er en del av omsorgen og barnet blir selvdisiplinert gjennom å bli tatt vare på og respektert, for slik å kunne ta vare på og respektere andre. Det viktigste for barnet i denne familiemodellen er at det skal lære seg å føle empati for andre, omsorg, samarbeid og opprettholdelse av sosiale relasjoner (Lakoff og Johnson 1999:315-316). Relasjonen mellom barn og foreldre har jeg valgt å ytterligere spesifisere som en relasjon mellom mor og barn og kan settes opp som:

Figur 9.1: Moralsk relasjon mellom statusene mor og barn

Formålet med denne type relasjon for moralsk læring er i følge Lakoff og Johnson at barnet skal lære seg å bli empatiske og at de adlyder og respekterer foreldrene ut i fra kjærlighet,

ikke gjennom frykt for avstraffelse. I sitatene ovenfor synes informantene å poengtere hvorledes forholdet mellom dem og kirkeasylantene, forholdet mellom hjelper og offer, kan uttrykkes som forholdet mellom mor og barn. Denne tolkningen synes svært interessant. Jeg hevder imidlertid at relasjonene som beskrevet i figur 9.1 også kan tolkes videre, sett i lys av den introduserte metaforen fra Lakoff og Johnson om at ”menneskeheten er en familie”. I denne metaforen blir alle mennesker sett på som barn. Spørsmålet da blir, hvem er foreldrene? Jeg skal i det følgende sette opp et nytt forhold som synes å struktureres av relasjonen mellom mor og barn beskrevet i figur 9.1. Dette forholdet søker ikke eksplisitt å forstå forholdet mellom informanter og kirkeasylanter, men skal søke å skape en forståelse av hvordan den omsorgsfulle hjelperrollen er produsert. Hvis informantene skaper et handlingspremiss i forhold til kirkeasylhendelsene gjennom den omsorgsfulle hjelperrollen, hvordan har således denne rollen blitt lært?

Figur 9.2: Moralsk relasjon mellom ulike institusjoner og informant

Figur 9.2 viser hvorledes mor-barn relasjonene fra figur 9.1 overføres, gjennom metaforen ”menneskeheten=en familie”, til å således å strukturere hvordan informantene vektlegger det omsorgsfulle og empatiske i sitt møte med kirkeasylantene. Forholdet mellom de to figurene kan uttrykkes ved følgende metafor ”Mor:Barn=Institusjoner:Informant”. Metaforen uttrykker at slik barn forholder seg til mor, slik forholder også informant seg til ulike institusjoner. I figur 9.2 kan ”mor” synes å fremtre gjennom ulike institusjoner som staten, kirken, samfunnet eller Gud¹⁷. Staten fremstår som en forelder i det den karakteriseres for å være en velferdstat, som i stor grad tar seg av, pleier og hjelper syke, gamle, barn osv. Staten som velferdstat fungerer som en morsfigur gjennom omsorgspolitik og oppfordrer samfunnsmedlemmer til å lære å utvise empati på samme måte som staten viser omsorg. Kirken kan også fremtre som

¹⁷ Jeg vil understreke at andre ”foreldrekandidater” også vil kunne brukes i modellen.

en morsfigur gjennom den kristne etikk med særlig vekt på det som ovenfor ble karakterisert som diakoni/barmhjertighetsarbeid. Gud som en morsfigur fremtrer for mange gjennom utsagnet ” gud er god” og tillegges mening gjennom den kristne etikk og dens fokus på moralske handlinger. Samfunnet kan også fungere som en morsfigur gjennom, slik vi tidligere så i kapittel 6, hvorledes intersubjektiv stedsspesifikke praksiser blir strukturerende for individuelle handlinger. Samfunnet gjennom intersubjektiviteten ses dermed på som bærere av enkelte etiske verdier og således også enkelte moralske handlinger. Poenget her er at staten, kirken, gud eller samfunnet fremtrer som en forelder som forteller individene hva de skal gjøre, hvilke handlinger som verdsettes, hva som er galt og hva som er rett. Fokuset ligger imidlertid på det omsorgsfulle og målet er at slik som disse institusjonene oppfordrer til omsorg og kjærlighet, slik skal også individene lære å bli empatiske og omsorgfulle.

Jeg hevder at ”den omsorgsfulle hjelperrollen” i stor grad kan forstås gjennom hvordan relasjonen mellom mor og barn overføres og strukturerer informantenes møte med kirkeasylantene. Intensjonen til den omsorgsfulle hjelperen blir således å utvise empati, slik samfunnet, kirke, staten eller Gud har oppfordret til. Den omsorgsfulle hjelperrollen fremstår, argumenterer jeg for, som et handlingspremiss informantene kan bruke i sine tolkninger av kirkeasylhendelsene.

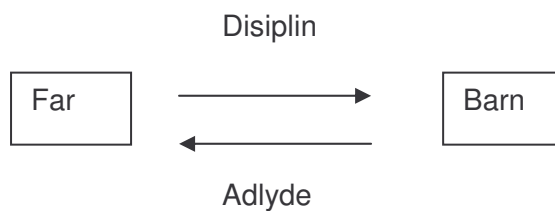
Den pliktoppfyllende hjelperrollen – et handlingspremiss

Omsorgsaspektet var imidlertid ikke det eneste aspektet som synes å fremtre som viktig i informantenes forståelse av det jeg har valgt å betegne som hjelperrollen. En informant påpeker at: *Det ble en plikt å støtte opp (Respondent 4)*. Informanten uttrykker en mening som kan settes opp som en metafor ved at ”å hjelpe = plikt”. Videre hevder at annen informant at: *Jeg fikk en opplevelse av moralske krav. Jeg skulle ønske jeg slapp, men jeg kan ikke skyve dette fra meg nå, jeg må forholde meg til det (Informant 27)*. Dette utsagnet viser at ”plikten” fremstår som negativ i det informanten hevder han skulle ønske at han ikke trengte å hjelpe.

Pliktaspektet fremstår likevel ikke ensidig som et negativt aspekt. En informant uttrykte at: *Det løser ingen problemer at de sitter der. Men når de først sitter der så må de ha det bra. Vi har ikke innbudt til det, men når de så dette som den eneste løsningen. Vi i Norge har det godt. Det er kirkens plikt å sørge for en familie for en periode (Respondent 28)*. Informanten fokuserer på at hjelpen kirkeasylantene mottar er gjennom kirkens plikt til å hjelpe. ”Plikten” fremstår ikke som verken ensidig negativ eller positiv, men i stedet fremstår aspektet som et

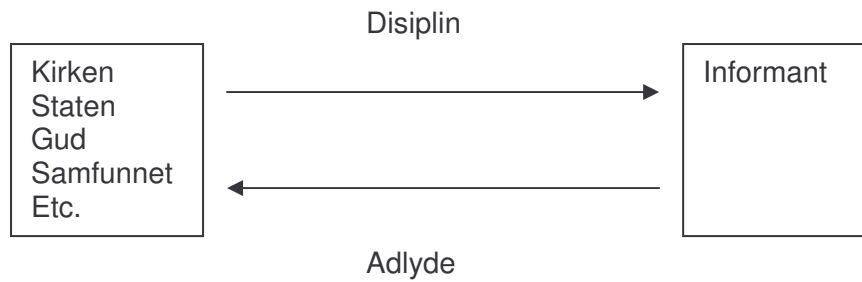
viktig argument i forståelsen av det jeg argumenter for kan betegnes som hjelperollen. Men hvor kommer plikten fra? Står nødvendigvis pliktaspektet i opposisjon til omsorgsaspektet?

Lakoff og Johnson hevder at også en annen familiemodell synes å ha skapt grunnlag for hvordan moral læres. Denne familiemodellen betegner de som *den strenge far* familiemodellen. Denne modellen står i kontrast til den tidligere nevnte omsorgsfulle forelder familiemodellen. Den strenge far familie modellen er en modell som tar utgangspunkt i at barn må oppdras med en streng hånd, må lære selvdisciplin og være sterke for å takle livets utfordringer. Farsfiguren utøver kontroll og besitter moralsk autoritet. Det er han som lærer barna forskjellen på rett og galt, gjennom å gi straff og belønning. Relasjonen mellom far og barn skapes gjennom disiplin og adlydelse. Målet med oppdragelsen er at barnet skal lære selvdisciplin for å bli en ansvarlig og moralsk voksenperson (Lakoff og Johnson 1999:313-314). Relasjonene i denne familiemodellen kan visualiseres i figur 9.3.

Figur 9.3: Moralsk relasjon mellom statusene far og barn

På samme måte som den omsorgsfulle hjelperollen skal relasjonen mellom far og barn i det følgende ikke brukes for å forstå forholdet mellom informanter og kirkeasylanter. Igjen skal jeg fokusere på hvorledes denne relasjonen synes å anlegge et annet perspektiv og meningsinnhold til metaforen ”menneskeheten = en familie”. Gitt at alle mennesker, inkludert informantene, kan ses på som barn i denne metaforen, hvem er således far?

Figur 9.4: Moralsk relasjon mellom ulike institusjoner og informant

I figur 9.4 er det de samme institusjonene som ble brukt i søken på å konstituere den omsorgfulle hjelperollen, henholdsvis staten, kirken, Gud og samfunnet. Den metaforiske projeksjonen kan uttrykkes ved at slik barn forholder seg til far, slik forholder også informant seg til ulike institusjoner. Metaforen kan uttrykkes som "Far:Barn=Institusjoner:Informant". Disiplin som relasjon mellom far og barn skaper mening gjennom å se på staten i mindre grad som en velferdstat og mer i retning av en rettstat. Statlige lover og regler er med til å disiplinere individene og gjennom frykt for avstraffelse adlyder individene disse lovene og reglene. Kirken, som den strenge far, kan også ses på som disiplinerende gjennom dens fokus på blant andre de Ti Bud. Etske verdier formidles gjennom budene og moralsk handling produseres gjennom å adlyde budene. Gud kan også fremstå som den strenge far. Oppfordringen om å adlyde guds vilje skjer ved at individene vet at det vil få konsekvenser om de ikke gjør det. Samfunnet, som den strenge far, kan forstås ut i fra hvordan samfunnsnormene hevdes å gjøre seg gjeldene og her vil det også få konsekvenser for individene om disse ikke følges. Igjen er det frykten for straff, som i samfunnet for eksempel kan være utfrysing, uthenging og eksklusjon av fellesskapet.

Hjelperollen blir ut i fra det overforstående produsert med et fokus på at informantene adlyder de normer, regler og lover som fremsettes av forelder kandidatene, henholdsvis staten, kirken, Gud og/eller samfunnet. Fokuset ligger imidlertid på at det er informantenes følelse av plikt som produserer den moralske handlingen "å hjelpe". Informantene som uttrykker pliktaspektet synes å ha en intensjon med bakgrunn i lydighet (adlyde). Den plikt oppfyllede hjelperollen fremstår således som en måte å forstå hjelperollen på og fungerer dermed som et handlingspremiss informantene kan bruke i sine tolkninger av kirkeasylhendelsene.

De to handlingspremissene, den omsorgsfulle hjelperrollen og den pliktoppfyllende hjelperrollen må i denne oppgaven forstås som prototypiske forståelser av hjelperrollen. Igjen vil jeg understreke at informantene kan anvende begge handlingspremissene i sitt møte med kirkeasylhendelsene.

Handlingspremissene skaper moralske grenser – en oppsummering

Barmhjertighetsargumentet ble i denne oppgaven sett i lys av en partikularistisk moraltype. Ettersom mange fra lokalbefolkningen ikke var involvert i kirkeasylhendelsene hevder jeg at moralske handlinger må ses i sammenheng med handlingspremissene som ble produsert i kapittel 8, særlig i henhold til informantenes lokalisering av kirkeasylantene inn i kategorien ”signifikante Andre”. Det gir kun mening å hjelpe kirkeasylantene gjennom erfaring og kjennskap til dem. I det denne kjennskapen er etablert vil imidlertid kirkeasylantenes handling, det at de satte seg i kirken, posisjonere dem inn i en offerkategori. Å betegne kirkeasylantene som ofre skaper en oppfordring til informantene om å innta en hjelperrolle. Offer-hjelper relasjonen skapes gjennom erfaring, ikke nødvendigvis gjennom en universell tanke om det universelle mennesket.

Å hjelpe kirkeasylantene fremstår imidlertid med ulike intensjoner. Det skapes en moralsk grense som skiller mellom to forståelser av hjelperrollen henholdsvis den omsorgsfulle hjelperrollen og den pliktoppfyllende hjelperrollen. Disse rollene synes å være produsert ut i fra ulike måter å karakterisere moralske familierelasjoner på (mor- barn, far-barn) og hvordan disse familierelasjonene er overført til en mer abstrakt moralsk relasjon mellom institusjoner (staten, kirken, samfunnet, gud) og informant. Ved å sette opp disse ulike relasjonene er det mulig å argumentere for at ”hjelperrollen” synes å bli produsert gjennom forskjellige intensjoner og skaper således to måter å forstå rollen på, henholdsvis gjennom den omsorgsfulle og den pliktoppfyllende hjelperrollen.

Sammen med barmhjertighetsargumentet har også argumentet om det hellige rom vært et viktig aspekt i forståelsen av kirkeasylpraksisen. I det neste og siste analysekapittelet skal jeg diskutere elementer fra dette argumentet, men også her søke et annet perspektiv enn det som har vært fremtredene i studier av kirkeasyl. Fokus rettes videre mot den andre problemstillingen (P2) i denne oppgaven, hvor diskusjon av handlingspremisses produsert i de tidligere analysekapitlene (kapittel 6,7,8,9) inngår i diskusjonen.

Kapittel 10 Kirken som territorium og territorialisering

Som vist i kapittel 2 skaper argumentet om ”det hellige rom” et svært viktig legitimitetsgrunnlag for kirkeasylfenomenet. Men er det slik at mennesker som involveres i konkrete kirkeasylhendelser bruker argumentet om det hellige rom i sin tolkning og forståelse av hendelsene? Hvordan kirkeasylpraksisen evalueres av informantene må knyttes opp til deres forståelser av stedet hvor kirkeasylhendelsene skjer. Jeg hevder at kirkeasylpraksisens ambivalente og paradoksale stilling kan uttrykkes gjennom å diskutere hvordan praksisen blir sett på som en passende eller upassende praksis i kirken. I dette siste analysekapitelet skal jeg svare på den teoretiske problemstillingen (P2) *Hvordan kan territorialitet ses på som et aspekt ved kirkeasylhendelser?* Kapittelet blir strukturert etter denne oppgavens tilnærming til territorialitetsbegrepet, som ble utdypet i figur 3.2. I figuren ble territorialitet forstått som dialektikken mellom et allerede produsert territorium og territorialisering. I det følgende skal jeg se på hvordan kirken fremstår som et allerede produsert territorium og hvordan handlingspremissene legger grunnlaget for territorialisering.

Kirken som territorium

Kirken som territorium kan gitt denne oppgavens metodiske tilnærming også forstås i retning av å karakterisere kirken som en kategori. Jeg har valgt i det følgende å fokusere på kirken som et territorium/kategori for å kunne identifisere hvilke grenser informantene produserer for å skape mening til kirken. Informantene synes å ha skapt en intersubjektiv forståelse av hva som menes med territoriet/kategorien kirken forut for kirkeasylhendelsene. I det kirkeasylhendelsene skjer vil hendelsen bli tolket ut ifra de eksisterende meningene om kirken. Disse meningene fremstår således som en fortolkningsramme som kirkeasylhendelsene tolkes i forhold til.

Som belyst i de foregående analysekapitlene synes informantene å reflektere rundt mer generelle tanker og meninger om de tema som diskuteres. Informantene synes for eksempel å uttrykke hvordan stedene de bor på oppfattes generelt, for så å si noe om hvordan stedene oppfattes gitt eksempelet med kirkeasylhendelsene. Jeg fant det imidlertid svært vanskelig å få tak i informantenes generelle meninger om hva de fremhever som typiske markører for kirken. Koplingen mellom kirken og kirkeasylhendelsene fremsto som særdeles sterk og således vil analysen av kirken som et territorium i stor grad være influert av hendelsene og i mindre grad være av generell karakter. Cresswell (1996) argumenterer for at de meninger som tillegges steder, det som oppfattes som naturlig og blir således tatt-for-gitt, er vanskelige å oppdage uten et fokus på de handlinger og hendelser som *utfordrer* stedet. Jeg vil dermed poengtere at hvordan informantenes skaper mening til kirken ikke må ses på som løsrevet fra selve kirkeasylhendelsene, men som nettopp produsert, bevisstgjort og uttalt gjennom dem.

Hva er inkludert i kirken som territorium

For å forstå hvordan kirken kan karakteriseres som et territorium skal jeg først se på hvilke praksiser informantene hevder er inkludert i kirken. Kirken som territorium må således ikke bare ses på som avgrenset gjennom fysiske grenser, men konstitueres også gjennom sosiale og kulturelle grenser. Ved å betrakte kirken som en kategori skal jeg i det følgende søke å forstå hva informantene hevder er inneholdt i kategorien og som konstituerer den.

En informant hevder at: *Det hellige rom minner oss om nestekjærlighet. Det hellige rom er ingen ting i seg selv. Det som gjør det hellig er at det er et rom som kan brukes for å gjøre godt mot mennesker (Informant 7)*. Informanten argumenterer for at det er praksiser som konstituerer kirkerommet, ikke nødvendigvis det fysiske stedet. Informanten viser til nestekjærlighet, som det å være god mot andre mennesker, som en viktig praksis i kirken. En annen informant vektlegger også at det er ulike praksiser som konstituerer kirkekategorien. *Asylretten er nedfelt i samfunnet. Det er ikke i kirken, men i det norske samfunnet. Kirken er ikke bare hellig fordi huset er bygd, det er gjennom praksisen der som gir statusen hellig. Praksisen er gudstjenesten (Informant 6)*. Informanten fokuserer på at ”gudstjeneste” er en praksis som er inkludert i kirken og at det er praksisen som konstituerer kirken som territorium, ikke kirkebygget i seg selv.

En tredje informant understreker også at det er gjennom praksiser at meninger tillegges kirken. *Kirken er et fristed. Men så plutselig så skjer det. Da er det kjøtt og blod. Det er noe*

konkret (...) ja, kanskje er kirkeasyl å la troen komme til uttrykk gjennom handling (informant 27). Informanten vektlegger at det å hjelpe kirkeasylantene er en handling som skapes med utgangspunkt i den kristne tro (jmf. Den barmhjertige samaritan). Informanten synes således å knytte opp praksiser som ses på som inkludert i kirken sammen med kirkeasylpraksisen. Kirkeasylpraksisen sammenstilles med de praksiser som informanten hevder konstituerer kirken som territorium.

En annen informant hevder imidlertid at det finnes grenser for hvilke praksiser som er inkludert og hvilke praksiser som er ekskludert i kirken. *Et fristed trenger også rammer. I et kirkerom skal det være gudstjeneste, bryllup, gravferd, det er ikke bygget for å være et oppholdssted for en familie (...) kirkeasyl bryter med disse rammene (Informant 37).*

Informanten lister opp ulike praksiser som han/hun mener er praksiser som allerede er inkludert i kirken som territorium. Gudstjeneste, bryllup og gravferd er praksiser som informantene mener skaper rammer for hva som kan karakteriseres som allerede "innenfor" kirkerommet. Rammene kan videre tolkes som produserte grenser og definerer kirken som en avgrenset kategori, som et territorium. Informanten uttrykker imidlertid at kirkeasylpraksisen ikke passer inn i den avgrensede kategorien. Han hevder at kirkeasylpraksisen må ses på som ekskludert fra det allerede produserte kirketerritoriet.

Hva er ekskludert i kirken som territorium

Som diskutert i kapittel tre må et allerede produsert territorium ikke bare søkes konstituert gjennom praksiser som er inkludert i territoriet. For å kunne skape en forståelse av hva som betegner et territorium må også fokus rettes mot hva som er ekskludert fra territoriet. I det følgende skal jeg imidlertid ikke bare fokusere på hvilke praksiser som er ekskludert fra kirketerritoriet, men også på hvilke aktører informantene hevder er ekskludert.

Et viktig aspekt i informantenes forståelse av kirken fremtrer i forhold til deres meninger om hvilken adgang myndighetene har til den. En informant hevder at: *Det er viktig at politiet ikke går inn i kirken. Det er tross alt Guds hus. Derfor er det vanskelig. Det er umulig å stenge døra. Asylantene gjør det ikke fordi det er morsomt. Det er av ytterste nød (Informant 23).* Informanten oppretter et skille mellom "politi" og "Gud" som kan tolkes som et skille mellom henholdsvis myndigheter og kirke. Skillet som opprettes definerer hvem som synes å ha adgang til kirken. Et interessant aspekt fremtrer i det myndighetenes inngripen i kirken ikke ses på som en legitim handling, mens kirkeasylantenes inngripen derimot fremtrer som en

legitim handling. Jeg hevder at dette aspektet viser hvorledes koplingen mellom ”kirken” og ”fristed” i stor grad baserer seg på en spesifisering av tegnet ”fristed”, nemlig gjennom metaforen ”kirken = fristed fra myndighetene”. Asylbegrepet ble i kapittel 2 definert som fristed. Asylbegrepets kopling med ”kirken” er således rettet mot kirkeasylantenes asyl *fra* myndighetene, ikke asyl *av* myndighetene. Informantenes tolkninger av kirkeasylhendelsene knyttes dermed opptil deres forståelse av kirken som fristed fra myndighetene.

En annen informant hevder videre at: *Kirken er ikke et mer beskytta sted enn et privat hjem (...) men det sitter dypt i folk en tanke om at politiet ikke skal gå inn i kirken (Informant 29)*. Informanten hevder i utsagnet at det ikke synes å være et skille mellom kirken og et privat hjem. Likevel poengterer informanten at det finnes en ”dyp tanke” om at politiet ikke skal gå inn i kirken. Informantens referanse til en ”dyp tanke” kan tolkes som et uttrykk for en tradisjon og sedvane som spiller tilbake på maktskillet mellom verdslig og kirkelig makt. Trass i at kirken må ses på som et hvilket som helst sted (eks. privat hjem) i dagens samfunn, ligger likevel det tradisjonelle synet på skillet mellom myndigheter og kirken som et grunnleggende syn som igjen definerer kirken som fristed fra myndighetene. Myndighetene fremstår som en aktør som er ekskludert fra kirken som territorium. Likevel påpeker en informant at: *Tror ikke det ville vekket følelser om politiet hadde gått inn i kirken og hentet dem ut (Informant 30)*. Informanten synes å fremheve at kirken som fristed ikke nødvendigvis koples opp mot fristed fra myndighetene. Myndighetenes adgang til kirkerommet synes i følge informantene å fremstå som legitim.

”Å bo” er en praksis som i stor grad utfordrer meningene som tillegges kirken. En informant hevder at: *Fristed må være for alle som føler seg urettferdig behandlet. Men de burde markert asyl et kort og fått bo andre steder. Kirkerommet er ikke en bolig (Informant 2)*. Informanten påpeker at de to kategoriene ”bolig” og ”kirke” ikke passer sammen. Å bo i kirken synes i følge informanten å være en praksis som er ekskludert fra kirken som territorium. Trass i at kirkeasylantene bodde på menighetshus tilknyttet kirken understrekte en annen likevel at: *Menighetshuset er ikke til å bo på. Det er ikke en bolig (Informant 1)*. Heller ikke menighetshus fremstår som en kategori som boligkategorien kan koples sammen med. Informantenes fokus på at kategorien ”bolig” verken passer med ”menighetshus” eller ”kirke” skaper imidlertid grunnlag for en ny debatt. En informant hevder at: *De burde laga en hybel i kirken. Det er mange som har behov for det (Informant 3)*. Ettersom det i følge informanten ikke er mulig å kople praksisen ”å bo” med de allerede eksisterende kategorier ”kirke” og

”menighetshus”, hevder informanten at det må opprettes en ny kategori. Denne kategorien har betegnes som ”kirkehybel”. Ytterligere påpeker en annen informant at: *Kirken skulle hatt en hybel slik at forholdene kunne legges til rette. Det er et tegn på diakoni. Som et lite krisesenter som kunne drives slik som klosteret blir drevet (Informant 7)*. Informanten påpeker at en ”kirkehybel” fremstår som et tegn på ”diakoni”. Informanten søker også å poengtere at ved å opprette kategorien ”kirkehybel” skapes muligheter som tilrettelegger for se på kirkeasylpraksisen som inkludert i kirken som territorium. ”Boligkategorien”, slik den fremstår i følge informantene er imidlertid ekskludert fra kirketerritoriet. ”Å bo” er en praksis som ikke tilhører kirken som territorium.

Et siste aspekt som informantene hevder er ekskludert fra kirken som territorium har jeg valgt å betegne som maktspektet. En informant hevder at: *I våpenhuset skal makten legges igjen. Det finnes ikke makt i kirken (Informant 40)*. Videre påpeker en annen informant at: *Det skal ikke være maktbruk i kirken. Det er Gud og menigheten sitt hus. Det er et fristed avsondret fra resten av verden (Informant 30)*. Fokuset på at makt ikke hører til i kirken synes å ytterligere skape mening til hvorfor myndighetene tilstedeværelse i kirken ikke ses på som legitim. Myndighetene, særlig politiet, fremtrer som maktutøvere og passer ikke inn i tanken om at kirken er et ”makttomt” rom.

Praksiser og aktører informantene henviser til for å konstituere kirkekategorien tar utgangspunkt i å betrakte kirken som en container, en lukket kategori, som et territorium. Informantene fokuserer særlig på hvem som synes å ha adgang til kirken og hvilke praksiser som tilhører den. Kirken som territorium fremtrer således som en avgrenset kategori der mennesker, praksiser, hendelser og ting tilhører kategorien eller ikke. Kirkeasylpraksisen ble ovenfor satt sammen med andre praksiser som både fremstår som allerede ekskluderte og inkluderte i kirken som territorium. Men gitt informantenes forståelse av kirken, betyr dette at kirkeasylpraksisen er inkludert eller ekskludert i kirken som territorium?

Er kirkeasyl en transgresjon?

Cresswell hevder at hendelser vil på ulike steder bli vurdert av en autoritet som knytter stedet opp mot spesifikke meninger for å kunne styrke en ideologisk posisjon. Hvis slike hendelser overskrider de forestillingene som eksisterer om stedet ses de på som transgresjoner, som ”out of place”. Transgresjoner, hevder han, fremstår som handlinger som avslører det som tidligere var naturlige og tatt-for-gitte sannheter om stedet (Cresswell 1996:8-10). Ved hjelp av

Cresswells begrepsapparat kan vi spørre: er kirkeasylpraksisen en transgresjon, en hendelse ”out of place”?

Jeg hevder at for det første så fremstår kirkeasylpraksisen som ambivalent fordi det ikke synes å opprettes noen ”autoritet” som legger retningslinjer for å kunne tolke kirkeasylpraksisen som ”in place” eller ”out of place”. Verken politiske og juridiske myndigheter eller kirkelige organer uttrykker hvilken stilling kirkeasylpraksisen har. Dermed skapes en ambivalent holdning i forhold til å karakterisere kirkeasyl som en praksis som tilhører kirken. Informantenes forståelser av det kirkelige territorium synes således å finnes seg i et grenseland mellom å forstå kirkeasylpraksisen som inkludert eller ekskludert fra kirken. Kirkeasylpraksisen passer for eksempel ikke sammen med forestillingen om at kirken ikke er en bolig. Likevel fremgår det av analysen ovenfor at kirken som fristed i stor grad forstås som fristed fra myndighetene. Ettersom kirkeasylantene søker ”asyl fra myndighetene” synes praksisen således å være ”in place”. Kirkeasylpraksisen forstås som en utfordrende praksis i forhold til hva som er vanlig praksis i kirkerommet. Spørsmålet blir imidlertid om overskridelsene fører til å inkludere eller ekskludere praksisen i kirken. Jeg argumenterer for at den ambivalensen som uttrykkes i forhold til hvilke meninger som knyttes til praksisen ikke bare kan forstås ved å diskutere om praksisen passer inn i det allerede kategoriserte kirketerritoriet. Jeg argumenterer for at fokus også må rettes mot den prosessen som synes å *produsere* meningene som både tillegges kirken som territorium og kirkeasylpraksisen. Denne prosessen har jeg valgt å betegne som territorialisering.

Territorialisering

Handlingspremissene ble i de foregående analysekapitlene konstruert med utgangspunkt i ulike tegn. De analytiske verktøyene ble brukt som redskap for å forstå informantenes kategoriseringer i deres møte med kirkeasylhendelsene. Paasi (1999) hevder at bruken av symboler i stor grad kan relateres til hvordan grenser produseres. Grensenes ikonografi fremtrer, i følge Paasi, både som materielle og tekstuelle manifestasjoner i politiske, økonomiske, kulturelle og sosiale praksiser. Jeg hevder at informantenes kategorisering, deres bruk av tegn for å skape mening til kirkeasylhendelsene i stor grad kan tolkes som det Paasi betegner som produksjon av grenser. De ulike handlingspremissene fremstår således ikke bare som premisser for hva informantene velger å gjøre i møte med konkrete kirkeasylhendelser. De lokale, politiske, sosiokulturelle og moralske handlingspremissene kan også ses på som produksjon av grenser. Spørsmålet videre blir således: Hvilke handlingspremisses skaper

grenser som inkluderer kirkeasylpraksisen og hvilke handlingspremisses skaper grenser som ekskluderer praksisen fra kirken?

HANDLINGSPREMISSER	INKLUSJON	GRENSER	EKSKLUSJON
Lokale handlingspremisses	Dugnadsarbeid	Lokal grense	Interessefelleskap
Politiske handlingspremisses	Kvalitetsikreren	Politisk grense	Lojalisten
Sosiokulturelle handlingspremisses	Signifikant Andre	Sosiokulturell grense	Generaliserte Andre
Moralske Handlingspremisses	Den omsorgsfulle hjelperrollen Den pliktoppfyllende hjelperrollen	Moralsk grense	

Figur 10.1: Oversikt over handlingspremisses som inkluderer og ekskluderer kirkeasylpraksisen i kirken som territorium

Figur 10.1 viser en oversikt over hvilke handlingspremisses som inkluderer og ekskluderer kirkeasylpraksisen i kirken som territorium. *Dugnadsarbeid*, *kvalitetsikreren*, *signifikante Andre*, *den omsorgsfulle og den pliktoppfyllende hjelperrollen*, hevder jeg, fremstår som handlingspremisses som inkluderer kirkeasylpraksisen i forståelsen av kirken som territorium. Informantene som bruker disse handlingspremisses oppfordres til å karakterisere kirkeasyl som en legitim og meningsfull praksis. Ved å bruke disse handlingspremisses skapes meninger som plasserer kirkeasylpraksisen "in place" i kirken. Disse handlingspremisses produserer meninger som ikke nødvendigvis henviser til kirkerommets karakter, kirken som et allerede produsert territorium. Handlingspremisses viser i større grad til de praksiser som synes å dominere stedene der hendelsene skjer (dugnadsarbeid), å karakterisere relasjonen mellom myndigheter og lokalsamfunn gjennom å betrakte samfunnsborgere som deltakende aktører (kvalitetsikreren), å betegne kirkeasylantene som venner/familie (signifikante Andre) og karakterisere kirkeasylantene som ofre som igjen oppfordrer informantene til å påta seg en hjelperrolle (den omsorgsfulle og pliktoppfyllende hjelperrollen). Alle disse handlingspremisses skaper grenser som bidrar til å inkludere kirkeasylpraksisen som en praksis i kirken som territorium. Handlingspremisses informantene bruker bidrar til å territorialisere kirken som territorium.

De lokale, politiske, sosiokulturelle og moralske grensene skapes imidlertid nettopp gjennom at det også produseres handlingspremisser som ekskluderer kirkeasylpraksisen fra kirken som territorium. *Interessefelleskap, lojalisten og generaliserte Andre* er handlingspremisser som ekskluderer kirkeasylpraksisen fra kirken. Disse handlingspremissene skaper meninger som karakteriserer kirkeasyl som en illegitim og upassende praksis i kirken. Kirkeasyl er gjennom disse handlingspremissene en praksis "out of place". Den intersubjektive forståelsen av hva som er vanlig praksis på stedet (interessefelleskap), at samfunnsborgere ikke skal opponere mot myndighetene men være lojale mot deres avgjørelser (lojalisten) og karakterisere kirkeasylantene som generaliserte Andre, er handlingspremisser som utelukker å se på kirkeasylpraksisen som en del av repertoaret av praksiser i kirken. Eksklusjonen er således ikke kun rettet mot hvilke meninger som tillegges kirken. Eksklusjonen produseres i større grad gjennom informantenes kategorisering av både andre aktører som er involvert i kirkeasylhendelsene, stedene de bor på og på selvrefleksjon over hvilke mulige sosiale posisjoner de selv kan plassere seg inn i. Disse handlingspremissene skaper også territorialisering gjennom eksklusjon av kirkeasylpraksisen i kirken som territorium.

Et interessant aspekt i henhold til de moralske handlingspremissene er hvordan den moralske grensen ikke synes å produsere et handlingspremiss som ekskluderer kirkeasylpraksisen. Trass i at det finnes mange fra lokalbefolkningen som ikke eksplisitt bisto kirkeasylantene fremstår "det å ikke hjelpe kirkeasylantene" ikke som et handlingspremiss. Informantene henviste til de andre ekskluderende handlingspremissene, som for eksempel ved å lokalisere kirkeasylantene som "generaliserte Andre" for å legitimere at de eller andre fra lokalbefolkningen ikke "hjalp til med kirkeasylantene".

Kirkeasyl i grenseland – en oppsummering

Territorialitet blir i denne oppgaven forstått som dialektikken mellom et allerede produsert territorium og territorialisering. Trass i at eksisterende meninger formidles idet kirken karakteriseres som et territorium, synes kirkeasylpraksisen å utfordre noen av disse meningene. Kirken som territorium ble i dette kapittelet søkt konstituert gjennom å diskutere hvilke meninger som tillegges kirken. Kirkeasylpraksisen sammenstilles både med praksiser som synes å være inkludert og med praksiser som er ekskludert fra kirken. Ved å i tillegg rette fokus mot territorialisering, argumenterer jeg for at det er mulig å kunne antyde hvilke mekanismer som har vært med til å gjøre kirkeasylpraksisen meningsfull. De ulike handlingspremissene skaper forskjellige grenser som både inkluderer og ekskluderer

kirkeasylpraksisen. Praksisen ses både på som allerede ekskludert og inkludert (kirken som territorium) samtidig som informantene prøver å inkludere og ekskludere praksisen (territorialisering) i kirketerritoriet. Gjennom de to analytiske elementene av territorialitetsbegrepet synes kirkeasylpraksisen å befinne seg i grenseland.

Kapittel 11 Konklusjoner

Denne oppgaven strekker seg fra lokal erfaring med kirkeasyl til territorialitet. Formålet med oppgaven har både vært å diskutere hvordan en lokalbefolkning skaper mening til konkrete kirkeasylhendelser og hvordan territorialitetsbegrepet kan belyse lokalbefolkningens meningsproduksjon. Hvilke konklusjoner og videre implikasjoner denne studien gir har jeg valgt å dele opp i empiriske og metodiske/teoretiske konklusjoner.

Empiriske konklusjoner

Debatten om kirkeasylpraksisen viser at det eksisterer mange divergerende meninger som fører til at praksisen ses på som ambivalent og paradoksal. Usikkerhet om hvilken status praksisen har i dagens samfunn preger i stor grad debatten. Jeg hevder at dette har å gjøre med manglende autoritative utspill fra både stat og kirke. Kirkeasylpraksisen ses verken på som en juridisk, politisk eller religiøs institusjon. Likevel har det siden det første kirkeasylet ble opprettet i Tromsø i 1993, kontinuerlig vært kirkeasylanter i norske kirker. Jeg hevder at studiet av kirkeasylpraksisen må rettes mot de menneskene som involveres i konkrete kirkeasylhendelser. Menighetsmedlemmer og lokalbefolkningen på steder der hendelsene skjer blir tvunget/oppfordret til å ta standpunkt til praksisen og finne ut av hva som skal gjøres i henhold til hendelsene.

Et fenomenologisk perspektiv skapte utgangspunkt for å studere lokale erfaringer fra tre steder med to kirkeasylhendelser. Denne oppgaven hadde som formål å finne ut av hvilke meninger, tolkninger og forståelser lokalbefolkningen på disse stedene skapte i deres møte med konkrete kirkeasylhendelser. Lokalbefolkningens meninger, tolkninger og forståelser ble operasjonalisert som produksjon av handlingspremisser. Den første problemstillingen ble således formulert som:

P1: Hvilke handlingspremisser produseres i tilknytning til kirkeasylhendelser?

Datamaterialet ble produsert med bakgrunn i intervju med ulike personer (informanter) fra lokalbefolkningen på tre forskjellige steder (Vik, Bø og Kollen) og deres kjennskap til to kirkeasylhendelser. For å finne informantenes produksjon av handlingspremisser ble datamaterialet analysert gjennom *tolkning som analysemetode*. Ved å strukturere analysen etter fire trinn og bruk av semiotiske analytiske verktøy ble de ulike handlingspremissene analysert frem.

De åtte ulike handlingspremissene (dugnad, interessefellskap, kvalitetsikreren, lojalisten, generaliserte Andre, signifikante Andre, den omsorgfulle hjelperrollen og den pliktorienterte hjelperrollen) har i denne oppgaven blitt analysert frem som konstituerende for hvilken forståelse informantene skapte i deres møte med kirkeasylhendelsene. Jeg vil understreke at disse ikke må ses på som de eneste handlingspremissene informantene hadde muligheter for å skape, men fremsto som de dominerende i datamaterialet.

For det første viser handlingspremissene at de produseres med utgangspunkt i informantenes hverdagslige erfaringer. Handlingspremissene viser at informantene i stor grad er pragmatiske i denne prosessen. Deres betraktninger omkring kirkeasylpraksisen tar i mindre grad utgangspunkt i historiske, juridiske og religiøse argument. Betragtningene belyst gjennom handlingspremissene viser i stedet hvordan de bruker særlig argumenter fra hverdagslivet. Informantene skaper handlingspremissene gjennom erfaringer med sine lokale steder, norske myndigheter, innvandrere/asylsøkere/flyktninger og moralske strukturer.

For det andre viser handlingspremissene hvor viktig det er å forstå kompleksiteten i informantenes forståelser av konkrete kirkeasylhendelser, siden det i stor grad er disse menneskene som er med til å opprettholde kirkeasylpraksisen. En historisk gjennomgang av kirkeasylfenomenet fremstår som viktig i søken etter å finne legitimitetsgrunnlaget kirkeasylpraksisen bygger på. Likevel viser denne studien at informantene i mindre grad er opptatt av historiske fakta, men mer opptatt av å finne meningsfulle og pragmatiske løsninger på de problemer som oppstår i det hendelsene skjer.

Kirkeasylpraksisen synes for informantene å fremstå som en ambivalent og paradoksal praksis. Når de ulike handlingspremissene settes sammen skaper de konfliktlinjer som fører til at informantene synes det er vanskelig å ta standpunkt til hendelsene. Det som informantene

synes er vanskelig i forhold til kirkeasylpraksisen er for det første at praksisen både ses på som en legitim og illegitim. For det andre synes informantene selv å måtte finne ut av hva som skal gjøres i det konkrete hendelser skjer. Det er med andre ord verken kirken sentralt eller lokale og nasjonale myndigheter som bestemmer. Hvert enkelt medlem fra lokalbefolkningen/menigheten må selv ta standpunkt til situasjonene som oppstår. Dermed skapes mange forskjellige meningsfulle tolkninger av kirkeasylpraksisen.

Metodiske og teoretiske konklusjoner

Denne oppgaven har hatt som formål, foruten å diskutere hvilke handlingspremisser som produseres i tilknytning til kirkeasyllhendelser, også å bruke denne kunnskapen som inntak til å studere territorialitet. Den andre problemstillingen ble således formulert som:

P 2: Hvordan kan territorialitet ses på som et aspekt ved kirkeasyllhendelser?

En gjennomgang av territorialitetsbegrepet viser at forståelsen av begrepet reiser flere spørsmål enn svar. Som tidligere nevnt har Tonboe (1993) stilt spørsmålet om territorialitet må ses på som et problem, et symptom eller en løsning? Denne oppgaven viser at territorialitet ikke kan reduseres til å kun fremstå som et problem, symptom eller løsning. Territorialitet må ses på som en grunnleggende menneskelig aktivitet, som en måte å fungere i verden. Vi orienterer våre handlinger, ikke bare som sosiale handlinger løsrevet fra romlig praksis, men nettopp i forhold til romligheten (Cresswell 1996). Vi bruker rom for å plassere våre handlinger inn i forskjeller og skaper således grenser som inkluderer eller ekskluderer handlingene i samsvar med rommet (Pratt 1999, Paasi 1999). Territorialitet må således ikke bare ses på som en prosess. Territorialitet kan analytisk forstås med utgangspunkt i det skillet Kuusisto-Arponen (2003) betegner som et skille mellom produsert rom og produksjon av rom. Territorialitet forstås som dialektikken mellom et allerede produsert territorium og territorialisering. Dialektikken kan betegnes gjennom erfaring, praksis og handlingspremisser.

Det metodologiske perspektivet ble delt opp i to for å understreke hvor viktig det er for forskeren å være bevisst på å ikke bare gjøre rede for hvordan data produseres, men også hvordan data analyseres. Analysemetode må koples opp mot både det epistemologiske samt teoretiske perspektivet. Jeg hevder at valg av analysemetode er grunnleggende idet teoretiske begrep skal brukes for å forstå empiriske fenomen. Kategorisering fremstår i denne oppgaven både som et epistemologisk samt et metodologisk utgangspunkt. Kategorisering ble i kapittel

fem operasjonalisert gjennom et semiotisk perspektiv og gav således det jeg har valgt å betegne som analytiske verktøy for å kunne kople sammen teori med empiri, territorialitet med kirkeasyl.

Den teoretiske problemstillingen (P2) ble diskutert ved å først se på hvilke meninger informantene synes å tillegge kirken som territorium. Kirken som territorium fremstår som et allerede produsert rom hvor informantene fokuserte på at praksiser ses på som ekskludert eller inkludert i territoriet. Kirkeasylpraksisen fremstår som vanskelig for informantene å plassere i territoriet. Dette vises ved at informantene sammenstiller kirkeasylpraksisen både med andre praksiser som er ekskludert fra kirketerritoriet samt med praksiser som er inkludert i territoriet. Ved å rette fokus mot territorialisering skapes imidlertid en mulighet for å se hvordan informantene prøver å få kirkeasylpraksisen til å passe inn eller ikke i kirken som territorium. I denne oppgaven har jeg valgt å skape et bilde av hvordan informantene territorialiserer gjennom deres produksjon av handlingspremisser. Handlingspremissene produseres ikke bare i henhold til det allerede produserte rom, kirken som territorium, men søker aktivt å inkludere eller ekskludere kirkeasylhendelsene med referanse til andre relasjoner, aktører og hendelser. *Dugnad, kvalitetsikreren, signifikante Andre, den omsorgsfulle hjelperollen og den pliktorienterte hjelperollen* har jeg valgt å betegne som handlingspremisses som inkluderer kirkeasylpraksisen inn i kirken som territorium. *Interessefelleskap, lojalisten og generaliserte Andre* fremstår derimot som handlingspremisses som ekskluderer kirkeasylpraksisen fra territoriet. Disse handlingspremissene henviser ikke eksplisitt til det allerede produserte rom, kirken som territorium, men tar utgangspunkt i andre meninger som skapes gjennom informantenes relasjoner til de ulike aktørene som er involvert i kirkeasylhendelsene. Handlingspremissene refererer til prosessen der meninger tilknyttes territoriet. Informantene territorialiserer ved å bruke ulike handlingspremisses i deres forståelse av kirkeasylhendelsene. Handlingspremissene viser gjennom territorialitetsbegrepet at kirkeasylpraksisen befinner seg i et grenseland.

At kirkeasylpraksisen befinner seg i et grenseland kan også forstås som det Kuusisto-Arponen (2003) betegner som *svak kategorisering av rom*. Svak kategorisering av rom åpner opp for å karakterisere rom som inneholdt ulike tolkninger og hvor mangfoldet skaper vage grenser for hva som tolereres innenfor rommet. Informantenes handlingspremisses kan ses på som en svak kategorisering av rom. Deres forståelse av kirkeasylhendelsene viser at ulike tolkninger skaper et mangfold av meninger i forhold til kirken som territorium. I følge Kuusisto-Arponen

blir gjerne svak kategorisering av rom favorisert ettersom det åpner opp for samarbeid og deltakelse. Å godta mangfoldet i konstruksjon av rom skaper aksept og toleranse for forskjeller. Men trass i at svak kategorisering ses på som en favorisert praksis viser derimot informantenes forståelse av kirkeasylpraksisen at det nettopp er den svake kategoriseringen som gjør praksisen vanskelig og ambivalent å forholde seg til. De ulike handlingspremissene kan, hver for seg, karakteriseres mer i retning av det Kuusisto-Arponen betegner som *sterk kategorisering av rom*. Sterk kategorisering vektlegger i større grad kontroll over rommet og vil ekskludere alle mulige forskjeller som utfordrer den gjeldende strukturen rommet har. Informantene søker gjennom de ulike handlingspremissene å inkludere eller ekskludere kirkeasylpraksisen i kirken som territorium. De søker å kategorisere rommet slik at det ikke skapes tvil om hva som karakteriserer territoriet og om kirkeasylpraksisen passer inn eller ikke. Det konfliktfylte og ambivalente med kirkeasylpraksisen synes således ikke å være at det kun finnes en måte å forstå praksisen på eller at kirketerritoriet er sterkt kategorisert, men snarere mangelen på den type kategorisering. Trass i at de ulike handlingspremissene synes å fremstå som sterk kategorisering hver for seg, blir de til sammen et uttrykk for svak kategorisering.

Denne studien viser at åpenhet for ulike tolkninger og mangfold ikke nødvendigvis ses på som meningsfullt, men at det snarere blir karakterisert som et problem. Det som vanligvis blir omtalt som et problem og som kilde til konflikt omtales gjerne som at det ikke finnes rom for tolkning og at ikke alle stemmer blir hørt. I eksempelet med kirkeasyl er det imidlertid omvendt. Det informantene påpeker er vanskelig er nettopp fraværet av autoritære og dominerende meninger. Konflikten om kirkeasylpraksisen ligger med andre ord i det som ellers defineres som det motsatte av konflikt og som i enkelte tilfeller favoriseres. At kirkeasylpraksisen befinner seg i grenseland kunne blitt sett på som et positivt uttrykk, men blir i stedet sett på som et problem.

Konflikten kirkeasylpraksisen skaper har ført til at flere menigheter ikke ønsker å støtte opp om konkrete kirkeasylhendelser. Uenighet om hvordan hendelsene skal forstås fører kanskje til at det er lettere for menigheter og lokalbefolkningen å avslå asylsøkeres forespørsel om kirkeasyl. Men i henhold til at flere tusen asylsøkere årlig får avslag på asylsøknaden i Norge vil det være muligheter for at noen av disse også i fremtiden ser på kirkeasyl som en utvei. En mulig fremtid for kirkeasylpraksisen vil kunne være å skape en pragmatisk plattform som i større grad enn i dag legger føringer på hvordan konkrete kirkeasylhendelser skal takles av de

menneskene som involveres. Fremgangsmåten for å skape en slik plattform må nødvendigvis ikke ha fokus på *hva kirkeasyl er*, men i stedet rette fokus mot *hva skal vi gjøre når en slik situasjon oppstår*. For så lenge det ikke kommer autoritative utspill fra kirke og stat vil kirkeasylpraksisen fortsatt bli tolket i mange forskjellige retninger og vil ses på som problematisk i det en lokalbefolkning skal finne *felles* forståelse for situasjonen og samarbeide mot å finne *felles* løsninger.

Litteraturliste

Almond, Gabriel A. og Verba, Sidney 1965: *The civic culture. Political attitudes and democracy in five nations*. Little Brown and company. Boston.

Berg, Nina G. og Lysgård, Hans K. 2004: Ruralitet og urbanitet – bygd og by. I Berg, Dale, Lysgård og Løfgren (red.): *Mennesker, steder og regionale endringer*. Tapir akademisk forlag. Trondheim.

Bibelen: Lukas evangelium 10.25 utskriftsdato 15.12.05

Birkeland, Tor G. 1987: *Politisk asyl i Norge*. Oslo.

Bispemøte 1999: *Vurdering av Flyktning – og innvandringspolitikken i Norge*
[http://www.kirken.no/Besluttende_organer/nyhetDet.cfm?pNyhetId=7&pNyhetKat=2
&pVedtakId=0](http://www.kirken.no/Besluttende_organer/nyhetDet.cfm?pNyhetId=7&pNyhetKat=2&pVedtakId=0). utskriftsdato 10.10.05

Bispemøte 1993: Bispemøtes brev til Den norske kirkes menigheter, vedtatt i Oslo 6.oktober 1993, I *Kritisk Juss 1993 nr.4* side 197. Rettspolitisk forening

Bjertnæs, Marte Kristine 1997: *Mellom regelverk og hjertelag: en analyse av kirkeasyl i moderne tid*. Hovedoppgave i sosiologi. Institutt for samfunnsvitenskap, seksjon for sosiologi/sosial politikk. Universitetet i Tromsø.

Bjørn Bue 1994: Kyrkjeasyl. I *Kritisk Juss 1993 nr.4*. Rettspolitisk forening.

- Briggs 1992: *Learning How to ask. A sociolinguistic appraisal of the role of the interview in social science research*. Cambridge University Press. Cambridge.
- Clement, Grace 1996: *Care, Autonomy, and Justice. Feminism and the Ethic of Care*. Westview Press. Oxford.
- Cresswell, Tim 1996: *In Place/Out of Place. Geography, Ideology and Transgression*. University of Minnesota Press. Minneapolis, London.
- Crouch, David 1994: Territorialitet, steder og identitet. I Tonboe 1994: *Territorialitet- Rumlige, historiske og kulturelle perspektiver*. Odense Universitetsforlag. Odense.
- Engstad, Nils Asbjørn 1993: Innledning om kirkeasyl i Rettspolitisk forening. I *Kritisk Juss 1993 nr.4*. Rettspolitisk forening.
- Ellingsen, Winfried 2003: *The appropriation of place: ethnic territories in Kathmandu, Nepal*. Dr.polit.avhandling. Institutt for geografi. Universitetet i Bergen.
- Fiske, John 1991: *Introduction to communication studies*. Routledge. London.
- Flatseth, Merethe 2003: Metaforenes makt. I Berge, Meyer og Trippestad (red.): *Maktens tekster*. Gyldendal akademisk. Oslo.
- Flyvbjerg, Bent 1991: *Rationalitet og magt- det konkrete videnskap*. 1.bind. 4.opplag 1993. Akademisk forlag. København
- Gran, Anne-Britt 2002: I stereotypens vold. Det etniske som essens, konstruksjon og hybrid. I Gressgård og Meyer (red.): *Fanden går i kloster. Elleve tekster om det andre*. Spartacus Forlag A/S. Oslo.
- Grønhaug, Reidar 1978: Scale as a variable in analysis: Fields in social organisation in Herat, Northwest Afghanistan. I Barth,F. (red.): *Scale and social organisation*. Universitetsforlaget. Oslo.

- Hagtvet, Bernt 1993: Ulydighetsproblemet i vestlig politisk filosofi. I *Kritisk Juss 1993 nr.4*.
Rettspolitisk forening.
- Hansen, Gun 1994: *Asylon- kirkeasyl i et historisk og rettslig perspektiv*.
Hovedfagsessay. Institutt for kriminologi. Oslo.
- Hansen, Helge 1995: *Kirkeasyl - politisk trussel eller nødvendig barmhjertighetshandling?:
en kritisk drøfting av en kirkelig praksis, med særlig utgangspunkt i et materiale fra
tre sentrale aktører i perioden 1993-1995*. Hovedoppgave i kristendomskunnskap. Det
teologiske menighetsfakultetet. Oslo.
- Harvey, David 1973: *Social justice and the city*. Edward Arnold. London.
- Häkli, Jouni 1994: Territoriality and the Rise of Modern State. *Fennia* 172:1.
- Häkli, Jouni 1998: Cross- Border Regionalisation in the "New Europe" – Theoretical
Reflection with two illustrative examples. *Geopolitics and Internatinal Boundaries* 3
(3), 83-103.
- Heradstveit, Daniel og Bjørge, Tore 1987: *Politisk kommunikasjon. Introduksjon til semiotikk
og retorikk*. Tano A/S. Oslo.
- Hidle, Knut B. 2004: *Migrasjon og stedsmyte: sted, migrasjon og romlig stedserfaringer i
Kristiansand*. Dr. polit. Avhandling. Institutt for geografi. Universitetet i Bergen.
- Kirken 1997: Plan for diakoni i Den norske kirke.
http://www.kirken.no/Moteplasser/Plan_diak1.cfm. utskriftsdato 10.10.05
- Kjeldstadli, Knut 1997: Å analysere skriftlig kilder. I Fossåskaret, Fuglestad og Aase 1997:
Metodisk feltarbeid. Produksjon og tolkning av kvalitative data.
Universitetsforlaget. Oslo.

- Kuusisto-Arponen, Anna – Kaisa 2003: *Our place – their space Urban territoriality in the Northern Irish conflict*. Academic dissertation. Department of regional studies and development policy. University of Tampere. Finland.
- Kvale, Steinar 2001: *Det kvalitative forskningsintervju*. 4.opplag. Ad Notam Gyldendal. Oslo.
- Lakoff, George og Johnsen, Mark 1999: *Philosophy in the flesh. The embodied mind and its challenge to western thought*. Basic Books. New York.
- Lefebvre, Henri 1991: *The Production of space*. Basil Blackwell. Oxford, Cambridge Massachusetts.
- Lien, Inger-Lise 1991: En partikularistisk og en universalistisk moral. Om grenser for emosjoner, empati og lojalitet. I: *Norsk Antropologisk tidsskrift*. Nr.2.
- Loga, Jill M. 1998: *Mellom 'erfaring' og 'kategori'. En studie av kirkeasylets aktualisering i Norge*. Hovedoppgave i administrasjons og organisasjonsvitenskap, Universitetet i Bergen. Publisert i Rapport (Institutt for administrasjon og organisasjonsvitenskap, UIB) nr. 67 (1998).
- Ludvigsen, Geir 1994: Kirkeasylbevegelsen i Norge. Forsøk på noen juridiske avklaringer. *Institutt for rettsvitenskap, skriftserie nr.22*. Universitetet i Tromsø.
- Massey, Doreen 1999: Issues and Debates. Kapittel 1 i Massey, Allen og Sarre: *Human Geography Today*. Polity press. Uk.
- Mead Georg H. 1934: *Mind, Self and Society*. Chicago University Press. Chicago.
- MKR 1998: *Kirkeasyl – erfaringer, dilemmaer og veien videre*.
http://www.kirken.no/Besluttende_organer/nyhetDet.cfm?pNyhetId=45&pNyhetKat=5&pVedtakId=26 utskriftsdato 05.03.03
- Montgomery, Ingunn 1994: Kirkeasyl i et historisk perspektiv. I *Kritisk Juss 1994 nr.1*. Rettspolitisk forening.

- Omland, Torunn 1997: "*Fanger i Guds hus - Faremo kan redde ham/henne*" : en dokumentasjon og analyse av myndighetenes håndtering av kirkens praksis med kirkeasyl i perioden 1993-1996. Hovedoppgave i Sosiologi. Universitetet i Oslo.
- Oslo bispedømmeråd 1996: *Kirkeasyl i Oslo bispedømme. Dokumentasjon og rapport fra en arbeidsgruppe*. Oslo bispedømmeråd
- Paasi, Anssi 1996: *Territories, boundaries and consciousness: the changing geographies of the finnish – russian border*. John Wiley & Sons. New York.
- Paasi, Anssi 1999: *Boundaries as Social Processes: Territoriality in the World of Flows*. I Newman, David: *Boundaries, Territory and Postmodernity*. Frank Cass. London, Portland, Or.
- Paulgaard, Gry 1997: *Feltarbeid i egen kultur – innenfra, utenfra eller begge deler?* I Fossåskaret, Fuglestad og Aase 1997: *Metodisk feltarbeid. Produksjon og tolkning av kvalitative data*. Universitetsforlaget. Oslo.
- Peet, Richard 1998: *Modern geographical thought*. Blackwell publishing. Malden, Oxford, Melbourne, Berlin.
- Pratt, Geraldine 1999: *Geographies of identity and Difference: Marking Boundaries*. Kapittel 8 i Massey, Allen og Sarre: *Human Geography Today*. Polity press. UK.
- Ritzer, Georg 2000: *Sociological Theory*. 5th ed. McGraw – Hill Book CO. Singapore.
- Romme- Larsen, Birgitte 2004: *I næstekærlighedens favn – mellem illegal og menneske: en antropologisk undersøgelse af tilværelsen som afvist asylansøger i kirkeasyl i Norge*. Kandidatavhandling. Institutt for Antropologi. Københavns Universitet.
- Rorty, Richard 1989: *Contingency, Irony, and Solidarity*. Cambridge University Press. Cambridge.

Rose, Gillian 2001: *Visual Methodologies: And introduction to the interpretation of visual material*. Sage Publications. London.

Sack, Robert David 1986: *Human territoriality*. Cambridge University Press. Cambridge.

Schutz, A. 1973: Problems of interpretive Sociology. I Ryan, A. (red.): *The Philosophy of Social Explanation*. Oxford Univeristy Press. Oxford.

Sibley, David 1995: *Geographies of exclusion. Society and Difference in the West*. Routledge. London, New York.

Simonsen, Kirsten 1999: Rum som social kategori. *Tidsskriftet Grus nr. 58*. Intstitutt for økonomi, politikk og forvaltning. Aalborg Universitet.

Simonsen, Kirsten 2001: *Praksis, rom og mobilitet. Socialgeografiske bidrag*. Roskilde universitetsforlag. Fredriksberg, København.

Smith, Susan J, 1999: The cultural politics of difference. Kapittel 7 i Massey, Allen og Sarre: *Human Geography Today*. Polity press. UK.

Smith, David M. 2000: *Moral Geographies. Ethics in a world of difference*. Edinburgh University Press. Edinburgh.

Storey, David 2001: *Territory- the claming of space*. Pearson Education Limited. UK.

Stortinget 1998a: *Dokument nr. 8: 1*, <http://www.stortinget.no/dok8/do8-199899-001.html>
utskriftsdato 01.03.03

Stortinget 1998b: *Inst.S.67, Innstilling fra justiskomiteen*, <http://www.stortinget.no/inns/inns-199899-067.html> utskriftsdato 01.03.03

Stortinget 1998c: *Referat fra møte 14.des.98*,

<http://www.stortinget.no/stid/1998/si981214.html> utskriftsdato 01.03.03

Stortinget 1998d: *Vedtak nr 180*, <http://www.epos.stortinget.no/database/epos/saksvedtak.stm>
utskriftsdato 01.03.03

Stortingsmelding nr. 49 2003-2004: *Mangfold gjennom inkludering og deltakelse. Ansvar og frihet*. <http://www.odin.dep.no/krd/norsk/dok/regpubl/stmeld/016001-040019/dok-bn.html>. Utskriftsdato 25.05.05

Svare, Helge 2001: *"Livet er en reise" Metaforer i filosofi, vitenskap og dagligliv*. Pax forlag. Oslo.

Taranger, Billy 1993: Kirkeasyl – en nødvendighet også i Norge i dag. I *Kritisk Juss 1993 nr.4*. Rettspolitisk forening.

Thagaard, Tove 2003: *Systematikk og Innlevelse. En innføring i kvalitativ metode*. 2 utg. Fagbokforlaget. Bergen.

Tonboe, Jens 1994: *Territorialitet- Rumlige, historiske og kulturelle perspektiver*. Odense Universitetsforlag. Odense.

UDI 2005: Statistikk over flyktninger i Norge

<http://www.udi.no/templates/Statistikk.aspx?id=5906>, utskriftsdato 16.01.06

<http://www.udi.no/templates/Statistikk.aspx?id=5916>, utskriftsdato 16.01.06

UNHCR 2005: Flyktningstatistikk.

<http://www.unhcr.ch/cgi-bin/taxis/vtx/basics/opendoc.htm?tbl=BASICS&id=3b028097c>, utskriftsdato 16.01.06

Vetvik Einar og Omland Torunn 1997: Kirkeerfaring med kirkeasyl. *KIFO- rapport. Rapportserie fra Stiftelsen Kirkeforskning. Nr.4*. Tapir forlag. Trondheim.

Wadel, Cato 1991: *Feltarbeid i egen kultur. En innføring i kvalitativt orientert samfunnsforskning*. Seek a/s. Flekkefjord.

Aase Tor Halfdan 1997a: Symbolic space. Representations of space in geography and anthropology. I *Geografi i Bergen. Nr.191*. Institutt for geografi. Universitetet i Bergen.

Aase, Tor-Halvdan 1997b: Tolkning av kategorier. Observasjon, begrep og kategori. I Fossåskaret, Fuglestad og Aase 1997: *Metodisk feltarbeid. Produksjon og tolkning av kvalitative data*. Universitetsforlaget AS. Oslo.

Aase, Tor-Halvdan 1997c: En status som passer for meg? Deltakende observasjon i Pakistan. I Fossåskaret, Fuglestad og Aase 1997: *Metodisk feltarbeid. Produksjon og tolkning av kvalitative data*. Universitetsforlaget AS. Oslo.

Aase, Tor- Halvdan (til publisering): Semiotikk for samfunnsvitere. I Aase og Fossåskaret: *Produksjon og tolkning av kvalitative data*. Universitetsforlaget AS. Oslo.

Annet kildemateriale

Materialet fra lokalaviser i perioden 1985-2004

Kommunestatistikk 2004, SSB